

HENRICI CORNELII AGRIPPAE DE NObilitate & Præcellentia Fœminei sexus, ad Margaretam Augustam Austriacorum & Burgundionum Principem.

¶ Expostulatio cum Iohanne Catilineti sup expositione libri Iohannis Capnionis de verbo mirifico.

¶ De sacramento Matrimonij declamatio ad Margaretã Alenconiæ ducem.

¶ De triplici ratione cognoscendi deum liber vnus ad Guilielmũ Paleologum Marcionem Montisferrati.

¶ Dehortatio gentilis theologiæ ad Episcopum Vasatensem.

¶ De originali peccato disputabilis opinionis declamatio ad epm Cyrenẽsem

¶ Regimen aduersus pestilentiã ad eundem Episcopum.

¶ Sermones duo, de vita Monastica, & de inuentione reliquiarum diui Anthonij eremitæ.

An. M. D. XXXII. Mense Maio.

CLARISSIMO VIRO DOMINO M[...] ximiliano Trāſſyluano Caroli quinti Cæ[...] ris Imperatoriſque A conſilijs Henricu[...] Cornelius Agrippa. S. D.

ANni ferme viginti retroacti ſunt (ſp[...] de Maximiliane) q̃ tpe in Dola Bu[r...] diæ Gymnaſio pulpito donatus ma[...] oĩm admiratiõe librũ Ioan. Capnionis, de V[er]bo Mirifico ad honorẽ diuæ Margaretæ Pri[nci]pis nr̃æ interpretabar, habita in p̃ lectione i[...] gni laudum ſuaꝝ oratione. Inſtabant per id [tem]pus apud me pleriq; eius ciuitatis nõ infimæ [...]tis viri, int' cæteros quẽ noſti Symon Verne[...] Dolanæ eccleſiæ Decanus, & Gymnaſij P[...] cancellarius vt pręnominatæ Principi nõn[...] operis ſcripto dedicarem: contendebant oẽs [...] probis p̃cibus, vrgebantq; epiſtolis, & inge[...]bant me hoc ipſo haud non inſignẽ gr̃am ap[...] eandẽ Principẽ inituꝝ. Annui nefas arbitra[...] tantoꝝ viroꝝ p̃ces reijcere, ac propoſitã m[...] tantæ Principis gr̃am cõtemnere. Et cepi ar[gu]mentũ operis de nobilitate & præcellentia F[œ]minei ſexus, non indignũ ratus q̃d illi Princi[pi] potiſſimũ deuouerẽ dedicaremq; q̃ ſupra oẽs [no]ſtri æui præclaras mulieres fœmineæ nobilita[tis] præcellentiæq; vnicũ exẽplar viſa eſt, vt ſe p[...] ſide ac teſte libellus ille nõ paꝝ authoritatis c[a]peret aduerſus eos q in fœmineo ſexu vitupe[ran]do nihil faciunt reliqui. Quod autem ad id te[m]poris conceptum hoc votum meum apud celſ[i]tudinem ſuam non liberarim, non loci diſtãti[a] non temporis effluxus, non animi facilitas, n[on] propoſiti mutatio, non etiam argumenti an[gu]ſtia, ingenijue paupertas, ſed Catilineti cuiu[...]

dam calumnia in causa fuit (quæ cuiusmodi fu erit ex ipsa nostra ad eundem expostulatione, q̄ vna cum præsentibus ad te mitto, videre licebit) cuius hypocrisi victus, indignabundusq; factus suppressi librum, vsq; adhuc: nolui tn̄ hac fidelia alium quamuis etiam pretiosum parietem dealbare, futurum aliquando confidēs quo liber ille non esset amissurus suam dominam. Nunc itaq; reuersus in patriam hanc, æquū putaui respondere fidei, nec diutius differendū librū illum principi nr̄æ offerre, q illi ex stipulatione & voto æquissimo iure debetur. Atq; vt cognoscat me interim temporis nec illius oblitū esse, nec deuotam fidem vnq̄ deseruisse, nec pluris valuisse apud me alienam neqtiam, q̄ proprij animi constantiam virtutibus ac laudibus eius impense fauentem. Quod si nūc tua prudentia hoc meum consilium non improbauerit, faciam vt libellus iste cum plerisq; alijs meis progrediatur in publicum, etiam si videam res hæc quam sit exigua, & quam nulla elegantia dicendi reddita. Sed volo libellum hunc quondam in pueritia mea conscriptum, & nunc non nisi, vt in hoc exemplari vides tumultuario, alicubi recognitū ipsi principi suæ (sicut apud Canonistas, q̄s vocant, dicendi mos est) ex nunc vt a tunc, vel cū æstimationis meæ iactura oblatum iri. Dū interim ætate iam grandior, grauiori ac pleniori argumento, sublimiora & digniora cælsitudini suæ parauero. Neq; ꝟo velim Principem ipsam ab his pueritiæ meæ nugis, ingeniū meū metiri, q̄d si experiri velit, possit sibi etiam in maximis rebus & pace & bello vsui fore. Proinde ꝟo ne

quis superbior, aut eruditionis iactantior, contemptu mediocritatis meæ, in ingeniũ nostrum ingratus hanc operam nostram despiciat, calumnietur, mordeat, laceret, tuæ Magnanimitati eandem, vna cum fœmineæ nobilitatis splendore, cum muliebris excellentiæ gloria insuper tuendam, defendendamq; cõmendo, speroq; futurum me huius causæ, q viris fœminas prætulerim, facile veniam obtenturum, q tantę Principi hæc scripserim, ac tua amplitudine hortante, tuenteq; ediderim. Vale. Ex Antuerpia xvi. Kalendas Maij. Anno M.D.XXIX.

Iudicium tuum expectabo.

DE FOEMINEI SEXVS praecellentia L. Beliaquetus.

Desine vaniloqua x sexum laudare virilem
Plus æquo, laudum ne sit aceruus iners
Desine (si sapias) sexum damnare malignis
Fœmineum verbis, quæ ratione carent.
Si bene lance tua sexum perpendis vtrumq;,
Fœmineo cedet quisq; virilis erit
Credere si dubites, & res tibi dura videtur
Haud alias visus nunc mihi testis adest
Quē nuper vigilans extruxit Agrippa libellus
Ante viros laudans fœmineumq; genus.

DIVAE MARGARETAE AVGVSTAE Austriacorum Burgundionumq; principi clementissimæ Henricus Cornelius Agrippa. S. D.

REM hactenus inauditā, sed a vero haud absimilem, pro viribus audacter quidem, sed non sine pudore aggressus sum, fœminei sexus nobilitatem, præcellentiamq; describere. Certauit fateor intra me sæpius audacia cū pudore. Nam vt innumeras mulierum laudes, virtutes, summamq; præstantiam oratione vel le complecti, plenum ambitionis & audaciæ putabam, sic fœminas maribus præferre, tanq̃ euirati ingenij plenū pudoris videbatur. Hinc forte causans cur quum pauci admodū de mulierum laudibus scribere tentarunt. Nullus hactenus quod certo sciam eaꝝ supra viros eminentiam adserere ausus est. Proinde vero tam dignissimo sexui veras atq; debitas sibi laudes tacendo velut inuidere, & præripere eumq; suppressa agnita veritate suis meritis suaq; fraudari gloria, plenum ingratitudinis arbitrabar, atq; sacrilegij. Quum itaq; inter has varias dissonasq; sententias anxius mecum ipse hæsitarem miro hoc ingratitudinis, eodemq; sacrilegij metu, victo pudore, audacior effectus sum

inscribendo dum metuo videri audacior, si le
rem, bonū omē interpretatus, quasi eius rei p
uincia, q̄ hactenus eruditorū cœtus penitus ne
glexisse videt, mihi a superis relicta atq; de
ta fuerit. Annunciabo itaq; gloriā mulieris, &
honestatē eius non abscondā, tm̄q; abest q̄d me
assumpti argumenti pudeat, quodq; si fœminas
viris p̄ferā, ob id me vituperādū putē eē, vt v
me excusatū iri fidā, q rē adeo sublimē hu
ori q̄ par ē, dicēdi forma cōplexus sum, nisi
cū tēporis angustia & rei difficultas, tū ca
æqtas tuerent, tū qa nullo adulandi assentād
studio hanc operā aggressus sum, ideoq; no
studiū fuit rhetoricis figmentis officiosisq; m
dacijs, verba in laudes ornare, q̄ rē ipsam ra
ne, autoritate, exēplis, ipsisq; sacrarū literarū
vtriusq; iuris testimonijs cōmonstrare. Tibi a
serenissima Margareta) cuius inter huius a
præclaras fœminas p vniuersum orbem te
rū Apollo, Diana, Dies, Aurora, Vulcanus,
quinq; non illustrarunt, cum generis nobilita
tum virtutum præstantia, & rerum gestarū g
ria, parem alteram) hāc operam nostram id
deuotam dedicatamque constituto, vt te (qu
ad id virtutum fastigium ascendisti, q cunc
quæ de fœminei sexus laudibus prædicantur,
ta, & moribus superasti) præsentaneo exemp
ac teste fidissima eiusdem sexus vestri decus, &
gloria, quasi sole quodam splendidius eluce-
scat. Vale felicissime nobilissimarum mu
lierum simul ac principū decus, & or-
namentum, & gloria, modis omni
bus absoluta.

HENRICI CORNELII AGRIPPAE DEclamatio de nobilitate & præcellentia Fœminei sexus.

DEVS optimus maximus cunctorũ genitor, pater ac bonum vtriusq; sexus, fœcũditate plenissimus, hominem sibi similem creauit, masculũ & fœminam creauit illos. Quorum quidem sexuum discretio non nisi situ partium corporis differente constat, in qbus vsus generandi diuersitatem necessariam requirebat. Eandem vero & masculo, & fœminę, ac omnino indifferentem animæ formam tribuit. Inter quas nulla prorsus sexus est distantia. Eandem ipsa mulier cũ viro sortita est mentẽ, rationem atq; sermonẽ, ad eundẽ tendit beatitudinis finẽ, vbi sexus nulla erit exceptio. Nã iuxta Euãgelicã ṽitatem: Resurgentes in proprio sexu, sexus non fungentur officio, sed angelorũ illis promittit similitudo. Nulla itaq; est ab essentia animæ inter virũ & mulierẽ, alterius sup alterũ nobilitatis p̃eminentia. Sed vtrisq; par dignitatis innata libertas. Quæ aũt p̃t animæ diuinã essentiam in homine reliq̃ sunt, in ijs muliebris inclyta stirps durũ viro⁊ genus in infinitũ pene excellit, q̃d tũ demũ ratũ firmũq; erit, quũ id ip̃m (et q̃d institutũ nr̃m est) n õ adulterinis fucatis ue sermonib. neq; etiam logicis tẽdiculis q̃b. multi sophistæ homines illa q̃are solẽt, sed cũ optimorũ

Gene. 1

Luc. 20
Mar. 12
Mat. 22

authorum patrocinijs, rerumq; gestarum ve-
dicis historijs ac apertis rationibus, tum sacro-
rum literarum testimonijs & vtriusq; iuris sa-
ctionibus ostensum est. Principio itaq; vt re
ipsam ingrediar: Mulier tanto viro excelle-
tior facta est, quanto excellentius præ illo n-
men accepit: Nam Adam terra sonat, Eua a-
tem vita interpretatur. At vita ipsa quam t-
ra est excellentior, tam viro ipso mulier est pr-
ferenda. Neq; est quod dicatur debile hoc arg-
mentum esse ex nominibus de rebus ipsis iud-
cium ferre. Scimus enim summum illum reru-
ac nominũ artificem prius cognouisse res qu-
nominasse, qui cum decipi non potuit, eatenu-
nomina fabricauit, quatenus rei naturam pr-
prietatem & vsus exprimeret. Ea enim est an-
tiquorum nominum veritas testantibus id qu-
q; Romanis legibus, vt ipsa sint cõsona rebus
ac apte rerum significatiua. Ideo a nominibu-
argumentum apud theologos ac iuriscõsulto-
magni est momenti. Quemadmodum de Na-
bal scriptum legimus, secundum nomen suum
stultus est, & est stultitia cum eo. Hinc Paulus in
epistola ad Hebræos ostensurus præcellentiam
Christi, hoc vtitur argumento: Quia tanto me-
lior angelis effectus est (inquiens) quanto diffe-
rentius præ illis nomẽ hæreditauit. Et alibi: De-
dit illi nomen quod est super omne nomen, vt
in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlesti-
um, terrestrium, & infernorum. Adde non par-
uam iuris vtriusq; vim in verborum obligatio-
nibus, in verborum significationibus, in condi-
tionibus & demonstrationibus: In conditioni-

Gen, 3

In auten. de defen. ciui. col. 3. in prin. in Institu. de Don. ff est & aliud.

Hebræo. 1

Philip. 2.

bus appositis atq; id genus disputationibus, iuriumq; apicibus comprehendi, vti in illis ipsis comparibusq; aliis vtriusq; iuris titulis compr̃ehendere licet. Sic enim in iure arguimus a nominis interpretatione. Item a vi verbi, atq; vocabuli. Insuper & ab etymologia nominis, & a nominis ratione. Et a verborum ordine. Iura etenim ipsa haud segniter considerant significationes niominum, vt ex illis aliquid interp̃tentur. Cyprianus etiam aduersus Iudæos arguit primum hominem a q̃tuor mundi cardinibus nomen adeptum esse, quasi ἀνατόλη δύσισ ἄρκτοσ μεσημβρι@, quod sonat oriens, occidens, septemtrio, meridies. Et in eodem libro interpretatur idem nomen Adam, quia terra caro facta est, quamuis talis expositio discrepet a traditione Mose, quum apud Hebræos non quatuor literis sed tribus scribatur. Hæc tamen expositio in tam sancto viro non est vituperanda, qui linguam Hebraicam nõ didicit, quam plures sancti & sacrarum literarum expositores sine multa culpa ignorarunt. Quod si mecũ non habeatur similis licentiæ patientia, vt liceat mihi ad arbitrium in fœminei sexus laudem nominis Euæ pariformem etymologiam effingere, saltem hoc vnum mihi dicere permittant ex Cabalistarum mysticis symbolis ipsum nomen mulieris plus affinitatis habere cum nomine ineffabili diuinæ om̃ipotentiæ τετραγραμμάτου quam nomen viri quod cum diuino nomine nec in characteribus, nec in figura, nec in numero conuenit. Sed his nunc supersedebimus sunt enim paucis lecta, paucioribus intellecta

16.q.1.sicu pis.24.q.1 pudẽda de pe.d.3.pœnitentia.ff de ver.sig. l tugurij. 29.q.in pr C.de epi. & cle.l.decernimus C.de offi pref. vrb l.i. de desp.in pub.pube res De p̃bend. cum secundũ de ele. fundamenta.¶ ,pinde li.vi. 12.q.i.clericus qui. 21.d.c.cleros.ff. ad le.aql. ita vulnerat⁹ Cypria.de montibus Syna et Syon.

& fusiorem narrationē requirunt, quam vt h
adscribi conueniat. Nos interim excellentiā m
lieris non a nomine mō, sed a rebus ipsis ac m
nijs meritisque inuestigabimus. Scrutemur it
ꝗ scripturas, vt aiunt, & ab ipso creationis i
tio sumentes exordiū, quid dignitatis mulie
psa in primo productionis ordine supra viru
sortita est, differamus. Scimus quęcunque a d
optimo maximo facta sunt, hoc potissimum
ferre vt quædam eorum perpetuo maneant i
corruptibilia, quædam corruptiōi, ac mutati
ni subiecta sint, atqꝫ in his creandis Deum h
ordine progressum, vt a nobiliori vnius incip
ens, in nobilissimum alterius desineret. Itaqꝫ c
auit primum incorruptibiles angelos, & an
mas, ita namqꝫ contendit AVGVSTINV
animam primi nostri parentis ante corpor
productiōem vna cum angelis creatam fuiss
Porro creauit incorruptibilia corpora, vt cęlo
ac stellas, ac elementa incorruptibilia quidem
sed varijs mutationibus obnoxia, ex quibus c
tera omnia quæ corruptioni subiecta sunt, con
flauit ex vilioribus per singulos dignitatis gr
dus rursus ascendendo ad vniuersi perfectiōem
procedens. Hinc primum mineralia prodierū
post vegetabilia, plantæ, & arbores, deinde z
ophita, demum animantia bruta, per ordinem
reptilia, natantia, volantia, quadrupedia. Po-
stremo vero creauit sibi similes homines duos,
marem inquam primum, & postremo fœminā
in qua perfecti sunt cæli, & terra, & omnis or-
natus eorum, ad mulieris enim creationem, ve
niēs creator, quieuit in illa, vt nihil honoratius
creandum prę manibus habens, in ipsaqꝫ con-

Augustini super Ge. li. 7

Gene. 2

clusa & consummata est omnis creatoris sapiẽtia, atq; potestas vltra quam non reperitur creatura alia, nec excogitari potest. Cum itaq; mulier sit vltima creaturarum, ac finis, & complementum omnium operum Dei perfectissimum, ipsiusq; vniuersi perfectio, quis eam negabit super oẽm creaturam præcellentia dignissimam sine qua mundus ipse iã ad vnguem perfectissimus, & numeris omnibus absolutus fuisset imperfectus, qui non aliter quã in creaturarum omnium longe perfectissima perfici potuit. Dissentaneum enim est & absurdum opinari Deũ in aliq̃ ĩperfecto tantũ opus perfecisse. Nã cũ mundus ipse velut integerrimus aliqs perfectissimusque circulus a deo creatus sit, oportuit illum in ea particula absolui quæ oĩm primum cum omnium vltimo vnitissimo q̃dã nexu in in sese copularet. Sic mulier dũ creatur mundus inter oĩa creata tempore fuit vltima eadẽq; cum autoritate, tum dignitate in ipso diuinæ mentis coceptu oĩm fuit prima, sicut de illa scriptũ ẽ p̃ pph. Añ q̃ cæli crearentur elegit eã deus, & præelegit eã. Ea siquidẽ ẽ peruulgata philosophãtiũ (vt illoꝵ vbis vtar) sentẽtia finẽ semper priorẽ eẽ in intẽtiõe & in executione postremũ. Mulier aũt fuit postremũ dei opus introducta a deo in hunc mũdũ velut eius regia in regiã sibi iã paratã ornatã & oĩb. munerib. absolutã. Merito igĩt illã oĩs creatura amat, veneratur, obseruat, meritoq; illi omnis creatura subijcĩt, atque obedit, q̃ omniũ creaturaꝵ regina est atq; finis, & perfectio et gloria modis õnib. absoluta. Quãobrẽ de illa Sapiẽs inq̃t: Gñrositatẽ mulieris glorificat cõtu

bernium habens dei, sed & omnium domi
dilexit eam. Quantum etiam ratione loci in
creata est mulier, generis nobilitate virum e
cedit, sacra nobis eloquia locupletissime testa
tur, quando mulier in paradiso nobilissimo lo
co pariter & amœnissimo formata est cum a
gelis, vir autem extra paradisum in agro ru
li cum brutis animalibus factus est. Postea p
pter creandam mulierem traductus in parad
sum. Ideoq; mulier peculiari quadam natu
dote veluti assueta æditissimo creationis suæ l
co, quantumuis ab alto despiciens non pat
vertiginem, neq; caligant oculi eius, vt viris ac
cidere solet. Præterea si contingat mulierẽ cu
viro pariter in aquis periclitari omni extern
adiutorio semoto, mulier diutius supernatat v
ro citius subsidẽte fundumq; petente. Quod a
tem loci dignitas ad hominis nobilitatem fac
at, leges ciuiles sacriq; canones haud obscur
confirmant, & omnium gentium consuetud
illud maxime obseruat non solum in homini
bus, sed quibusque animalibus etiam in inani
matis æstimandis, vt quanto quæq; dignior
sunt orta loco tanto generosiora censeant. Quo
circa Isaac præcepit filio suo Iacob ne vxorem
acciperet de terra Canaan, sed de Mosopota
mia Syriæ cõditione meliore. Est haud dissimi
le quod est apud Iohannem dum Philippus di
ceret: Inuenimus Iesum filium Ioseph, a Naza
reth, dixit ei Nathanael, a Nazareth potest eẽ
aliquid boni? Nunc ad alia pergamus: Præcel
lit mulier virum materia creationis, propterea
ꝙ non ex inanimato quopiã aut vili luto crea

ff. de ede. edic. l. q̃d si nolit. ¶ qui manci pia. 22. di. quando.

Iohan. 1

Gen. 2

ta, quemadmodum vir, sed ex materia purifi-
cata, viuifica, & animata, anima inquam ra
tionali mentem participante diuinam. Acce-
dit ad hoc quod vir ex terra quasi suapte natu
ra omnis generis animantia producente coope
rante cœlesti influxu a deo factus est. Mulier au
tem supra oẽm cœli influxum ac naturæ prom
ptitudinem absq; vlla virtute cooperante a so
lo deo creata est, in omnibus sibi constans, inte
gra, & perfecta viro interim vnius costæ iactu
ram faciente, ex qua formata est mulier, vide-
licet Eua de Adam dormiente, atque tam pro
funde vt ne costam quidem euelli sentiret, quã
Deus abstulit a viro & dedit mulieri. Vir itaq;
naturæ opus, mulier opificium dei, Ideoq; mu-
lier diuini splendoris plerunq; viro capacior, sæ
peq; plena existit, quod etiamnum, ex mundi-
tia & pulchritudine ipsius mirifica facile vide
re licet. Nam quum pulchritudo ipsa nihil est ali
ud quam diuini vultus, atq; luminis splendor re
bus insitus, per corpora formosa relucens. Is cer
te mulieres præ viris habitare ac replere abun-
dantissime elegit. Hinc mulieris corpusculum
omni aspectu tactuq; delicatissimum, caro te-
nerrima, color clarus & candidus, cutis nitida,
caput decorum, cesaries venustissima, capilli
molles, lucidi & protensi, vultus augustior, pro
spectusq; hilarior, facies omniũ formosissima,
ceruix lactea, frons expeditus spatiosus & splen
didus, oculos habet vibrantiores, micantiores
q;, amabili hilaritate, & gratia contempera-
tos, supra hos supercilia in tenuem gyrum com
posita, eademq; cum decora planitie, decenti

distantia diuisa, e quorum medio descendit n[illegible]
sus, æqualis & intra rectum modum cohibi[illegible]
sub quo os rutilū, & tenellis labris conformi[illegible]
positione venustum, intra quæ tenui risu den[illegible]
emicāt, minutili & æquo ordine locati, ebur[illegible]
candore nitentes, illorumq́ quam viro pauc[illegible]
numerus quod neq́ edax neq́ mordax. Cir[illegible]
surgunt maxillæ, genæq́, tenera mollitie ro[illegible]
fulgore rubentes, verecundiæq́ plenæ, ac me[illegible]
tum orbiculare, decenti concauitate iucundu[illegible]
Sub hoc collum habet gracile, & longiusculu[illegible]
rotundis ex humeris erectum, gulam delicata[illegible]
& albicantem mediocri crassitie fultam, vo[illegible]
& orationem suauiorem, pectus amplum, &[illegible]
minens, æquali carne vestitum cum mamilla[illegible]
duritie, illarumq́ simul ac ventris orbiculari [illegible]
tunditate, latera mollia, dorsum planum et e[illegible]
ctum, brachia extensa, manus teretes digitos[illegible]
concinnis iuncturis protensos, ilia coxasq́ hab[illegible]
tiores, suras carnosiores, extrema manuum p[illegible]
dumq́ in orbicularem ductum desinentia, sin[illegible]
gulaq́ mēbra succi plena. Ad hæc incessus gr[illegible]
susq́ modestus, motus decētior, gestus dignior[illegible]
totius præterea corporis ordine, atq́ symetria, [illegible]
gura, ac habitudine longe lateq́ in omnib, sp[illegible]
ciosissima, nullumq́ in tota creaturarum serie[illegible]
neque spectaculum adeo mirandum, neq́ mi-
raculum perinde spectādū, vt nemo nisi cæcu[illegible]
ōnino nō videat deū ipsum quicquid pulchritudi-
nis capax est mūdus vniuersus in mulierem si-
mul cōgessisse, vt ob id illā oīs creatura stupes-
cat, & multis nominib. amet, ac venerer, vsq́
adeo vt vsu venire videamus q́ incorporei spi[illegible]

ritus, dæmonesq; mulieres sæpissime ardentissimis amoribus depereant: quę non fallax opinio est, sed multis experimentis nota veritas. Atq; vt omittã ea q̃ poetę nobis de amoribus deorũ eorundemq; amasijs tradidere, vt Apollinis, Daphne, Neptuni, Salmonea, Herculis. Hebe, Iole, et omphale, cęterorũq; deorũ amasijs, & ipsius Iouis ad modũ multis. Hoc tã diuinũ pulchritudinis munus dijs hominibusque amabile sacra eloqa in mulierib. præ cæteris gratiarũ dotib. in multis locis celebriter cõmẽdant. Hinc legit in Geñ. q̊d videntes filij dei filias hominum quod essent pulchræ, delegerunt vxores sibi ex illis q̃s voluerũt. Legimus etiam de Sara Abrahę q̄ fuit pulchra præ alijs terræ mulierib. imo pulcherrima. Sic seruus Abrahæ cum vidisset Rebeccam eximiæ pulchritudinis puellam, dixit tacitus secum: Hæc est quam præparauit dominus filio Abrahæ Isaac, & Abigail vxor Nabal viri pessimi erat prudens, & cordata, perinde atque speciosa. Ideoq; seruauit vitam & facultatẽ viri sui a furore Dauid. Et malus vir per pulchram mulierem seruatus est. His namque verbis allocutus est eam Dauid: Vade pacifice in domũ tuam, ecce audiui vocẽ tuam, & honorificaui faciẽ tuam, nam cum omnis pulchritudo sit, vel spũalis, vel vocalis, vel corporea, Abigail tota pulchra fuit & prudẽtia spũs, & facũdia sermõis, & venustate corpis, q̊ noĩe mortuo viro suo Nabal facta est vna vxorũ Dauid. Et Bathsaba fuit adeo ĩsigni forma mulier, vt eius amore captus Dauid illã post mortẽ viri despõsatã reginali dignitate p̄ cęteris eleuaret. Itẽ Abi

Gen. 6.

Gene. 12

Gene. 24.

2. reg. 12

3. reg. 1

ſaac ſunamitis quod eſſet puella pulcherrim
propterea electa fuit vt accubando Dauid
neſcentis iam regis calorem inſtauraret. Qu
propter & ſummis honoribns ſenex eam r
augere voluit, & poſt mortem regis potentis
ginæ loco habita eſt. Huc ſpectant ea quæ
mira pulchritudine reginæ Vaſti legimus, at
de Heſter quæ illi prælata, illaq; præſtantior
it, nimis quam pulchra & decora facie. De
dich etiam legimus cuius auxit dominus pu
chritudinem, intantum vt eam conſpicati ſtu
pore ſint admirando affecti. De Suſanna deni
q; quæ fuit oppido quam delicata, & ſpecie pu
cnra. Quid quod legimus etiam poſt varia te
tamenta Iob & eius ærumnas exantlatas, pr
ter cætera quæ ſumma patientia meruit, ded
ſe illi dominum tres filias pulcherrimas, tribu
charitibus longe gratiores, quibus mulieres i
vniuerſa terra ſpecioſiores neutiquam inuenta
ſunt. Legamus porro licebit ſanctarum virgi-
num hiſtorias, nimirum mirabimur quam mi-
ræ pulchritudinis & ſpecioſiſſimæ formæ præ
cæteris filijs hominum catholica eccleſia ſolem
niter illas collaudando decantet, Sed omnium
longe lateq; principem immaculatam Dei ge
nitricem virginem Mariam, cuius pulchritudi
nem ſol & luna mirantur, e cuius ſpecioſiſſimo
vultu tanta ſimul effulſit pulchritudinis caſti-
monia, atq; ſanctitudo, vt licet omnium ocu-
los pariter & mẽtes perſtringeret, nemo tamen
vnquam mortalium ſuis illecebris, vel minimo
cogitatu corruerit. Hæc etiam ſi fuſius e ſacris
biblijs vbi toties de pulchritudine facta mẽtio,

Heſt. 1. 2
Iudich. 8
Danie. 13
Iob vlt.

idq; ipsissimis pene verbis ideo recensui, q̊ plane intelligamus mulierum pulchritudinem, non apud homines solum, sed & apud Deum cohonestatam esse & honore cumulatam. Proinde & alibi legimus in sacris literis Deum præcepisse o m̄em masculū sexū etiã pueros occidi, mulieres vero pulchras seruari, Et in Deuteronomio permittitur filijs Israel pulchram mulierem e captiuis sibi deligere in coniugem. Præter hãc admirandam pulchritudinem etiam honestatis quadam dignitate mulier dotata est, quod viris nõ contingit. Nam capilli mulieris in tantum promittuntur, vt omnes corporis partes pudentiores operire possint. Adde quod has corporis partes in naturæ operibus mulieri cõtrectare, id quod viris adsolet vsui venire, nunquã est necesse. Ad miram deniq; decentiam natura ipsa mulieribus inguina ordinauit non prominentia vti viris, sed intus manentia, ac secretiori tutiori q; loco seposita. Porro natura plus verecundiæ cõtulit mulieribus, quam viris. Quam obrem sæpissime contigit mulierem inguinum periculoso abscessu ægrotantē mortem elegisse, potius quam se chyrurgi cõspectui ac cõtrectationi obijceret medēdam. Et hanc verecundiæ honestatem etiamnum moribundæ mortuæq; retinēt, vt in his patet maxime quæ in aquis pereūt. Nam authore Plinio atq; experientia teste, mulier prona iacet pudori defunctarum parcente natura, vir autem natat supinus. Accedit ad hæc quod dignissimum in homine membrum, quo maxime a brutis differimus diuinamque indicamus naturam, caput ē, & in eo potissimū

Num. 31.

Deut. 21.

vultus. Caput quidem in viris caluitie defor-
matur, muliere contra magno naturæ priui-
gio non caluescente. Vultus insuper in viris bar-
barillis odiosissima adeo sæpe deturpatur, pi-
que sordidis operitur, vt vix a beluis discerni
possint. In mulieribus contra remanente semper
facie pura, atq; decora. Hinc lege duodecim ta-
bularum cautum erat ne mulieres genas rade-
rent, ne quando barba excresceret, & pudorem
cultaretur. Munditiæ etiam ac puritatis ipsius
mulieris omnibus vel hoc euidentissimum ar-
gumentum est, quod mulier semel munde ablu-
ta, quoties post aqua pura diluitur, aqua ipsa
nullam recipit immunditiæ maculam. Vir au-
tem quantumcunq; ablutus, quoties deniuo ab-
luit turbat aquam, & inficit. Ad hæc naturæ or-
dinatione mulieribus per loca secretiora singu-
lis mensibus superfluitates expelluntur, quæ vi-
ris per faciem multo digniorem humani corpo-
ris partem continuo emittũtur. Præterea cũ in-
ter cætera animantia solis hominibus conces-
sum sit ad cœlum attollere vultus, natura fortu-
Ouidius naq; mulieri in hoc mirifice prospexerunt atq;
adeo pepercerunt, vt si casu fortuitoue cadendum
sit, mulieres fere semper in tergum decidant, ac
vel nunquam vel non temere in caput vultum-
ue prosternantur. Quid (quod ne omittamus)
nonne in humani generis procreatione videmus
naturam viris mulierem prætulisse? Quod hoc
maxime perspicuum est, quia solum muliebre se-
gale. 2. de men Galeno & Auicenna testibus, est materia
spermate & nutrimentum fœtus: viri autem minime,
&. 14. de quod illi quodammodo vt accidens substantiæ

Ingrediatur. Maximum enim vt ait lex, atque præcipuum munus est fœminarum concipere conceptumq́ue tueri, ob quam causam videmus plurimos matribus similes esse, quia ex earum sanguine procreatos. Idq́; plurimum in corporis habitu, semper autē in moribus, si enim matres stolidæ sunt, & filij stolidi fiūt, si matres prudentes, & filij earum prudentiam redolent. Cōtra vero in patribus, qui si ipsi sint sapientes, filios vt plurimum generant stolidos, & stolidi patres sapientes producunt filios, modo sapiens mater sit. Nec alia ratio est cur matres plus patribus diligāt filios suos, nisi quia multo plus de suo sentiunt, habentq́ue in illis matres, quam patres. Ob eandem quam dixi causam, etiam arbitror nobis inditum esse, vti plus in matrem quam in patrem simus adfecti, vsqueadeo vt patrem diligere matrem solam amare videamur. Eademque de causa natura mulieribus tanti vigoris lac contulit, quod non solum infantes nutriat, verum etiam & ægros restauret, & adultis quibusq́ue ad vitæ columitatē sufficiat. Cuius experimentum legimus apud Valerium de plebeia quadam iuuencula, quæ matrem suam in carcere sic aluit, cum alioqui fame esset peritura, quam ob pietatem salus matri & vtrique perpetua alimenta data sunt, carcerq́ue in pietatis templum consecratus est. Constat autem semper fere mulierem maioris esse pietatis & misericordiæ, quam virum, quod & Aristoteles ipse fœmineo sexui propriū tribuit. Quāobrē arbitror dixisse Salomonē vbi nō est

vtilitate particularum. Aui. doc. 5 sen. prima primi.

Val. lib. 5. cap. 4.

Arist. lib. de animalibus.

Eccl.26 mulier, ingemiſcit æger, vel quod in inſeruiē[illegible], & adſiſtendo valetudinarijs miræ eſt dexte[illegible]tis, & alacritatis, vel quod lac muliebre po[illegible]mum ægris debilibus etiam morti vicinis p[illegible]ſentaneum remedium eſt, quo ad vitam reſ[illegible]antur. Hinc vt ferunt medici, calor earund[illegible] papillarum virorum nimio ſenio confector[illegible] pectori applicatus, calorem vitalem in illis e[illegible]citat, adauget, & conſeruat, quod ne Dauid[illegible]

3.reg.1 dem latuit, q Abiſaac ſunamitem puellam e[illegible]legit in ſenio, illius calefactus amplexibus. F[illegible]ro etiam hoc promptior eſt viro mulier ad ſ[illegible]crum illud generandi officium (vt omnibus p[illegible]lam eſt) quod hæc ꝗdem decennis & infra v[illegible]potens eſt, ille vero longe ſuccedat. Præterea q[illegible] nemini id obſcurum eſt, ſolam fœtificantiū m[illegible]lierum poſtquam prægnans eſt & ferre incip[illegible] vteꝝ nec ita diu etiam poſtquam partu eſt ſo[illegible]ta ad recenſitum iam opus rurſum inclinata[illegible] cuius vaſculum (matricem vocant) adeo vſ[illegible] humano conceptu adficitur vt aliquando mu[illegible]lier absq; concubitu concepiſſe legatur. Sic e[illegible]

Auerrois. 2.colligec. Phyſicus ille de muliere quadam monu menti[illegible] tradidit literarum, quæ virile ſemen in balne[illegible] emiſſum adhauſerit. Accedit ad hoc aliud na[illegible]turæ ſtupēdum miraculū, q̄d mulier prægnans [illegible] appetitus inſtigarit, impune victitat carnibu[illegible] incoctis, crudiſq; piſcibus, neq; raro carbonib[illegible] luto, lapidibus, metalla quoq; & venena, cæte[illegible]raq; huiuſmodi multa ſine noxa cōcoqt, & in[illegible] corporis cōuertit ſalutiferum nutrimētum. Quā[illegible]ta etiam p̄ter hæc ipſa in mulieribus natura pro[illegible]ducere gaudeat miracula, nemo mirabit̃, q phi[illegible]

losophorum medicorumq; volumina perlegerit
quorum exẽplum quod vnicum duntaxat subiji-
ciam, pr̃sto est & ad manum. In mẽstruo q san-
guis pr̃ter q̃quod a q̃rtanis, ab hydrophorbia, a
morbo comitiali, ab elephantia, ab impressio-
nibus melancholicis, ac mania, & multis id ge
nus perniciosissimis ægtitudinibus liberat, alia
que p̱multa, nec minus admiratu digna efficit,
inter cætera miranda etiam incẽdia extinguit,
tẽpestates sedat, fluctuum pericula arcet, noxia
om̃ia pellit, maleficia soluit, ac cacodæmones
fugat. De his v̄o q̃ reliqua sunt, plura ad præ-
sens probare nõ est cõsilium. Illud tñ adhuc ad-
dam auctarij vice, in mulieribus esse iuxta Phi
losophorum & medicorum cõprobatas experiẽ
tia traditiones, diuinum donum omnibus admi
randum quo ipsæmet suis proprijs dotib. in om̃i
morborum gñe sibi ex seipsis mederi pñt, nullo
etiam exotico aut aliunde accersito adminicu-
lo accedẽte. Sed quod omnia superat mirabilia,
mirabilissimum illud ipsum est, quod sola sine vi
ro mulier humanam potuit producere naturam,
q̃d viro haud qua q̃ datũ est. Quod eq̃dẽ apud
Turcas, seu Mahumetistas in confesso est, apud
quos plures concepti credunt, sine virili semine,
quos illi sua lingua nefesogli vocant, et narrant
insulæ vbi fœminæ vẽtus afflatu cõcipiunt, q̃d
tñ nos verum esse nõ cõcedimus. Sola siq̃dem
virgo Maria, sola inquam hæc sine viro Chr̃m
cõcepit ac peperit filium ex sua propria substan
tia, & naturali fœcunditate. Est enim beatissi-
ma virgo Maria vera & naturalis Chisti ma
ter, ipseq; Christus verus & naturalis virginis

Mariæ filius: dico autem naturalis, quia ho[mo]
& iterum naturalis virginis filius, quatenus [vi]
virgo non fuit corruptæ naturæ obnoxia. Q[uo]-
circa neq; etiam in dolore peperit, neq; sub p[o]-
state viri fuit, tanta fuit eius ex præueniente [be]-
nedictione fœcunditas, vt ad concipiendum [vi]-
rili non indigeret opera. Inter bruta autem a[ni]-
mantia constat fœminea nonnulla maris exp[er]-
tia fœcunda esse, vt vulturum fœminas ex hi[sto]-
ria memoriæ proditum esse contra Faustũ tr[a]-
dit Origenes, sed & æquas quasdam zephy[ro]
flante concipere comperit antiquitas de quib[us]
hæc canuntur.

Origen. in primo contra Faustũ

Ore omnes versæ in zephyrũ stant rupibus al[tis]
Exceptantq; leues auras, & sæpe sine vllis
Coniugijs vento grauidæ.

Vergil. 3. Georgi.

Pinădri. 12

Iam qd de sermone dicã diuino munere, q[uo]
vno beluis maxime pstamus, quẽ Trismegist[us]
Mercurius eiusdẽ ac immortalitatẽ pretij exi[sti]-
mat. Et Hesiodus optimũ hominis thesaurũ no-
minat. Nonne sermone mulier viro facundio[r]
magisq; diserta & abundãs? Nõne q̃tq̃t sumu[s]
homines, nõ nisi aut a matrib. aut a nutricib. pr[i]-
mũ loq didicimus? sane natura ipsa rerũ archit[e]-
ctrix in hoc humão gñi sagacit̃ prospiciẽs, ho[c]
muliebre genus donauit, vt vix vspiam mulie[r]
muta repiat̃? Pulchrũ profecto & laudabile e[st]
viros pcellere, q̃ cæteris animantibus homine[s]
potissimum pstant. Sed a prophanis ad sacra[s]
literas ceu postliminio redeamus, atq; ab ipsis
vsq; religionis fontibus rem auspicemur. Sci-
mus in primis haud dubie propter mulierem vi-
ro Deum benedixisse, quam benedictiõem vi[s]

Hesiodus.

vtpote indignus habere non meruerat priusquã mulier esset creata. Cui consonat illud Salomonis prouerbium. Qui inuenerit mulierem bonã, inuenit bonum, & haurit benedictionem a domino, Et illud Ecclesiastici: Mulieres bonæ beatus vir, numerus annorum illorum duplex. Et nullus homo potest in dignitate comparari illi qui dignus fuerit habere mulierem bonam. Nam vt ait Ecclesiasticus: Mulier bona est gratia super omnem gratiam. Ideoque Salomon in prouerbijs vocat illam coronam viri. Et Paulus gloriam viri: definitur autem gloria, consummatio, & perfectio rei quiescentis & delectantis in suo fine quando videlicet rei nil amplius addi potest vt crescat eius perfectio. Mulier itaque cõsummatio, perfectioque, felicitas, benedictio & gloria viri existit, atque vt ait Augustinus, prima humani generis in hac mortalitate societas, Idcirco illam omnis homo amet necesse est, quam qui non amauerit, qui odio habuerit, ab omnibus virtutibus & gratijs alienus est, ne dum humanitate. Referẽda forte istic essent cabalistica illa mysteria, quomodo Abraam benedictus a deo per mulierem Sarah decerpta a nomine mulieris litera H & addita nomini viri, & vocatus est Abraham, quomodo etiam benedictio Iacob illi sit, per mulierem, matrem videlicet acquisita. Sunt huius generis plura in sacris literis, sed hoc loco nõ explicanda. Benedictio itaque data est propter mulierẽ, lex aũt propter virum, lex inquam irę & maledictionis. viro namque interdictus erat fructus ligni, mulieri nõ item, quæ necdum creata erat, illã enim Deus ab initio liberã

Prou. 18
Eccle. 26.
Eccle. 26.
Prou. 12.
1. Cor. 11.
August.
Gen. 17
Gen. 27. 28
Gen. 2

esse voluit, vir itaq; comedendo peccauit, n[illegible] mulier, vir mortem dedit, non mulier. Et nos [illegible] mnes peccauimus in Adã, non in Eua, ipsum [illegible] originale peccatum non a matre fœmina, se[illegible] patre masculo contrahimus. Ideoq; vetus [illegible] omne masculinum circuncidi iussit, fœminas [illegible] tem incircuncisas manere, peccatum videli[illegible] originis. In eo sexu q peccasset solummõ pu[illegible] dum statue ns Neque præterea increpauit de[illegible] mulierem, quia comederat, sed quia mali o[illegible] casionem dedisset viro, atque id quidem imp[illegible] dens, eo quod per diabolum tentaretur. Vir it[illegible] que ex certa scientia peccauit, mulier errauit [illegible] gnorans, & decepta. Nam & a diabolo prim[illegible] tentata est, quippe quam cognouit creatura[illegible] omnium excellentissimam. Et vt inquit Bern[illegible] dus: Videns diabolus admirandam eius pu[illegible] chritudinem, sciens eam talem qualem ante[illegible] in diuino lumine cognouerat, quæ super omne[illegible] angelos gauderet colloquio Dei, inuidiam ie[illegible] cit in solam mulierem, propter suam excellen[illegible] tiam. Quo circa Christus natus huic mundo h[illegible] milimus, quo sua humilitate superbiam expia[illegible] ret peccati primi parentis, sexum assumpsit vi[illegible] rilem, vt humiliorem, nõ sexum fœmineum su[illegible] limiorem & nobiliorem. Præterea quia con[illegible] demnati fuimus propter peccatum viri, non m[illegible] lieris, voluit Deus vt in quo sexu fuerat pecca- tum in eo fieret & peccati expiatio, & qui se- xus ignorans deceptus erat per eundem etiam fieret vindicta. Ideoque ad serpentem dictum est, quia mulier vel quod verius legitur quia semen mulieris caput eius conteret non vir ne-

gen. 17

gen. 3.

Bernard.

gen. 3.

que semen viri. Atq; hinc est forte quare ordo sacerdotalis ab ecclesia cõmissus est viro potius quam mulieri, quia sacerdos omnis Christũ repręsentat, Christus autem primum hominem peccatorem ipsum videlicet Adamum. Ex hoc iam intelligitur Canon ille qui incipit hæc imago, dicens mulierem non esse factam ad imaginem Dei, scilicet ad corpoream Christi similitudinem. Noluit tamẽ deus ipse inquam Christus filius esse viri, sed mulieris, quam eo vsq; honorauit vt ex muliere sola carnem indueret. Propter mulierem namq; Christus dictus est filius hominis, non propter virum. Hoc est illud ingẽs miraculum, quod admodum propheta stupescit quia mulier circundedit virum, quando videlicet sexus deuoratur a virgine, & Christum portat in corpore. Etiam resurgens Christus a morte, mulieribus primum apparuit, non viris. Nec ignotum est post Christi obitum viros a fide discessisse, mulieres autem nusquam constat a fide & religione Christiana defecisse. Porro nulla vnquam fidei persecutio, nulla hęresis, nullus in fide error a mulierib. vnquam emersit, secus cõstat de viris. Christus traditus, venundatus, emptus, accusatus, dãnatus, passus, crucifixus, tandem morti traditus, non nisi per viros. Imo etiam a Petro suo negatus, a cæteris discipulis relictus, a solis mulieribus ad crucem vsque & sepulchrum comitatus. Atque etiam ipsa Pilati vxor æthnica plus conabatur saluare Iesum, quam quisquam virorum etiam illorum q credideran. Accedit huc quod tota ferme theologorum schola asserit, ecclesiam tunc non nisi a-

33 q. 5. hæc imago.

Hiere. 31.

Iohan. 20
Mar. 16

ucæ. 24

Matth. 27

pud solam mulierem puta virginem Mari[illegible]
mansisse, atque ob id & merito religiosus a[illegible]
cer fœminei sexus appellatur. Quod si etiã q[illegible]
piam cum Aristotele dicat inter omnia anim[illegible]
lia masculos esse fortiores, prudentiores, & n[illegible]
biliores. Huic respõdet excellentior doctor P[illegible]
lus dicens: Quæ stulta sunt mundi elegit deus [illegible]
confundat sapientes, & infirma mũdi elegit [illegible]
us, vt confundat fortia, & ignobilia mundi, [illegible]
contemptibilia elegit deus, & ea quæ non su[illegible]
vt ea quæ sunt destrueret. Nam quis inter vir[illegible]
in cunctis naturæ gratiarum dotibus Adam [illegible]
sublimior extitit? at mulier illũ humiliauit, qu[illegible]
Samsone fortior? mulier eius fortitudinem sup[illegible]
rauit. Quis castior Loth? mulier illum ad ince[illegible]
stum prouocauit, Quis Dauid religiosior? muli[illegible]
eius sanctimoniam turbauit, Quis sapiẽtior S[illegible]
lomone? mulier eum decepit. Quis patientio[illegible]
Iob? quem diabolus fortunis omnibus exuit, fa[illegible]
miliam & filios occidit, ipsumque vlceribus, [illegible]
nie, dolore toto corpore oppleuit, tamen a prist[illegible]
na animi simplicitate patientiaque ad iracun[illegible]
diam prouocare non potuit, prouocauit auten[illegible]
mulier, in hoc diabolo superior, confidentior q[illegible]
quem ad maledicendum irritauit. Quod si mo[illegible]
do fas est vel Christum ipsum in hanc compara[illegible]
tionem vocare, quo nihil potentius, nihil sapien[illegible]
tius, cum sit æterna dei sapientia, atq; potestas,
nonne a Chananæa illa muliercula sese supera[illegible]
ri passus est, dicente ipso: Non est bonum tollere
panem filiorum, & mittere canibus, Illa contra
respondente. Vtiq; domine, nam & catelli e-
dunt de micis quæ cadunt de mensa dominorũ

Arist. lib. de anima-li.

1. Corin. 1

Gene. 2.

Judith. 14 & 16.

Gene. 19.

2. reg. 11.

3. reg. 11.

Iob.

Matt. 15

uorum, cumque iam vidisset Christus, quia illam hoc argumento superare nõ posset, benedicit illi dicens: Fiat tibi sicut vis. Quis Petro Apostolorum primo in fide feruentior? mulier illum non minimum ecclesiæ pastorem ad negãdum Christum seduxit, dicant quicquid velint canonistæ ecclesiam suam non posse errare, Papa mulier illam egregia impostura delusit. Cæterum dicet quis hęc magis in opprobrium mulierum vergere quam ad laudem accedere. Cui mulieres ad hunc modum respondebunt. Si alterum nostrum necesse est aut boni alicuius, aut etiã vitę iacturam facere, malo ego te perdere quam me perditum iri. Idq; exemplo Innocẽtij tertij. qui in quadam sua decretali epistola ad quendam Cardinalem a Romana sede legatũ scriptum reliquit. Si te vel me confundi oportet, potius te confundi eligam. Præterea ciuilib. legibus etiam mulieribus indultum est vt liceat sibi consulere damno alieno. Atque in ipsis sacris literis nonne sæpe benedicitur, & extollitur iniquitas mulieris, plus quam vir benefaciens? Nonne laudatur RACHEL quæ patrem suum idola quærentem, pulchra adinuentione delusit? Nonne etiam REBECCA quia per fraudem obtinuit IACOB benedictionem patris, & postea cautius fecit declinare fratris iram. Raab meretrix decepit eos qui quærebant exploratores IOSVE, & reputatur ei ad iustitiam. Egressa est Iahel in occursum Sisaræ, dixitque ad eum intra ad me domine mi ac petenti aquam dedit illi bibere de vtre lactis & operuit illum iacentem, dormiente

Iohan. 18
Matth. 20.
Marc. 14.
Lucæ 22
24. q. 1. a recta
Plati. de Ioan. 8

De aut. & vsu pall. c. nisi

ff ad leg. aquiliam l. si quis fumo

Gene. 31

Gene. 27.

Iosue. 2.

damnatos prodit scriptura, cum nulla vsp[...]
mulier damnata legatur. Accedit ad id testim[o-]
nij etiam brutalis naturæ quædam prærog[ati-]
ua, quippe auis omnium regina, atque nobil[issi-]
ma quæ aquila est, semper fœminea, nunqu[am]
masculini sexus reperitur. Phœnicem etiam [a-]
uem vnicam Aegyptij non nisi fœmellam p[ro-]
diderunt. Econtrario autem regulus serp[ens]
quem basiliscum dicũt, omnium venenatoru[m]
pestilentissimus non nisi masculus est, quem [in-]
super impossibile est nasci fœmellam. Præter[ea]
sexus huius excellentia, probitasque ac inn[o-]
centia vel his argumentis satis abunde osten[di]
potest, quoniam malorum omnium ortus a v[i-]
ris sit, a mulieribus minime. Primus quippe p[ro-]
toplastes Adam ille legem domini transgre[di]
ausus, portas cœli obserauit & omnes nos pec[-]
cato mortique reddidit obnoxios. Omnes eni[m]
peccauimus & morimur in Adam, nõ in Eu[a.]
Huius perinde primogenitus inferorum port[as]
reserauit. Ille primus inuidus, primus homicid[a,]
primus parricida, primus desperans de miseri[-]
cordia Dei, primus digamus Lamech, primu[s]
ebrius Noe, primus turpitudinem patris sui de[-]
nudans ille filius Noe Chamus, primus tyran[-]
nus, simul ac idololatra, Nemroth, primus a[-]
dulter vir, primus incestuosus vir, viri insupe[r]
primi cum dæmonibus fœdera inierunt, ac pro[-]
phanas artes inuenerunt. Viri filij Iacob prim[i]
vendiderũt fratrem, Pharo Aegyptius necauit
primus pueros, viri primi contra naturam lu[-]
xuriati sunt, testibus Sodoma et Gomorra, qu[æ]
ob virorũ scelera perierunt celebres olim vrbes,

Margin notes: Genesi. 3 — Genesi. 4. — Genesi 9. — Ibidem. — Geensi 10. — genesi 37 — Exod. 1 — Genesi. 18.

viros legimus vbique temeraria voluptate di-
gamos, multinubos, multicubos, adulteros, for-
nicatores, sic pluriũ vxorũ cõcubinarũq; viri fu
erunt Lamech, Abraham, Iacob, Esau, Ioseph
Moses, Sãson, Helcana, Saul, David, Solomon,
Assur, Roboã, Abia, Caleph, Assuerus, & innu
meri alij, q singuli plures vxores insuper & pel
lices & cõcubinas habuerũt. Nec illarũ coniu-
gio contẽti ad explendã suã libidinẽ, etiã cũ ea
rũ ancillis se cõmiscuerũt. Mulierẽ vero excepta
vna sola Batsabea nullã vsq̃ reperimus, nisi v-
no solo viro semper fuisse cõtentã, nec digamã
insuper reperies vllã, si ex primo marito prolem
susceperat. Sũt em̃ mulieres pudicitia ac castita
te viris ipsis multo cõtinẽtiores, quas quod infœcũ
dæ essent, a virorum concubitu sæpe abstinuisse
legimus & alienam viro introduxisse vxorem
sicut Sara, Rachel, Lia, & aliæ multæ infœcundi
tres, quæ ancillas suas introduxerunt, vt susci
tarent viris suis posteritatem. Sed quis obsecro vi
rorum, quantumcunq; senex, frigidus, sterilis, ac
rei vxoriæ ineptus, tantæ vnquam aut pietatis
aut clemẽtiæ extitit in vxorem, vt aliquem suo
loco substitueret qui feracem vxoris vterum fœ
cundo semine irroraret? quamuis huiusmodi le
ges Lycurgum, atq; Solonem olim tulisse lega
mus, vicz si quis ætate prouectior, & nuptijs in
tẽpestiuior, aliterue ĩ venerẽ ignauior puellã de-
spõdisset, vt liceret vxori ex adolescẽtibus et ne
cessarijs vnũ aliquẽ robore morib. q; cõspicuũ
eligere, q cũ illa dulcit collluderet & luctaret,
nõ ptus editus mariti adsereret, nec iccirco ali
enũ aut adulterinũ dici q̃d nasceret, leges qui-

gen. 16. & 30.

Lycurgus
Solon.

dem illas latas legimus, seruatas autem non[illegible]gimus, non tam virorum duritia, quam m[illegible]rum continentia illas recusante. Innumeræ[illegible] adhuc præclarissimæ fœminæ, quæ cum infini[illegible] pudicitia etiam coniugali charitate viros o[illegible]nes lõge vicerũt, cuismodi Abigail vxor Na[illegible] Arthemisia Mausolei, Argia Pollinicis Th[illegible]niconiunx, Iulia Pompei, Porta Catonis, C[illegible]nelia Gracchi, Messalnia Sulpitij. Alceste A[illegible]meti, Hypsicratea Mitridatis Pontici Regis[illegible]iunx, Dido quoque Carthaginis conditrix, [illegible]manaq; Lucretia, atque Sulpitia Lentuli, [illegible] infinitæ aliæ quarum virginitatis & pudici[illegible] fides ne morte q̃dem potuit immutari, quaru[illegible] exempla sese offerunt. Athlãta, Calidonia, C[illegible]milla, Volsca, Iphigmæa græca, Cassandra[illegible] Crise. Accedunt his Lacedemoniæ, Spartia[illegible] Milesiæ, atq; Thebanæ virgines, et innume[illegible] aliæ quas nobis numerant Hebræorum, Græ[illegible]rum, Barbarorumque historiæ, quæ virginit[illegible]tem pluris quam regna, quam denique vita[illegible] ipsam fecerũt. Quod si etiam pietatis exẽp[illegible] requirantur, inter cætera sese offerunt, Claudi[illegible] vestalis erga patrem, & plebeia illa iuuencu[illegible] de qua supra locuti sumus in matrem. Sed ob[illegible]ciet istis Zoilus aliquis Samsõnis, Iasonis, De[illegible]phœbi, Agamennõis exitialia coniugia a c h[illegible]iusmodi tragœdias, q̃s si quis lynceis oculis (v[illegible] aiunt) introspexerit, cõperiet falso vxores a c[illegible]sari, quarum nulla vnquam contigit viro bo[illegible]no improba. Non enim nisi malis maritis, ma[illegible]læ vxores sunt, quibus licet bonæ aliquando e[illegible]ueniant, sæpe eorundem vitio corrũpuntur. Pu-

tas ne si licuisset mulieribus leges cōdere, historias scribere, quantas tragœdias scribere potuissent de virorum inæstimabili malitia, inter quos plurimi reperiuntur, homicidę, fures, raptores, falsarij, incendiarij, proditores. qui etiam tempore Iosue ac Dauid regis, tāta multitudine latrocinabantur, vt suorum agminum principes constituerent, sed & hodie adhuc infinitus est illorum numerus. Hinc omnes carceres viris repleti, cruces vndique omnes virorum cadaueribus onustę. At cōtra, mulieres omnium artium liberalium, omnisque virtutis ac beneficij inuentrices extiterunt, quod & ipsa artium virtutumque fœminina nomina præcipue ostendūt. Cui & illud notabile accedit, quod ipse quoque terrarū orbis, a fœminarū nōib. nuncupatur, videlicet ab Asia nympha, ab Europa Agenoris filia, a Libia filia Epaphi, quæ & Aphrica dicitur. Denique si per singula virtutum genera iter sit, mulier vbilibet principem locū obtinebit. Mulier enim fuit, quæ primo virginitatem deo deuouit ipsa virgo Maria, quæ ex hic meruit esse mater dei, Mulieres prophetæ, semper diuiniore spiritu afflatæ sunt quam viri, Quod testibus Lactantio, Eusebio, & Augustin. de Sybillis, notum est. Sic Maria Mosi soror erat prophetes, et captiuo Hieremia vxor auunculi eius nomine Olda, perituro populo Israel supra viri vires, prophetes suscitatur. Scrutemur sacras scripturas, & videbimus mulierum in fide cæterisque virtutibus constantiam, supra viros lōge commendatam. vt in Iudith, Ruth, Hester, quæ tāta gloria celebratæ sunt, vt sacris quoque uoluminib.

Iosue. 7
2. reg. 19
3. reg. 4

Beroaldus in comment: in Asinum Apuleij.

Lactanti. lib. instit.
Euse. de p paeuang.
Aug. de ciui. dei.
Exod. 15
4. reg. 22.
2. Para. 34

nomina indiderint. Abraham ille, quem licet ob fidei firmitatem scriptura iustum vocauerit, quia credidit deo, subijcitur tamen vxori suæ Saræ, & domini voce præcipitur ei: Omnia quæcunque dicit tibi Sara, audi vocē eius. Sic Rebecca similiter credens, pergit ad interrogandum deum, & eius responsione condigna, audit oraculum: Duæ gentes in vtero tuo, & duo populi de ventre tuo diuidentur. Et vidua Sareptana credit Helïæ licet rem difficilē sibi diceret. Sic Zacharias ab angelo de incredulitate redargutus obmutuit. Et Elizabet vxor sua, vtero & voce prophetat ac commēdatur, quia fideliter credidit, & deinceps commēdat beatissimam virginē Mariam, dicens: Beata quæ credidisti quę dicta sunt tibi a domino. Sic Anna prophetes, post Simonis reuelationem confitebat deum, & loquebatur de eo omnibus volentibus audire, q expectabant redemptionem Israel. Et erant Philippo quatuor filiæ virgines prophetantes. Quid dicā de Samaritana illa, cum qua Christus loquebatur ad puteum, & saturatus fide credentis, cibos respuit Apostolorum. Accedit ad hæc fides Chananeæ, ac mulieris illius q̄ fluxum sanguinis patiebatur: Nonne etiam fides & confessio Marthæ similis erat confessioni Petri? Et in Maria Magdalena quanta fuerit fidei constantia, ex euangelijs nobis notum est. Ipsa namque dum sacerdotes & Iudæi Christum crucifigunt, plorat ad crucem vnguenta portat, quærit in tumulo, Hortulanum interrogat, deum recognoscit. Pergit ad Apostolos, resurrexisse nunciat. Illi dubitant

Mat. 27 & 28. Mar. 16. & 17. lucæ, 23 & 24.

ta cõfidit: Quid rursus de Priscilla sanctissima fœmina, quæ Apollo virum apostolicum, & in lege doctissimum Corinthiorum episcopum erudiuit. Nec turpe fuit Apostolo discere a muliere quæ doceret in ecclesia. Adde insuper quæ martyrij patientia & mortis contemptu, fidei suæ cõstantiam testatæ sunt, non esse virorum numero pauciores. Neque hic silentio prętereũda est mater illa mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ in conspectu suo pereũtes crudeli martyrio septem filios non solum bono animo ferebat, sed fortiter hortabatur ad mortem, atque ipsa ꝑ omnia in deo confidens, post filios pro patrijs legibus consumpta est. Nõne etiam Theodelnia Bauarorum regis filia Longobardos, ac Greisilla Henrici primi imperatoris soror Vngaros & Clotildis Burgundionum regis filia Francos, & Apostola quædam infimæ sortis fœmina, Hiberos singulæ innumeros populos ad Christi fidem conuerterunt? Denique hic religiosissimus sexus solus vel maxime is est, in quo in hunc diem vsque fides catholica, & pietatis continuata opera refulgent. At ne cui dubiũ sit, mulieres omnia ea posse quæ viri: exemplis rem ipsam agamus, & comperiemus nullum vnquam egregium facinus in vllo virtutum genere a viris perpetratũ quod a mulieribus non sit æque præclare factitatum. Claruerunt in sacerdotio olim apud gentes Melissa Cybeles, a cuius nomine ceteræ deæ sacerdotes, Melissæ postea dictæ sunt. Item Hy-

Acto.18.

2.Mach.7.

peccaustria sacerdos Mineruę, Mera Vener
Iphiginia Dianæ fuerunt, & fœminæ Bac
sacerdotes, multis nominibus claræ, vt Thy
des, Menades, Bacchæ, Eliades, Mimalloni
Aedonides, Euhyades, Bassarides, Triateri
Apud Iudæos quoque Maria Mose soror v
cum Aaron sanctuarium ingrediebatur, et t
quam sacerdos habita est. In nostra autem r
ligione, licet mulieribus sacerdotij functione
terdictum sit, scimus tamen historijs proditu
mulierem aliquando mentito sexu, ad sum
pontificatus apicem conscendisse. Nec obscu
sunt ex nostris tot sanctissimæ abbates & m
niales, quas antiquitas non dedignatur voc
re sacerdotes. Claruerũt in prophetia apud
mnis regionis gentes, Cassandra, Sybillæ, M
ria Mosi soror, Delbora, Holda, Anna, Eli
beth, quatuor Philipi filiæ, & multæ aliæ rec
tiores sanctæ fœminę, qualeʒ Brigida & Hel
gardis. Præterea in Magica siue bonorum, si
malorum dæmonum inexpugnabili disciplin
præ cæteris Circes, atque Medea longe mira
liora effecerunt, quam vel ipse Zoroastes, lic
huius artis inuentor a pluribus credatur, Ins
per in philosophia præclaræ extiterunt Thea
no vxor Pytagoræ, eius denique filia Dama i
exponendis paternis sententiarum inuolucr
clara. Item Aspasia & Diotima Socratis disci
pulæ & Mantinea ac Philesia Axiochia, An
bæ discipulæ Platonis. Extollit denique Ploti
nus Geminam atque Amphicleam laudat, L
ctantius Themisten. Exultat Christiana eccle
sia in diua CATHARINA, quę sola pue

omnem illius æui ſapiẽtum doctrinam lon-
e ſuperauit. Nec nobis hoc loci Zenobia regi
a Longini philoſophi diſcipula, memoria exci
ar, quæ ob effuſam & candidam literarum pe
tiam Ephiniſſe accepit appellationẽ, cuius o-
era ſacroſancta Nicomachus Græca reddidit.
Ad Oratoriã et Poeſim vadamus. En ſe nobis
fferunt Armeſia, cognomento Androginea,
Hortenſia, Lucera, Valeria, Copiola, Sapho,
Corinna, Cornificia Romana, & Erimna Te
ia ſeu Teſbia, quæ epigrammiſta cognomina
a fuit. Et apud Saluſtium Sempronia, apud iu
iſconſultos Calphurnia, & niſi vetitum eẽt ho
lie mulieribus literas diſcere, iamiam adhuc
haberentur clariſſimæ doctrinæ excellentiores
ngenio mulieres quam viri. Quid de hoc dicen
dum eſt, quod ſola natura ipſa, mulieres facile
omnium diſciplinarum artifices ſuperare viden
tur. Nonne grammatici ſe benedicendi magi-
ſtros iactant, atq; id nos longe melius diſcimus
a nutricibus & matribus, quam a grammati-
cis? Nonne Grachorum eloquentiſſimam lin-
guam, mater Cornelia formauit. & Sylem Ari
pithi Scitiæ regis filium. Iſtrinei mater Græcam
linguam docuit? Nonne ſemper in introductis
apud exteras gentes colonijs nati pueri matrũ
ſermonem tenuerunt? nõ aliam ob cauſam Pla
to & Quintilianus de deligenda pueris nutrice
idonea, tam ſollicite ſtatuerunt, vt pueri lingua
ſermo recte diſcreteque formaretur. Iam vero
nonne & poetæ in ſuis nugis & fabulis, ac Dia
lectici in ſua contentioſa garrulitate a mulieri-
bus vincuntur? Orator nuſpiam adeo tam bo-

nus, aut tam felix, vt suadela vel meretricula superior sit. Quis Arithmeticus, falsum supputando, mulierem soluendo debito, decipere poterit? Quisue Musicus hanc cantu, & vocis amœnitate æquat? Philosophi, Mathematici, Astrologi nōne in suis diuinationibus, & p̄cognitionibus non raro rusticis mulieribus inferiores sunt, & sæpissime anicula medicum vincit? Ipse Socrates vir omnium sapiētissimus, si Pythio testimonio fides habenda est, iam natu grandior, a muliere Aspasia adhuc quiddam discere non dedignatus est, sicut nec Apollo Theologus a Priscilla erudiri veritus est. Quod si etiam prudentia requiratur, exemplo sunt Opis inter deas relata, Plotina Traiani vxor, Amalasuntha Ostrogotorum regina, Emilia Scipionis vxor, quibus accedit Delbora mulier prudentissima, vxor Labidoth, quæ ipsa, vt legitur in libris Iudicū, aliquādiu super populum Israel iudicauit, ascendebātque ad eam filij Israel in omne iudicium. Quę etiam recusante Barach, hostilem pugnam ipsa dux Israelici exercitus electa, hostibus cęsis fugatisque victoriam reportauit. Legitur præterea in regum historia Attaliam reginam regnasse, & iudicasse per septem annos in Hierusalem. Atque Semiramis post mortē Nini regis iudicabat populos quadraginta annis. Et omnes reginæ Candaces Aethiopiæ prudentissimæ potentissimæque regnarunt, de quibus mentio est in Actibus Apostolorum. Mira autem de illis narrat fidus ille antiquitatis scriptor Iosephus. Huc etiam accepit Nicaula regina Saba, quæ veniens a finibus

Iudic. 4.

...ræ audire sapientiam Salomonis, & testimo-
...o domini condemnatura est omnes viros Hie
...usalem. Fuit & Technites quædam sapientis
...ma mulier, quæ Dauid regem interrogatione
...oncludit, enigmate docet, exemplo dei mitigat.
...ec hic prætereunda sunt Abigail & Bathsaba
...uarum illa virum suum liberauit ab ira Dauid
...& post mortem viri sui, facta est regina & vxor
...Dauid. Altera autem Salomonis mater filio suo
...egnum prudenter impetrauit. Porro in rerum
...nuentionibus exemplo sunt Isis, Minerua, Ny-
...ostrata. In condendo imperio & vrbibus Semi
...amis vniuersi orbis monarchiam tenens, Dido,
...Amazones. In bellorum certaminibus Thomi
...is Messagetarum regina, quæ Cyrum Persarū
...monarcham deuicit. Item Camilla de gente
...Volscorum, Valisca Bohemiæ ambæ potentes
...eginæ. Item Indorum Pande, Amazones, Can
...daces, Lemnenses Phocensium Chiarum Per-
...sidæque mulieres. Legimus de aliis multis illu-
...strissimis mulieribus, quæ mira virtute vniuersæ
...nationi suæ, in summa rerum desperatione salu-
...tem restituerunt. Inter quas est Iudith, quam be
...atus Hieronymus his verbis extollit, inquiens:
Accipite Iudith viduam castitatis exemplum,
...triumphali laude, perpetuis eam præconiis de-
...clarate. Hanc enim non solum fœminis, sed &
viris imitabilem dedit, qui castitatis remunera-
tor, virtutē talē tribuit, vt inuictū omnibus vin
ceret, & insuperabilē superaret. Legim⁹ adhuc

3.reg.10.
2.Paral.9.
Matt.12.
lucæ.11.
2.reg.14.
.1.reg.25.
3.reg.1.

Hiero.in prologo sup iudith

quia mulier quædam sapiens, vocauit Ioab, & dedit in manus suas caput Sibæ inimici Dauid, vt conseruaret Abelam ciuitatem, quæ erat mater ciuitatum in Israel. Et mulier quædam iaciens fragmentum molæ, allisit caput Abimelech, & confregit cerebrum eius, executurum vindictę Dei super Abimelech, quia fecerat malum coram domino, contra patrem suum, interfectis per eum septuaginta fratribus super vno lapide. Sic Hester Assueri regis vxor, non solum liberauit populum suum a morte turpissima, sed insuper summo honore decorauit. Obsessaque a Volscis vrbe Roma, Cn. Martio Coriolano duce, quam armis viri vrbem defendere non poterant, Veturia magno natu mulier, ac Coriolani mater filij obiurgatione seruauit. Arthemisia irruentes sibi Rhodios & classe exuit, & insulã domuit, erecta in vrbe Rhodia statua, quæ perpetuum stigma illi inureret. Iam quis satis laudare poterit puellam illam nobilissimam (licet humili genere ortam) quæ anno Christianorum M. CCCC. XXVIII. occupato per Anglos Franciæ regno Amazonis more, sumptis armis primamq; aciem ducens, tam strennue feliciterque pugnauit, vt pluribus prælijs superatis Anglis, Francorum regi iam amissum regnum restitueret. In cuius rei perpetuam memoriam apud Genabum oppidum quod Aurelianũ vocant, in ponte qui est super Ligurim fluuium sacra statua puellæ erecta est. Possem innumeras adhuc ex Græcorum, Latinorum, Barbarorũque, tam veteribus quam recentioribus historijs præstantissimas mulieres recensere, quod ne in

Iud. 9.

Hest. 7. 8. 9

[..]nde nimium opus turgesceret breuitati stu-[..]e volui, Nam scripserunt de illis Plutarchus, [Va]lerius, Bocatius & plures alij. Hinc est qua-[re n]on tam multa de mulierum laudibus dixe-[ri]m, quamplurima reticuerim, quippe qui non [si]m tam ambitiosæ ceruicis, vt mulierum infini[tas] præstantias atque virtutes tam pauculo ser-[mo]ne me posse complecti præsumam. Quis enim [ad] percensendas infinitas mulierum laudes suf[fic]iat, a quibus omne nostrum esse, omnisque hu[m]ani generis conseruatio, quod alias in breui [in]teriturum esset, omnisque familia & respublica [de]pendet. Quod nec Romanæ vrbis condito-[re]m latuit, qui dum mulieribus careret, cum Sabi[nis] raptis eorum filiabus, bellum asperrimum ini[re] non dubitauit, cognouit namque eiusmodi im[pe]rium, si mulieres non adessent breui periturum. [E]ādem capto a Sabinis capitolio, cum medio [fo]ro collatis signis cruentissime pugnaretur, in-[te]rcursu mulierum inter ambas acies prælium cessauit, [fa]ctaque tandem pace & percusso fœdere perpetu[a]m amicitiam inierunt. Quamobrem earum nomina Curijs [p]osuit Romulus volentibusque romanis, in pub[li]cis tabulis exceptum est, mulierem nec molere, nec [c]oquinariam facere, vxorem a viro, virum ab vxo-[re] aliquid dono accipere vetitum, quo bona o-[m]nia communia esse scirent. Hinc tandem con-[sue]tudo emersit, vt sponsam introducentes, dice[r]e iuberent, vbi tu ego, denotantes vbi tu domi[n]us, ego domina. Vbi tu herus, ego hera, deinde [c]um regibus exactis Cariolano Martio duce Volscorum legiones ad quintum lapidem ca-[s]trametatæ essent, per mulieres auersæ sunt, pro

Prouerb: Vbi tu Caius, ibi ego Caia.

quo beneficio insigne templum Fortunæ muliebri dedicatum est. Magni insuper honoris dignitatisque insigna, senatusconsulto illis collata. Cuiusmodi sunt, quod in via superiori loco incedant, viris insuper quibusque illis in pedes assurgentibus, locumque cedentibus. Præterea vestes purpureæ cum fimbriis inauratis, gemmarum etiam ornatus, & inaures, anulique & torques illis concessa: posterorumque imperatorum lege cautum, vt quoties alicubi statutum fiat, prohibens deferri certas vestes aut ornamenta, mulieres sub illo non comprehendi. Hæreditatum quoque & bonorum successionibus donatæ sunt, legibus etiam permissum est, mulierum funera, quemadmodum illustriũ virorum publicis laudibus celebrari. Siquidem cum mittendum ad Delphicum Apollinẽ munus esset ex Camilli voto, nec foret auri tantum in vrbe, mulieres sponte corporis ornamenta contulere. Porro in eo bello quod Cyrus contra Astyagen gessit, in fugam conuersa Persarum acie, mulierum castigatione reprehensa est, ac denuo instaurata, insignemque illis victoriam dedit. Ob quod facinus lege cautum est a Cyro, vt Persarum reges vrbem ingressuri, singulis mulieribus singulos auri nummos persoluerent. Quod etiam Macedo bis eam vrbem ingressus, toties erogauit. Insuper & pregnantibus munus duplicari iussit. Sic a priscis illis Persarum regibus atque Romanis, ab ipsis inquam Romanæ vrbis imperiique incunabulis, mulieres omni semper honoris gñe donatæ sunt. Porro ab ipsis imperatoribus non minus veneratæ, Hinc Iustinianus imperator etiam in legibus cõ

endis, vxorem consulendam adhibendamque ensuit. Et alibi dicit lex, quod vxor coruscat, me ito in honore vt sentiat eius fulgorem, vt in quã um vir in altum tollitur, tantum & coniunx e- us. Sic vxor imperatoris dicitur imperatrix, & vxor regis regina, & vxor PRINCIPIS prin- ceps & illustris, vndecunque sit nata. Et Vlpia nus ait. Princeps, hoc est imperator legibus est so utus. Augusta autem, quæ est vxor imperato- is, licet legibus soluta non est, princeps tamẽ ea dem illi priuilegia contulit, quæ ipse habet. Hinc est quod illustribus mulieribus iudicare permitti tur, & arbitrari, atque vt possint feudum inuesti re & inuestiri, & inter Vasallos quid iuris decer nere. Ad idem facit quod fœmina potest habere seruos peculiares, sicut & vir, potestque mulier iudicare etiam inter extraneos: potest etiam no men indere familię, sic quod filij denominentur a matre, non a patre. Habent & circa dotes grã dia priuilegia, hinc inde in diuersis locis in corpo re iuris expressa: vbi etiam cauetur quod muli- er honestę vitę & famę pro debitis ciuilibus in carcerari nõ debeat, imo iudex pœna capitis pu nit, q ipsam carceri mãcipauerit: Quod si sit suspe cta de delicto, in monasteriũ trudatur, aut mulie ribus incarceranda tradatur, quia teste lege, mu lier melioris est conditionis quam vir, tum quia in eodem genere delicti, plus peccat vir quam mulier. Hinc vir in adulterio deprehensus, capi te punitur: sed mulier adultera in monasterium retruditur. Plura priuilegia colligit Azo in sum ma sua super titulo ad senatuscõsultũ Velleianũ

C. de nupt li. vlt. Aut de consul. § si vo col. 4.

ff. de leg. li. princeps.

De arb. c. dilecti. in lib. feud. ti. p qs fi. inuesti. c. vnico. §. fœminam.

ff. de pecu l. 3. § primo. 2. q. 4 mennã. 12 q. 2. cũ deuotissa. 24 q. 4. si qs. ff. de rerũ vendic. l. si in rem in fi. ff. de lib. & post hu. l. 3. in prin. Ext. de testa. et vlt. vol. c. Raymi ctus.

C. de cust. reorum in aut sed ho die & in aut e. nouo iure ibidē ff. de stat ho. l. in multis 32. q. 6. indignant & c. se. C. Ad leg. Iul. de adult. l. q̄uis adulterū, & in aut e. sed hodie. In aut vt nul. iud. § adulterij vo coll. 9. Azo. Speculator. Lycurgus, Plato

& Speculator de renunciationibus. Illi etiā ve-
teres legum latores, ac reipublicæ artifices vi
sapientia graues, scientia prudentissimi, Lyc
gus inquam & Plato cū scirent ex philosoph
penetralibus mulieres, nec animi excellenti
nec corporis robore, nec dignitate naturæ vi
inferiores, sed ad omnia æque habiles, statuer
mulieres cum viris in luctationibus & gym
sticis exerceri, etiam in omnibus quæ ad belli
pertinent disciplinam, in arcu, in funda, iactu
pidum, in sagittando, in armorum dimicatio
tam equestri quam pedestri, in castrorum posi
one, ac in acierum ordinatione, in ducendo ex
citu, & (vt breuiter dicam) omnia eademq; m
lieribus q̄ viris exercitia communia tribuerun
Legamus antiquitatum fide dignos scriptore
comperiemus in Getulia, Bactris, Galletia m
rem fuisse viros mollicie deditos, mulieres aut
agros colere, ædificare, negotiari, equitare, pr
liari, & cætera facere, quæ modo apud nos v
ri factitant. Apud Cantabros viri mulieribu
dotem dabant, fratres a sororibus nuptui daba
tur, filiæ hæredes designabantur. Apud Scytas
Thraces, & Gallos mulieribus virisque commu
nia erant officia. Et de bello paceq; agētes, mu
lieres iudicio consultationibusq; adhibebant
quod percussum cum Hannibale Celtarum fo
dus in hæc verba demonstrat. Si quis Celtarum
iniuria a Carthaginensium aliquo affectum se
conqueritur, eius rei Carthaginēsium magistra
tus, aut imperatores qui in Hispania fuerint iu
dices sunto. Si quis Carthaginensium ab vllo
Celtarum iniusti quippiam passus fuerit, Celta

tm de ea te muliers iudicium faciunto. Sed
iroꝝ nimia tyrannide, contra diuinū ius, na-
træq; leges præualente, data mulieribus liber
is. Iam, in quis, legibus interdicitur, consuetu-
ine vsuq; aboletur, educatione extinguitur.
Iulier namq; mox vt nata est, a primis annis
omi detinetur in desidia: ac velut altioris pro
inciæ incapax, nihil p̄ter acus & filum con-
pere permittitur. Vbi exinde pubertatis an-
os attigerit, in mariti traditur zelotypum im
erium, aut vestalium ergastulo perpetuo reclu
itur. Publica quæque officia legibus sibi int-
icta sunt. Postulare in iudicio licet prudentissi
na non permittitur, Repelluntur præterea in iu
isdictione, in arbitrio, in adoptione, in intercesf
one, in procuratione, in tutela, in cura, in testi-
nentaria & criminali causa. Item repelluntur
n verbi Dei prædicatione, contra expressam
cripturā, qua promisit illis spiritus sanctus per
ohelem inquiens: Et prophetabunt filiæ vestrę
quemadmodum & Apostolorum ętate publi-
e docebant, sicut de Anna Simeonis, & filia-
bus Philippi, atq; Priscilla Aquilæ notum est.
Sed tanta est recentium legislatorum improbi-
as, qui irritum fecerunt mandatum Dei propt
raditiones suas, q̄d mulieres alias naturæ emi
nentia, & dignitate nobilissimas, pronuncia-
runt cunctis viris conditione viliores. His itaq;
egibus mulieres viris tanquam bello victæ, vi
ctoribus cedere coguntur. non naturali non diui
na aliqua necessitate aut ratione, sed consuetu
dine, educatione, fortuna & tyrannica qua-
dam occasione id agente. Sunt præterea, qui ex

ff. de reg. iur. l. ij. de arbitur. di lecti.

3. q. 7. c §. 1. 33. q. v. mulierem, ff de post l § sexum

Iohel. 2.

ff. de stat. ho. l. i mul tis & i glo. ibidem

religione autoritatem sibi corrogant in mulie
& ex sacris literis suam probant tyrannidem
bus illud Euæ maledictū continuo in ore est: S
potestate viri eris, & ipse dominabitur tui. Qu
si illis respondeatur Christum abstulisse male
ctum, obijciēt rursus idem ex dictis Petri, cui
cedit & Paulus: Mulieres viris suis subditæ sint,
mulieres in ecclesia taceant. Sed qui nouerit va
os scripturæ tropos, eiusdemque affectus, fac
cernet hęc non nisi in cortice repugnare. Est e
is ordo i ecclesia, vt viri præponantur in minist
rio mulieribus, sicuti Iudæi Græcis in promi
sione. Non tamen est acceptor personarum de
in Christo enim nec mas, nec fœmina, sed no
creatura. Quin & pleraque viris propter duric
cordis eorum in mulieres permissa sunt, sicut Iu
dæis quondam concessa repudia, quæ tamē mu
lierum dignitati nihil officiunt: quin & deficien
tibus errantibusque viris, mulieres in virorū o
probrium potestatem habent iudicij. Et ipsa re
gina Saba iudicatura est viros Hierusalem. Qu
ergo iustificati per fidem effecti sunt filij Abrah
filij inquam promissionis, subijciuntur mulieri, e
obnoxij sunt præcepto dei ad Abraham inquien
tis: Omnia quæcunque dicit tibi Sara, audi vo-
cem eius. Nūc tādem, vt me quam breuissime re
colligam, ostendimus præcellentiam muliebris se
xus, a nomine, ab ordine, a loco, a materia, &
quid dignitatis mulier supra virum sortita sit a
deo. Deinde a religione, a natura, ab humanis le
gibus, iam varia autoritate, ratione & exēplis
promiscue demonstrauimus. Tamen non tam
multa diximus quin plurima adhuc dicenda re-

gene.3.
.1.Petri.3.
Colos.3.
Ephes.5.
Roma.2.
Acto.10.
gene.21.

querimus, quia non ambitione commotus, aut
meæ commendationis causa veni ad scribendũ,
sed officio & veritate. Ne tanquam sacrilegus,
tam deuoto sexui debitas sibi laudes (vt talentũ
mihi creditum suffodiendo) impia quadam taci
turnitate surripere videar, si silerem. Quod si quis
me curiosior a nobis præteritũ aliquod argumẽ
tum repererit, quod huic operi nostro adstruendũ
putet, ab illo me non argui sed adiuuari credam,
quatenus bonam hanc operam nostram,
suo ingenio doctrinaque meliorem
reddiderit. Ne ergo opus ipsum
in nimis magnum volumẽ
exeat, hic illius finis
esto.

HENRIC

CORNELII AGRIPPAE EXPO

stulatio super expositione sua in librum de
verbo Mirifico cum Ioanne Catiline
ti fratrum Franciscanorum per
Burgundiã poruinciali mi
nistro sacræ Thologiæ
doctori.

CHRISTIANI HOMIN
est operari charitatem, & loqui
ritatem, quod qui non facit, tã
ge aberrat a Christo, vt christia
nomine omnino sit indignus. H
ad te scribo (bone pater) ea ipsa ch
stiana charitate, veritateque commotus (in q
nos omnes tanquam eiusdem corporis memb
cuius caput Christus est, debemus esse cõiũc
non falsa vlla opinione, non odio, nec inuidi
quæ a christiano homine longe abesse deben
Tu tamen pace tua dicam in publicis concio
nibus tuis congestis multis mẽdacijs, non es v
ritus, imo maxime conatus es, in me odium, &
inuidiam concitare, vbi omni culpa careban
Miror itaque quid iure te commouerit m
eo tunc in Burgundia peregrinum ignotum, se
& omnibus semper innoxium nullius aliqd c
cupiscentem præterquam honorem ex virtu
assequi, sed & absentem per remotissima loco
rum interstitia, tam indignissima sermõis ace
bitate, calumniari. qui pro tui nominis profes
one quod Paulus docet Romanos, deberes o

Conatus Catilineti

Roma.12.

lo habere malum, & hærere bono, fraternam charitatem diligere, & non maledicere, imo etiam persequentibus benedicere, & cum omnibus quod fieri potest, pacem habere. Vere non fecisti dignam professione tua, Christianoque doctore qui populum christiani nominis exhortari debuisses ad ea quæ Christi sunt, ad opa spiritus, charitatem, & pacem, & cætera, quæ Paulus commemorat Galatis. Qui vero odium, irã, rixam æmulationem, inimicitiam suadet, non spiritus, sed carnis opera suadet, quo nihil magis alienum esse debet ab homine christiano, nec quicquam christiano doctore incongruius quam talia docere, & persuadere. Nam Christus autor religionis nostræ, & Apostoli, totaque scriptura sacra vt tu me melius nosse debes, ad pacem conclamant, & tranquillitatem. Hinc Euangelista Iohannes tradit Christum discipulis dixisse: Pacem meam do vobis, pacem meã relinquo vobis. Et Paulus ad Hebræos inquit: Pacem sequamini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit deum. Ad hanc pacem non solum hortari, sed etiam orare officium tuum & etiam meum esse debet. An non Apostolus admonens Ephesios inq̃t? Sermo malus ex omni ore vr̃o nõ procedat. Et paulo post: Omnis amaritudo, ira, indignatio, clamor, blasphemia tollat̃ a vobis. Et in epistola ad Corinthios ita detestatur maledicẽtiam, vt cum maledicis ne cibum quidem sumendum esse sentiat. Et in eadem epistola paulo post commemorat maledicos inter eos qui regnum dei non possidebunt. Et Colossensibus idẽ præcipit ingẽs: Deponite iram, indignationem,

Gal. 5.

Iohan. 4.

Hebræ. 12

Ephes. 4.

.1. Cor. 5.

1. Cor. 6.

1. Petri. 3. malitiam, blasphemiam, turpem sermonẽ. P
quoque præcipit, vt q velit diligere vitam,
Iacobi 4. dere dies bonos, linguam a malo coerceat. E
cobus. Nolite inquit detrahere fratres adinuic
Sic ab apostolis vndiꝙ docemur, vt a maled
& offensione cuiusque abstineamus, q̃ sunt se
na inuidiæ, & discordiæ, cuiusmodi tu nuper
Hypocrisis Catilineti contra me seminasti in populo & principe. D
paulo ante hæc proxime præterita paschatis fe
in Ganda Flandriç, coram illustrissima Princ
nostra, totiusꝙ curię proceribus, quadragesim
les sermones grauiter, & sapienter declamatu
oblitus christianæ modestiæ, inter medias conci
nes interrupto euangelio Chr̃i, prorupisti in a
tam contumeliam, atque ementitam mei calun
niam, donec multos in falsam de me opinione
plerosque in odium mei induxisses & inuidiam
ita vt etiam aliqui qui antea nominis mei ami
erant, iam animum auersum a me habeant, it
abs tuis falsissimis nugis, & truculentissimis me
dacijs edocti, in illis famosis concionibus tuis,
quibus maledictis illis & probrosis cõtumelijs i
me vsus est, nam inter cætera vo asti me in tant
conuetu, semel atque iterum hæreticum iudaisa
Calumnia Catilineti in Agrippam. tem, qui in christianas scholas induxerim scelesti
simam damnatam ac prohibitam cabale artem,
qui contemptis sanctis patribus, & catholicis do
ctoribus præferam rabinos Iudæorum, & conto
queam sacras literas ad artes hæreticas, & thal
Professio Agrippæ. muth Iudęorum. Verum ego christianus sum, nec
mors, nec vita, separabit me a fide Christi, christi
anosꝙ doctores omnibus præfero, tamen Iudæo-
rum rabinos non contemno, & si, quod possum,

grauero, tamen hæreticus esse nolo, nec iudaisã intendo, damnatas prohibitasque artes, tantum abest a me vt doceam, vt ne velim quidem scere, scripturas sacras nusquam contorqueo, d iuxta diuersorum doctorum diuersas expositiones, diuersimode in testimonium assumo. Artes ereticas, Iudæorumq́ errores non docui, sed christiani doctoris Iohannis Reuchlinij Phorcensis, christianum atque catholicum librum de verbo mirifico inscriptum, multo labore & vigilijs expo, non clancularie per cubicula, sed in scholis ublicis, auditorio publico, publicis p̄lectionbus uas ad honorem illustrissimæ Principis Margaritæ, & vnici studij Dolani feci gratis, nec defuunt auditorio meo viri, & grauissimi et doctissimi, tam Dolani parlamenti, senatorijordinis patres venerandi, quam eius studij magistri, & doctores eruditissimi, ordinarijque lectores, inter q̄s uerendus dominus Simon Vernerius, eius studij icecancellarius, & conseruator Dolanæ ecclesiæ, Decanus vtriusque iuris doctot, ne vni quidem lecturæ meæ vnquam defuit auditor. At tu ui omnino incognitus sum, qui lecturis meis nūquam interfuisti, nec vspiam alibi me vel priuatim dicētem audisti, nec quod sciam, me vnquam idisti, tamen ausus es de me tam iniquum ferre iudicium, quod rectius omitti & potuit, & debuit, tum quia falsissimum est, tum etiam quod tales cōtumelias ac calumnias in sanctissimis & grauissimis chr̄ianis cōcionibus inserere homini religioso nō cōuenit, et p̄dicādi diuino officio indignissimū ē. Nā cōtumelias, maledicta, & odia dispergere nō est synceritatis, & ex Chr̄o log, sed q̄-

Lectura Agrippæ in Dola Burgundiæ Anno 1509.

Malitia Catilineti

dammodo (vt Pauli verbis vtar) verbum de[i a]dulterari, quod ille magnus gentium segrega[tus] apostolus se nunquam fecisse dicit, nec a quo[quam] certe fieri debet, q Christianus doctor esse ve[lit]. Tu nihilominus hæc fecisti, sine causa et sine c[ul]pa mea, machinatus es contra me malum, rap[ui]sti bonam famam meam, maculasti bonum n[o]men meum, impuritate hypocrisis tuæ, & in p[er]niciem animæ tuæ contra me locutus es menda[ci]cium. Nam Christus ait apud Matthæum: Qu[i]cunque dixerit fratri suo racha, reus erit iudici[o], & qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. T[u] vero non incerto aliquo conuitio, aut fatuitat[is] nomine me notasti, sed ob tuã de cabalistico no[mi]mine ignorantiam & hebraicorum dogmatu[m] inscitiam supra modum suspiciosus nuncupast[i] me hæreticum, udaisantẽ, insuper & igni adiu[di]dicasti. Sed gaudeo, quoniam propter dominum nostrum Iesum Christum sustineo hæc opprobria & existimatus sum sicut ouis occisionis, ac dign[us] habitus sum pro mirifico illo verbo, pro ipso in q[uo] nomine Iesu contumeliam pati. Ipse enim penta[g]grãmus Iesus Christus apud Matthæum beatitu[]dinem repromittit ijs, qui propter nomen suum ab hominibus maledicuntur, & persecutionem patiuntur. Et Petrus beatos appellat propter do[]minum exprobratos. Quænam pars mea cũ Iudæis, qui Christum Iesum confiteor filium dei, & pijssime colo? Quid ego inter hæreticos, qui ecclesiæ vnitatem, ipsiusq; saluberrima præcepta, ritusque sacrorum conciliorum & canonum, qui bus fides firmatᷓ, & ab iniqua hæresi purgatᷓ, pro viribus meis obseruo, & doceo? Possunt illi qui

2. Cor. 4

Matt. 5.

Inscitia Catilineti

Matt. 3.

1. Pet. 4.

Professio Agrippæ.

interfuerunt scire, illi inq; integerrimi, & doctissi mi viri iudicare possunt, et testari, si qd vnq; abs me dictum est, qd fidem christianam ecclesiãue offendat, ni forte dicturus sis illos mecũ iudaisare & hæreticos esse. Neq; vero illis decorũ christianumq; erit publice audiendo tolerasse, tacendo, ac non contradicendo consensisse, et qd magis ē præmiando approbasse (nã hæc lectura in causa fuit cur me in collegiũ receperũt, ac lectura ordinaria simul & regentia & stipendijs donauerũt) qd mihi turpe iudaicũ hæreticũq; fuerit publice legisse. Nõ iã mea sola est hęc iniuria, sed totius parlamẽtarij senatus, totiusq; vniuersitatis Dolanæ. Vide in qd barathrũ te coniecisti, qui dũ me calumniæ insectari voluisti, principi, proceribus, ac omni curię nefario fuco illusisti: senatũ, ac vniuersitatem ludibrio exposuisti, verbum dei prophanasti. Hoccine fuit coram tanta Principe & curia prædicare euangelium Christi? Hoccine pij & religiosi fratris officiũ? siccine corrigis fratrem? Esto nunc vt ego adhuc adolescens, nondũ annos natus tres supra viginti, in lecturis meis aliquid imprudentius protulerim, & sim inde reprehendendus (quamuis Iacobus dicat perfectos esse, q nõ offenderint in verbo) hoc tamen longe aliter, & mõ magis pio & christiano fieri deberet, quã tu attẽtasti, qui cũ maneres in oppido Gray ac sæpe tibi ad Dolã iter esset, atq; ego tibi quippiam male locutus, vel puerse interpretatus videbar, cur me tunc nõ conuenisti, cur non corripuisti, cur nõ arguisti de malo? de hæresi, de iudaismo, cur non restitisti in faciem, sed me prælegentem in Dola Burgundiæ remote per ducẽta milli

Cõmunis iactura.

Qua ætate Agrippa exposuit librum de verbo mirifico.

Iacob. 3.

aria, in Ganda Flandriæ coram principe & ... ria, in communem inuidiam trahere voluisti ... ita Principis ac procerum odio in me concitar... per indirectum (vt dicitur) ex tota Burgūdia ... propelleres. Quis iam nō videat apertum dolo... manifestam calumniā, detectā inuidiā? Alite... peccassem, me corripere decuisset, et vt docet P... lus in epistola ad Galatas his verbis: Si occup... tus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritu... les estis, huiusmodi instruite in spū lenitatis. Et i... ad Thessalonicenses ait: Nolite quasi inimicu... existimare, sed corripite vt fratrem, hic fratern... & euangelicus corripiendi modus, decuisset te ... rum religiosum, qui fratris nomen geris, & frat... Franciscanorum regulam professus es, nobisq... multum profuisset, & gratiam fauoremq; Prin... pis, cæterorumq; erga me conseruasset. Parce e... go mihi deinceps oro, cessent conuitia & obtre... ctationes, cessent sermones qui odia generant ... & charitatem vulnerant, & quos mihi infesto... reddidisti, rursus ad mutuam beuolentiam & vn... tatem exhortare, redde mihi integritatem fama... meæ redde mihi bonū ac innocēs nomē meū, re... de publice quæ publice detraxisti, redde mihi qu... dolo malo & nequissima iniuria abstulisti, ne q... anteq̄ reconciliatus sis mihi fratri tuo in Iesu Chri... sto, cōtra spiritum sanctum, irremissibili pctō mis... saꝝ diuina mysteria celebres, & corpus Christi ti... bi in ęternę damnationis iudicium participes, per hoc sacratissimum Christi corpus, te obtestor red de, sumus enim ambo christiani, & mēbra Christi, vt inqt Paulus ad Romanos: Vnū corpus in Christo, separari igitur nos, & dissidium facere,

gal. 6.

Thessa. 3.

uid aliud est, quam Christi corpus scindere, et tu
hoc corpore magnum & præcipuum membrū
, qui es doctor theologiæ, & beati Francisci re-
ulam profiteris. Ego quoque de eodem Christi
orpore do operam, vt saltem aliquod vel par-
um membrum sim, sum enim ego Christianus,
& disco quotidie libenter a magnis magistris, q̄-
s tu es vnus, quæ ad nostram religionem pertine
nt in quibus procul dubio me multum oblecto,
iligamus igitur nos inuicem. In hoc, vt ait Apo
tolus, completio est legis, nihil melius veritate, et
haritate. Nam ad Galatas scribit apostolus: Rom.12.
i vos inuicem mordetis & comeditis, videte ne galat.5.
nuicem consumamini. Hæc pauca ad te scri-
psi bone pater, non odio, non inuidia, non ira com
motus, sed conscius mihi innocentiæ meæ, bono
c pio animo, studio amoris, et charitatis q̄ abs te
petimus, & tibi eandem offerimus, quam aut re
puere, aut hæc nr̄a scripta aspernari, nec ex pro-
essione tua, nec ex dignitate tua esse potest: nam
qui charitatem respuit, deum respuit: Deus enim
este Euāgelista, charitas est. Quod si propter thal 1.Ioha.4.
mudisticas cabalisticasque tibi suspectas discipli
nas, siue propter alias quasuis falsas relationes ali
quorum homunculorum imperitorum, vel mihi
minus amicorum, suspectionem quamuis de me
susceperis, ego me tibi sufficientissime & purga-
bo, & iustificabo. Vale. Ex Londino Angliæ
celebri emporio. Anno. M. D. X.

HENRIC

CORNELII AGRIPPAE DE SA-
cramento Matrimonij
declamatio.

ILLVSTRISSIMAE PRINCIPI
ac Dominæ, Dominæ Margaretæ e christia
nissimorum Franciæ regum sanguine, Alē-
coniæ ac Bituricensis prouinciarum
Duci, Armeniacorūq; Comiti.
Henricus Cornelius Agrippa
salutem felicitatemq; ꝑpe-
tuam exoptat.

SI voluntatem erga te meam pari sci-
entia, scribendiq; otio adimplere pos-
sem Princeps illustrissima: iam ardu-
um aliquod opus adgressus āplo volu-
mine, vel profundissima sacrarum
literarū mysteria, vel difficillimas euāgelicę phi-
losophiæ rationes, & quæ adhuc in tenebris deli-
tescūt, exposuissem. Sed domesticis meis hisq; ne-
cessarijs negotijs incessanter, continuoq; occu-
patus, sine magno rei familaris meę detrimento,
scribēdi officio vacare nō possum. Scribendum
tamen aliquid est ad te tam beneficentissimam
Principem, quod vel egregiam laudem tuam
contineat, insignemue doctrinam adferat. Sed vt
laudare te omnibus facile est, ita docere quam
difficile. Nulli enim nisi penitus elingui in tāta vir
tutum tuarum copia celebranda deesse posset o-
ratio, quarum splendor sermonis vbertatem fa-
cile tribuet scribenti. Docere autem te eo diffic

us est, cum tanta sit in te vitæ, morumque inte-
ritas, vt quælibet sublimis doctrina sat esse vix
ossit. Nobis itaque donanda est venia, si non tu
m excellentiam condecens, sed secundum vi-
es nostras, temporisque indigentiam debitũ mu
usculum obtulerimus. Accipe igitur benigno a-
imo de matrimonio breuem declamationẽ, nõ
uod te hanc vitam docere velim, quam tu per-
ectissime nosti, & obseruasti sanctissime: atq; q
ota oratio verbis eloquitur, tu operibus ipsis ha
tenus religiosissime præstitisti, vt non tu docente
ac oratione, sed te exẽplo hæc indigeat oratio.
deoque tibi præ cæteris dedicanda erat, vt nr̃is
criptis reddant testimonium opera tua. Atque il
orum contumeliosæ, ac sacrilegæ obiectioni, nõ
am verbis quam operibus responsum sit, qui di
unt sapienti non esse nubendum: stultumque esse
ui cum possit in libertate viuere, si coniugali iu
o se subijciat. At hi quantum errent, satis ex
sius matrimonij dignitate necessitateq; proba
im. Tantũ enim abest a culpa nubere, vt (duo
us duntaxat hominum generibus exceptis) qui
contempto matrimonio non nupserit, velut
christianæ religionis præuaricator, mor
talis culpæ, perpetuæque pœnæ reus
ab omnibus sit contẽnendus,
atque euitandus.
Vale.

HENRICI CORNELII AGRIPPAE DE sacramento Matrimonij declamatio.

gene.1.

SACRAMENTVM MATRIMONIJ ātiquissimum, & creato quōdam homine primum a primo rerū initio a deo institutum, atque præceptum, et apud omnis nationis gentes, summa semper veneratione celebratum, religione sacratum, legibus sancitum, miraculis atque prodigijs illustratum. Quod cæteris quidem mysterijs, ac legibus eo dignius est, quo præ illis prius institutum est. Institutum inquam, non ex opinione hominū, sed ex omniū principe deo, a prima origine mundi ante peccatum, in tempore innocentiæ: ad officium legitimum propagationis humanæ speciei. Cum cætera omnia præcepta, mysteriaque post lapsum hominem: ad reparationem, & custodiā in remedium, & emendationem, pœnamue nouissime prodierunt: vix a paucis admissa, cum illud per omnes secessus orbis terrarū ab omnibus omnium consensu receptum est. Nec insuper minore potentia a deo munitum, quam ipsius bonitate ac sapientia institutum est. Voluit namque parēs omnium deus sanctissimum hoc vinculum sic esse indissolubili glutino connexum, & perseuerans: vt maritus in vxore, vxor in marito semper & viueret, et subsisteret: vt os ex ossibus, et caro de carne. Illud namque primum dei institu-

johan.2.

32.q.2.gc quid.

tis matrimonium præceptum fuit, Dimittet homo patrem suum & matrem suam, & adhęrebit vxori suæ, & erunt duo in carnem vnam. Quod non solum in veteri testamēto legimus, sed idipsum & in euangelio confirmatum est. Vt non vlla diuersitate morum, nō vlla societate, vel tędio, non senio, non sterilitate, non ægritudine, non pestilentico, non elephantico, nec alio quouis contagioso morbo, denique non vllo hæreseos crimine, nec vlla humana vi id aliquando dissolui liceat, præcipiente Christo, vt quos dei omnipotentia coniunxerit, nulla vis separare præsumpserit. Nec vllam ob causam liceat vxorem a viro, virum ab vxore discedere, quia nemini licet discedere a seipso, nemini seipsum relinquere. Nam quæ ex viri costa: ex carne eadem caro, idem os ex ossibus in adiutorium viro facta est, eam deus nunquam a viro separari voluit: nisi ob fornicationē quā vnicam causam deus excepit: Quod si quātis aliam ob causam dissoluatur confœderatio, vnitasque matrimonij, separati nihilominus sibi coniuges sunt, atque manēt, nec excusari possunt ab adulterio, cum quibus fuerint post suum repudium copulati. Ideoq; addit Christus dicens: Qui aliam superduxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur.

Nunc in q̄s fines, vsusq; hoc venerabile, dignissimūq; sacramētum præceptum est narrabimus, nam ob adiutoriū, ob propagatiōnē, ob euitandā fornicationē. Prior habetur vbi deus instituit hoc sacrū mysteriū sub his ṽbis. Nō est bonū hominē esse solū, faciamus ei adiutoriū simile sibi. Hō eñi (cū ipse maxime sit aīal sociabile) tunc demū ṽe

& recte fungetur humanitatis officio, fidam
parabit vitæ suę, rerumq; suarum tutelam: qu
do matrimonij stabilem, indissolubilemque in
rit societatem. Ideoque & senibus, & decrepit
& in quibus nulla generandi potentia, nulla p
paginis spes relicta est: nihilominus nubere lic
est, atque, si phas dicere, sæpe necessarium, qu
ipsam vitæ suæ senectā in vxoris dilectæ cōsort
ducāt iucūdiorē atq; securiorē, tutiorēq;, quod
Dauide iā senę cū Sunamitide puella exēplo e
3. reg. 1. Quæ enim euenire posset sanctior, & iucūdior
ter homines societas, quæ tutior, quæ securior ę
castior, quam viri & vxoris, quando quilibet i
lorum idem est quod alterę in vno cōformi anim
duo corpora: in duobus corporibus, vnus animu
vnusque consensus. Soli cōiuges sibi inuicem no
inuident, soli infinite se amant: quando quisque
lorum totus ex altero dependet, & in altero qu
escit: vna caro, mens vna, vna concordia, eadem
illis tristia, eadē iucunda, eadem vtrique & pa
voluntas, communis adcessio lucri, eædem diui
tiæ, eadem paupertas, par dignitas, semper vniu
cubiculi atque conuictus, nocturni, diurnique co
mites: nec in somno, nec in vigilia a se discedētes
sed vita illis in omnibus actionibus, laboribus, p
riculis, atque in omni fortuna cōiuncta, inseruiū
sibi inuicem quamdiu viuunt: comitantur se vsq;
ad vitæ exitum: nunquam discedunt nisi mortui,
ac mortuo vno, vix alter superesse potest. Tanta
est charitas coniugalis, vt quos vita coniunxit,
vix mors ipsa diuellere possit: ea est matrimonij
perseuerantia, ea vnitas, vt vnius vxoris vnus sit
vir, vnius viri vnica vxor, nam vna costa a prim

nio in vnã vxorẽ versa est: & erũt (inquit deus) duo in carnem vnam, non dicit tres, neq; plures: in Arca Noe non plures mulieres quam viros iussit deus reseruari: vt vni non esset nisi vna sola coniunx. Nam vbi pluralitas est cõiugum, ibi vnitas matrimonij desistit. Ergo quam vnicam quisque vxorem duxerit, eãdem inuiolato amore, ad vltimum vitæ terminum constãti dilectione, continuaq; memoria cõseruet: cedat pater, cedat mater, cedant liberi, cedant fratres & sorores, cedat omnis amicorum cumulus, viri atq; vxoris beneuolentiæ, & iure quidem. Nam pater, mater, liberi, fratres, sorores, affines, amici naturæ, fortunæq; opera sunt. Vir & vxor dei mysterium sunt, habuitq; prius vir vxorem, vxorq; virum: quã patrẽ, quã matrem, quam fratrem, quam liberos. Ideo que iussum est homini relinquere patrem & matrem, & sorores, & fratres, & liberos, & hærere vxori: vt quod primum omnium illi datum est, ie cæteris omnibus seruet ad vltimum. Nec vnquam esset sine altera altet: quorum sine altera altera creata non est. Itaq; liberos a parẽtibus, parẽtes a liberis discedere nulla lex ꝓhibet, interdum necessitas cogit, vtilitas suadet, iudicium impellit, sæpe liberi emancipantur, sæpe relgione libertatẽ sibi vẽdicant, sæpe peregrini sibipsis viuũt sibi domicilium quærunt. Vxorem autem a viro, & virum ab vxore nulla lex, nulla necessitas, nulla vtilitas, nullum iudicium, nullum repudium nulla religio, nulla licentia, nulla absentia discedere permitit: a quo altero qui decesserit, vel sociari neglexerit, hic tamquam desertus solitarius, omni lætitia, auxilioq; destitutus, vitam infelicissimam

gene. 2.
gene. 7.

Insti. qbus mo. ius. pat. pote. soluat. & C. de. emãcipa. lib. & vide super istis. Azo in summa

agat necesse est, quia concreatum sibi a deo a[...] xilium, & datam leticiæ consortem negligen[...] contempserit ducere, vel contemnendo ausus f[...] erit dimittere.

Alterum finem matrimonij diximus, libero[...] rum propaginem, sicut legitur vbi benedixit d[...] us ad Adam & Euam dicens, Crescite & mu[...] tiplicamini, & replete terrã, quæ benedictio po[...] diluuium rursus ex integro eisdem verbis instau[...] rata est, cuius is effectus est, vt reddat homo n[...] turæ quod mutuo a natura accepit, ac ad imag[...] nem dei similes sibi filios producat & nutriat, &[...] publicam ipsam generis humani societatem, qu[...] dam successione reddat seruetque perpetuam, [...] benedictionem qui in vetere lege neglexerat, m[...] ledictus ab omnibus, et infelicissimus habebatur[...] sicut scriptum est: Maledicta sterilis quæ non ha[...] bet semen in Israel, & beatus cuiusẽ semen in Sy[...] on: Hinc Abraham ob fidei meritum benedictio[...] nem in generatione accepit, & Sara vetula (cu[...] iam defecerunt muliebria) maledictionem sterili[...] tatis hac generandi benedictione expiauit. Ne[...] que enim in hoc sacramento naturæ meritum est[...] suscipere liberos, sed omnipotentis dei benedictio[...] & mysterium, quo naturæ merita lõge superant: quod Iacob patriarcham non latuit, qui Rachel vxore sua existimante, quod viri congressu esset dare liberos, ac dicente: Da mihi liberos, si non moriar, respondit, Nunquid pro deo ego sum, qui in te conclusit. Et Isaac deprecatus est dominum pro vxore sua, eo quod esset sterilis, qui exaudi- uit eum, & dedit illi conceptum. Sciebant enim fructus matrimonij esse dei, non naturæ. Hinc

gene.1.
gene.8.
Matth. in histo. Annæ.
32. q. 4. recurrat § his ita.
gen. 13. 15. 18.
gene. 30.
gene. 25.

lij fornicarij vocantur naturales: sed qui ex ma-
trimonio sunt, hi soli legitimi sunt. Ideoque ad sa-
crum diuinorum ministerium initiari non admit-
titur, cuius matrē pater dignissimo hoc sacramen-
to matrimonij, ad fœdus ꝑpetuæ societatis legiti-
ma copula non deuinxit. Quia non ingredietur
mancer in ecclesiam dei. Quem ne temporalium
bonorum posse hæredem esse, humanis legibus sa-
pientumꝗ decretis arctissime sancitum est: quia
legitimum non habent hæredem, qui neglecto cō-
temptoue matrimonio, ad pruriginosam carnis li-
bidinem sine lege congrediuntur: vulgataque le-
gislatorum sententia est, incertum illi patrem, pes-
simamque matrem esse, cui ex matrimonio non
est: vulgo enim nascitur, populique filius est, imo
vel nullius filius, qui innuptæ matris filius est. Ille
autem verus hæres, verus filius est, cuius mater si-
ne peccati infamia, sine contumelia propinquo-
rum, sine offensione dei, certo atque explorato pa-
tri, cum dignitate matrimonij, certo cum fructu
nupta ē, ac nulla infamia perpetuo adhæret. Solū
itaque matrimonium certos liberos facit, & in-
dubios largitur hæredes, conuentum naturæ ho-
nestat, ac pro peccato meritorium facit, auget
progeniem, cōciliat affines, deū placat & reuereт.

Tertiū matrimonij vsum dixi, propter euitan-
dā fornicationē, ꝓcipiente Paulo Apost. vt q non
continet, nubat. Nā matrimoniū excusat hominē
incōtinētē a pctō, a fornicatiōe, et a dulterio, et q̄uis
illegitima libidine. Ob q̄ innocētiæ euitādæ cām
præcipit etiā viduis repetitas nuptias, ingēs: Iunio-
res viduas volo nubere, mrēssa. esse, filios ꝓcreare
nullā occasionē dare aduersario maledicti causā

Neque tamen minor vis, dignitasq; est matri-
nij incontinentium, licet minus digne ingredia-
sine culpa enim coniunguntur, sine peccato red-
tur debitum, quamuis immoderata sit exactio
præter causam procreandæ sobolis coniuges si-
misceantur. Quia iam non solum ob societate
& liberorum procreandorum causam institutum
verum etiam causa infirmitatis inuicem sustine-
dæ, ad superuacaneos cōcubitus tolerādos & il-
citos euitandos, ad mutuam seruitutem pceptu
est, dicēte apostolo: Quia melius ē nubere, quā v
& alibi de viduis ait: Ne propter incontinentia
abeant retro, post tentationem satanæ. Atq; n
præceptum vt (iuxta verba Pauli) nisi ex consen
alterius cōiugum, alter sine crimine orationi v
care non possit, si alterum ex hoc contingat ca
nali debito defraudari; quia (vt ait Apostolus
mulier sui corporis potestatem non habet, sed vi
similiter autem & vir sui corporis potestatem no
habet, sed mulier. Tantus est huius vinculi ne
xus, vt si propter incontinentiam duntaxat susc
ptum est, tamen altero coniugum postea perpetu
continere volenti (nisi ex alterius consensu) fie
omnino nō liceat, & si vterq; cōsenserit, matrim
nium tamen minime intelligatur dissolutum. It
& qui causa procreādorum liberorum ipsum susc
perit, non possit sine peccato sterilem coniugem
dimittere, & aliam superducere, vnde filios hab
at. Quod etiam, testibus Valerio Maximo, Plu-
tarcho, ac Dionysio Halicarnasseo, apud Roma
nos post vrbem conditam, plus quingentis vigin
ti annis vsq; ad Spurij Carbilij tēpora obseruatū
est: qui primus liberorum cupiditatem coniuga-

fidei præferens, non sine magna reprehensione
xorem sterilitatis causa dimisit. Sed modo reuer
ır. Tam indissolubile hoc sanctissimum vinculū
se voluit omnium parens deus, vt quacunque de
ausa semel initum, nulla vi aliquando sit dissol-
endum. Tam generale esse voluit, & per omnē
rbem terrarum, omniumque hominum mentibus
ıditum, vt nemo hoc sacratissimum mysterium
ne grauissimo delicto effugere debeat, nisi ipām
umanitatem effugiat. Nam ipse matrimonij
rim⁹ autor, et añ omne matrimoniū deus (cū hu
ıanam naturam assumpturus esset) matrem pri
s nubere voluit: & licet sine virili semine ex vir
ine nasci voluerit, tamen sine matrimonio nasci
on voluit, sed ex matre nupta, licet viro non cō-
minanda. Voluit enim matrē matrimonio nō
arere, vt matris exemplo ad illud ipsum nos hor
aretur.

Matt. 1. Luc. 1. et 2.

Quicunque igitur hoc antiquissimum, sacra
ssimumque institutum neglexerint, diuinarum hu
ıanarumque legum contemptores, tamquā sic-
e sterilesque arbores igni perpetuo adiudicabun
ır. Ideoque in vetere lege, qui iam ætate matura
xorem non ducebant, eijciebantur e templis, re-
ouebantur eorum oblationes, hæreditatumque &
gatorum incapaces habebantur, diuino atque
umano auxilio indigni, qui diuinas humanasque
ges contemnentes, concreatum sibi a deo auxi-
um, humanisque legibus sancitum accipere respu
unt.

Matthæus in historia Annæ.

Duo tamen hominum genera a contrahen-
o matrimonio excipi possunt, qui scilicet ob na-
uræ ibecillitatē ad hoc penit⁹ inepti sunt, utputa

frigidi, maleficiati, furiosi, pueri, impotentes, eunuchi: atque qui acti spiritu dei perpetuam castitatem delegerunt. Hos namque religio immunes reddit, illos impedita natura excusat. Quicunque vero ex alterutro hoc hominum genere non sunt, sciant se contrahendo matrimonio ita obligatos esse, vt illo relicto neglectoue (nisi pœnituerint) digni sint regno dei. Nemo tamen ad contrahendum matrimonium vi aliqua cogendus est. Nam cum hoc vinculum solo amoris consensu contrahitur, maxime liberum esse oportet, quia amor ipse nullius subijcitur imperio. Non enim diuitiæ, munera emũt amorẽ, nõ vlla dignitas, nõ etiam nobilitas amorem æquiparant, non vllæ potẽtum regumque minæ & violẽtiæ amorem cogere possunt, quem neque deus ipse cogit, sed ab initio liberum creauit. Nullus autem amor tam vehemens, tam sanctus, quam qui inter virum et vxorem: nulla vis vxoria charitate maior, quæ nulla perfidia corrumpitur, nulla aduersa fortuna labefactatur, nulla aliena consuetudine distrahitur, nullo temporis æuo nec vsu consumitur. Ideoque diuina præcepta sunt, vt vxoris amor parentibus, liberis, fratribus, sororibus, cognatis, affinibus, reliquisque omnibus anteponatur. . Grauissime igitur peccant, quicunque parentes, propinqui, tutores, curatores, qui (non ad perpetuam vitæ beneuolentiam, nõ ad liberorum productionem, nec ad castimoniam, sed per auaritiam & ambitionem, ad terrenam dignitatem, nobilitatem, potentiam, diuitias, & similia respicientes) vltra debitam diuino præcepto parẽtibus obedientiam (tyrannide quadam) captiuant (qui huic sacramẽto

Marginalia: .31. q. 2. si itera. &c. sequẽ. 32. q. 2. c. vl. — gene. 2. Matt. 19. — Exod. 20. Iud. 14. gene. 24.

ebetur) liberum consensum filiorum ac filiarum
arum, coguntque odiosas subire nuptias, nulla
atione habita ætatis, charitatis, conditionis, mo
um, beneuolentiæ, ac diuini insuper pcepti. Hinc
andem nascuntur inter coniuges fornicationes,
dulteria, dissidia, contumelæ, continuæ irę, perpe
uæ lites, discordię, odia, repudia, aliaque infinita
nala. Quandoque etiam veneficia, cædes, mortes
que violentæ sequuntur, vt eiusmodi coniuges nõ
eus, sed Satanas ipse copulasse videatur. Tobi.6.
Accedit ad hoc, quod in plærisque locis nonnulli
erreni principes, & domini sub christiano nomi-
e, hostes & inimici dei blasphemi Iesu Christi, e-
ersores ecclesiæ, contaminatores sacrorum, arro
antes sibi quæ dei sunt, suæ tyrannidis arbitratu
nterdum etiam mandato subditorũ nuptias cõ-
pellunt, insuper dotium decimas nõ sine nefandis
imo sacrilegio ærario suo applicãtes: ac ita dimis
is tandem adulteris, puniunt nubentes, quos tan-
em iustus iudex malos male perdet. Matt.21.

Est insuper & alia non minus damnabilis cõ-
uetudo: q̃ apud multas nationes inoleuit. Quod
ecũdas nuptias nescio quis contumelijs vicatim
prosequũtur. Insup et certa pecunia mulctãt scdo
nubẽtes: eamq; sodalitio q̊dam suo deuorandã cõ
gerũt. Huiusq; tã nephatię in diuinũ mysteriũ cõ
umelię Ioseph btissimę Marię v̾ginis virum fa
iũt patronũ. Inuenit aũt hæc sodalitia, seu frater
nitates diabolus: & ira dei tradidit illos in repro-
bũ sensum, vt applaudentes ad adulteria, cõcubi Rom.1.
natus, et fornicationes, ĩsectẽt ĩ secũdas nuptias ac

si gratia dei in illis sit euacuata illudētes sacra[...]to, cui omnis debetur honor, reuerentia, atq; li[...]tas. Ad te autē Princeps illustrissima hoc attin[...] vt hic execrabilis mos, primū e tuo dominio, [...]mum e toto Franciæ Christianissimo regno t[...]tur atque extirpetur: in nullo siquidem mag[...] seruire poteris deo, ac prodesse reipublicæ Chr[...]anæ, quam si hoc agas, vt bona præcipiantur [...] mala exulent: non solum quæ pertinent ad socie[...]tem humanam, sed & quæ ad religionē diuinā[...]

Auguft.li. 4. ad Chrisostomū.

Tu igitur quicumque vis vxorem ducere, [...] amor in causa non census: vxorem eligas, nō v[...]stem. Tibi nubat vxor non dos: Hoc animo inu[...]cato omnipotenti deo, qui solus veram dat vxo[...]rem, requisito etiam parentum consensu, exhibi[...]que illis debita obedientia, remota omni auar[...]tia, ambitione, inuidia, ac metu: matura in teip[...] deliberatione, libero consensu, feruenti sed ration[...]bili castoque amore, sic vxorem accipito, dei m[...]nu tibi perpetuo commendatam, ad perpetua[...] societatē tuam, nō ad seruitutem: cui sapiētia tu[...] præsis, cum omni gratia & reuerentia. Illa tib[...] non subsit, sed adsit fide & consilio: sitq; in dom[...] tua non vt mancipium, sed domina domus. In fa[...]milia tua non vt famula, sed mater familiæ, gen[...]trixq; eorum quos tu in ea generabis liberos: qu[...] rebus tuis dominabuntur, nomenque tuum referē[...] ad posteros. Sic namq; nō nisi optimam vxorem sortieris (nō eñ solet nisi malis maritis mala vxo[...] contingere) similesq; liberos.

.32.q.vi.si dicturi.

Neq; enim sine vxore extendi nomen, nec p[...]petuari progenies, nec augeri stirps, nec esse fami[...]lia, nec dici p̄rfamilias, nec appellari domus, nec

are respublica, nec imperium vllũ durare potest. Quod nec Romani quidem imperij conditorem latuit, qui cum vxoribus careret, cum Sabinis filias suas negãtibus, bellum sæuissimum suscepit. Sciebat enim imperium hoc si vxores deessent mi nime duraturum. Nam cum ciuitas cõstat ex domibus, & respublica ex rebus priuatis, & ex rei domesticæ familiarisq; reipublicæ gubernãdæ disciplina constituitur: quomodo reget ciuitatem q domum regere non didicit? quomodo gubernabit rempublicam, qui rem priuatam & familiarem nunquam cognouit? Hinc Socrates testatus est se moralẽ philosophiam magis ab vxoribus, quam naturalem ab Anaxagora & Archelao didicisse. Magnam profecto ad moralem philosophiam matrimonium præbet exercitationẽ. Habet enim domesticam quandam rempublicã annexam, in qua regenda homo prudentiam, temperantiam, pietatem, omnesq; cæteras virtutes facile discere & experiri potest: quibus in diligenda vxore, educandis liberis, regẽda familia, tuendis rebus, gubernãdo domicilio, propagãda progenie, vitam ducat omnium felicissimam. Porro vxorem dilectam in oculis aspicere, ac per liberos successionesq; et familię & nominis extendi, summa lætitia est, atq; felicitas, dulceque laborũ consolamen. Qui vxore caret, domum non habt, qa domum non figit: & si habet, moratur in ea tanquam peregrinus in diuersorio. Qui vxorem non habet (etiamsi ditissimus sit) nihil fere habet quod suum est: quia nihil habet tutum ab insidijs, nec habet cui posset relinquere, nec cui cõfidere. Qui vxorem nõ habet, caret familia, caret

familia, caret propinquis, & sine posteritatis semper desertus & destitutus est: furantur illū serui, defraudant socij, contemnunt vicini, negligunt amici, propinqui insidantur, filios si quos habet naturales, sunt sibi ignominiæ, ac contestes iniquitatis suæ, nec potest illis opes suas, nec nomen familiæ relinquere, sed vt manet in vita sine nuptijs, ita mortuus perit sine nomine, nec vllam in hac vita, quæ maxime mortalibus solatio est, beneuolentiam percipere meretur. Sed tāquam humanæ naturæ desertor, omni calamitate dignus, & infelicissimus ab omnibus est, & merito, derelinquendus. Hinc Licurgus legem tulit, vt qui opportuno tempore vxorē ducere neglexissent: hi æstate a ludis, ac spectaculis, ac omni solatio, iucundoque cōspectu arceantur: hyeme vero nudi forū circumducantur, contumelijs afficiantur, ab hominibus detestentur, seseq; iusta pati confiteantur: quia religionem contempserunt, legibus non paruerunt, naturā præuaricarunt, & quantum in sese esset, nec respublica staret, nec imperiū, nec religio, quia quibus tuenda & propaganda hæc essent, eos ipsi nō studuissent procreare. Plato in legibus suis statuit, qui vxorem non duxerit, eum procul ab omnibus publicis muneribus, & honoribus segregandum: publicis autem oneribus grauius, quam cæteros ciues esse premendum. Tulit & Augustus Cæsar legem, vt adolescentes vxores ducerent, populum Romanum amplificarent, quam & alij multi postea confirmarunt. Annum insuper ad immunitatem concesserunt, præmium e publico statuerunt ei qui vxorem de nouo duxisset. Adulteria vbiq; priscis temporibus semper sæuis-

Sap. 4. C. de. nat. libe. aut. li-cet. 32. q. 4 dicat aliqs Abbas in c. venerabilem. qui fi. sint legi Bal in. l. cum legitime nuptię ff. de. sta, hominum C, ad orphi, l, si q̃ illustris,

imis legibus grauiter puiniti sunt, quia non homi ni solum, sed & ipsi deo, violato matrimonio, iniuria fit. Hic in vetere lege quicunque violato matrimonio mœchatus fuerat, morti adiudicatus obruebatur lapibus: qui autem aliena surripiens bona furtum fecerat, in quadruplo & quintuplo plectebatur: Nam hic humana & terrena illicite abstulit, ille præter offensam proximi, etiam deo iniurius diuina contaminauit. Romanę etiam leges adulteros securi percutiunt, marito etiam deprehēsum adulterum sine iudicio impune perimere permittunt, quæ licentia nec in parricidio est: vxoricidia, etiam acerbiore morte, quā parricidia vindicantur: & merito, nam parētes natura facit, vxor dei mysterium est, Neque eum satis condigna pœna affici posse arbitror, qui datum sibi a deo auxilium, & præbitam vitæ consortem ausus fuerit interimere: quippe crudelis in donum dei, & impius in sacra, contaminator naturæ, deo iniurius. Ideoque etiam canonicæ leges interdicunt illi commercio ac conuiuio hominum, excludunt sacris e locis, auferunt secundas nuptias, negant eucharistiam, indignum iudicantes viatico dei: qui deum tam immanissimo scelere non erubuit offendere: sed nescio qua iustitiæ, deique negligentia vxoricidæ, atque adulteri, nunc fere omnem pœnam euadunt, fures vel ob leue crimen fune suspensi necantur, nisi quia traditi sunt iudices nostri in reprobrum sensum: vt irritum faciant mandatum dei propter traditiones hominum. Sed modo concludamus.

Leuit. 20. Deut. 22. Exod. 22. ff. ad leg. iul. d. adul C. d. adul. l. quamuis ff. d. adul. l. marito in auten. vt lice. mat, & a, §. pe, & vi. col, 7. .22, quō 1, non affe ramus, 33, q, 2, ad monere, Rom, 1, Matt, 15.

Tu itaque quicunque si hō eē vis, si hominē exuere non vis, si p̄ cęteris hūanitatis officio fungi vis, si

legitimus dei filius esse vis, si pius in patriam, familiam, in rempublicam: si vis possidere terr[am] & promereri cælum, legitimum matrimonij vi[n]culum ineas necesse est, indissolubilem vitæ con[sortem] perpetuo diligas, genus hominum adau[geas], & tamquam dei filius & imago, tibi simi[les] filios procrees, & ad columen reipublicæ, pa[triæ]que specimen, ac dei reuerentiam q[ui] eos tibi la[r]gitus est, prudenter & religiose enutrias, educas & gubernes: Hæc qui facit, hic homo est: qui homo est, hæc illum facere necesse est: nisi illum aliquid minus homine natura impedita produxerit, vel aliquid maius homine humanas vires transcendendo angelicam castitatem perpetuo seruare delegerit. Quicumque vero ex altero illorum nõ est, matrimonuim ipsum negligens contẽpserit, vel superinducta fornicatione violauerit, aut vitæ consortem pepulerit vel extinxerit, ne commisceamini cum illo, vt confundatur tamq[uam] reprobatus a deo, & a fidelium consortio alienus.

FINIS.

SVO MI-
CHAELI DE ARANDO EPI-
ſcopo Sancti Pauli in Delphinatu, pio
ac vere Theologo, domino ſuo ob-
ſeruandiſſimo. H.C. Agrippa S.
D. in omnium ſalute Ieſu
Chriſto.

MVlta quõdam de coniugio doctiſ-
ſime ſcripſit grauis autor Theo-
phraſtus, qua occaſione meretri-
ces omnes in ſe concitauit, e qui-
bus proſilijt Leontium Metrodori
ſcortum, quę cõtra tanum virum
ſiam librum æderet, vnde tandem prouerbium
tũ eſt, arborem ſuſpendio eligendam. Sic ſcripſi
o p̄teritis diebus declamatiunculã de ſacramẽ
matrimonij, quam illuſtriſſimæ Principi tuæ
dicaui. Cuius ſermo, vt ſcripſit ad me capella-
s noſter, nonnullos qui tamen de eruditorum nu-
ero cenſeri volunt, offendit. Verum ego nõ vi-
o forte (vt fieri ſolet) in re propria cæcutiẽs, qd
in libera declamatione tãtopere criminari va
nt. Quod ſi matrimonij ſacramentum illis ni-
ium extuliſſe videar, agant ipſi partes caſtita-
ſuæ, & facile concedã illis hãc, licet inter ſacra
nta non numeretur, tamen eſſe huic ſacramen-
longe præferendam. Si quid aliud eſt, quod il-
male habet, deberent mihi errata mea (modo
blica ſunt) in faciem proſtituere potius, q̃ poſt
ga apud aliquot aulicas mulierculas, ſiue etiã
minas, in calumniam trahere. Sic namq; illorum
nita, qua decet reuerẽtia, benigne exciperem

me quàm illis vel exponetē vel purgarē, vel emēda[...]
agerēq; admonitorū cōdignas grās. Scio auten[...]
duo sunt in declamatione nostra nodi, quorū m[...]
modestissime commonuit R. P. Cenalis Episc[...]
pus Vinciensis, vir admodum sorbonice doct[...]
Vnum quod videar asserere coniuges, propt[...]
adulterium separatos posse contrahere cum alij[...]
Respondi illi me illud non intendere: sed quod e[...]
ius loci præcedens, sequensque sermo ostendit, a[...]
gere me illic de matrimonij vnitate, quæ iuxt[...]
verba domini indiuidua carnis vnione cōsistit[...]
quam vnitatem ego nulla alia diuortij causa po[...]
se dissolui aio, nisi sola fornicatione, vbi caro i[...]
in plures diuiditur. Præterea, si quis vltra hæc v[...]
geret me alterius sensus interpretatione, dixi ill[...]
scire me qui hunc quoque tuerentur Origenem[...]
Ambrosium, Gratianum & plerosque iuriscon[...]
sultos, sed & Pollentium, contra quem de hac r[...]
(citra tamen hæresis crimen) disputat Augusti[...]
nus, & Pollentius rursus æditis libris suam sente[...]
tiam sic tuetur, vt difficile sit iudicare de victo[...]
ria: habere me præterea exempla aliquorum epi[...]
scoporum, & factum ecclesiæ, quæ quod agit au[...]
toritate dei agit, quæ autoritas non minor est i[...]
ecclesia, quam olim fuit in Synagoga. Si ergo
Moyses in Synagoga contra (quæ fuit ab initio)
diuinam legem concessit Iudæis quacumque eti[...]
am alia de causa repudiatis coniugibus, alijs co[...]
pulari, posse etiam Pontificem, post reiectam, ec[...]
clesiastica autoritate, adulteram, concedere in-
nocenti alias nuptias: Neque enim in euangelio
legitur, quod mulier quæ repudiato marito ali-
um duxerit, mœchatur: sed quod qui repudiatam
duxerit, mœchatur. Itaque in hoc negotio libe-

32.q.7.c. quid in ō- [...]ibus. § vxor [...].c. qdam

tam esse ecclesiæ autoritatem, connubia hac pro rationabili causa concedere, sicut adimere. Nam Hostiensis, Panormitanus, Vincentius, & plærique alij canonici iuris interpretes, non verentur dicere Papam graui aliqua de causa posse etiam dispēsare cōtra totū nouū testamētū: saluis duntaxat fidei articulis, q̄s tamen illius sit interpretari. Atque hi doctores sic scribentes, interim habentur maxime orthodoxi. Tandem dixi hanc disputationem non facere ad declamationem meam, sed priorem mentis meæ expositionem, remisique ad Erasmi annotationes, ac eiusdem contra Leum apologias. Alterum vero quod adnotarat dictus Episcopus, id erat quod inter eos, q̄s a matrimonij lege exemptos dixi, aiebam qui afflati spiritu dei, perpetuam castitatem delegerunt: vrgebat eum hoc v̄bum perpetuam, tamquam rigidum nimis & asperum his qui pro tempore experiuntur in se vires castitatis, nolentes infirmitatem suam adligare perpetuitati. Respondi me idcirco non scripsisse, qui vouerunt, sed qui delegerunt aliquo videlicet bono proposito, quo stante & durante, exempti sunt a lege matrimonij, nec prius incipiunt obligari connubio, donec incipiāt vri: ni forte aulici illi mystæ putent melius esse scortari, quam nubere. His auditis Reuerendus pater ille acquieuit sententiæ, orauitque & consuluit sic per epistolam declarari, vt auferretur offendiculum. Tandem cætera omnia laudauit, nec cogitare possum, quos offendere possunt reliqua, ni forte aliquos aulicaꝝ nuptiaꝝ consultores, ne dicam lenones, quibus hæc declamatio offam eripere videatur, aut forte qui lasciuia ꝑditi, tanq̄ insanietes eq(vt ait Hierem.) ad vxores proximi li

bẽt adhinniũt et ad ꝓbari cuperẽt sua vitia mu[...]
titudine pccãtium. Tuę aũt fortitudini hãc dec[...]
matiunculã illustrissimæ Principi tuæ dicatã, nũ[...]
insuper tuendam commendo, teque ad hoc cert[...]
men prouoco contra eiusmodi Cerberos Hercu[...]
lis instar, pro huius sacramenti gloria, pro abse[...]
tis mei defessione, pro veritate ipsa feliciter vali[...]
dissimeq; certaturum. Vale felicissime, e Lugd[...]
no septimo Maij. Anno. M. D. XXVI.

SVO DOMINO IOHANN[...] Capellano Physico Regio H. C. Agrippa, S. D.

SCribis ad me amicissime Capellane, esse in aula nonnullos, qui tamen de eruditorum nu[...]mero censentur, & quibus non est infrequen[...] cum dominabus collocutio, qui declamationem meam de matrimonio parum probant. Itaq; ve[...]ritus, ne res hæc in contentionem magis quam in commendationem mihi cederet, te libellos illos meos principibus nr̃is offerendos, hactenus distu[...]lisse donec me iterũ consuleres. Audi ergo nũc sen[...]tentam meam: Inter aulicos magistros sunt qu[...] fœdas & spurcas scribunt facetias, & de arte lenonica comœdias, & ex penitissimis Veneris ar[...]marijs deprompta lasciua carmina, ac de bellis & amoribus pestilentos libros. Sunt & qui hæc in varias linguas transfundunt. At huiusmodi libri sine offensa, sine reprehensione offeruntur dominabus, & leguntur auide etiam a puellis. Nouellæ Bocatij, facetiæ Pogij, adulteria Euriali cum

Lucretia, bella & amores trist anni, & Lanceloti & similia, in quibus nequiciæ assuescunt fœminæ legendo, quarum quę in his libris plurimum edocta est, quę horum iacere scit dicteria, & ex horũ disciplina cum procis in multas horas facũde cõfabulari, hæc demũ vocat̃ fœmina probe aulica. Quo miror, cordatos istos ac nasutissimos censores, qui res paruas tantis sępe tragœdijs exagitãt, eiusmodi non modo dissimulare, sed & in illis p̃legendis, traducendis, exponendis, plurimum occupari etiam capita religionis, episcopos, qualis ille Angolemensis, qui amatorias Ouidij Heroum epistolas in Gallicum sermonem cõuertit. Tales habent aulicæ dominę plærumq; sacrorũ suorum mystas, qui cum nullos vnq̃ didicerũt bonos autores, nec tantillum quidem bonæ eruditionis habent, quomodo possunt illi hæc mea probare ab illorum instituto longe diuersa. Tu igit̃ nũc libellos illos audẽter offerto, nec putes Agrippã tuum (quod nomen ægris pedibus plęriq; inter p̃tantur) adeo podagricum qui non audeat cum illis cordatis aulicis censoribus in arenam descendere. Non sum optimarũ literarum tam exarmatus, qui non valeam & hæc mea defendere, simul & aduersarios hostes confodere. Vale felicissime ex Lugduno prima Maij. An. M. D. XXVI.

HENRIC[I] CORNELII AGRIPPAE LI-ber de triplici ratione cognoscendi Deum.

CAPVT PRIMVM.

ETernitatis Dominus vniuersorumq; pri-cipiũ medium & finis & renouat[or], fons pietatis & origo, iustitiæ pater, bonum ipse omnipotens deus, boni[ssi]ma (vt ita loquar) sua voluntate p[ro]pter infinitam gloriam suam crea[uit] omnia bona, vt omnia eum glorificent, & sanc[te] incorrupteq; agant, quæ ad illius honorem pe[rti]nent, statuitq; omnibus præscriptum certis limi[ti]bus finem, pulchrumq; ordinem, quem transgre[di] prohibuit. Hæc erat volũtas dei in creatis, cre[a]uitq; deus angelos, cælum, stellas, elementa, vege[ta]bilia & animantia quadrupedia, reptilia, a[qua]tica simul atque volantia, & horum omniũ prin[ci]pem & finem hominem ad imaginem suam, [at]que tamquam filio congratulatus est. Tũc in p[ri]mis angelica natura non cõtenta sublimitate su[a] ambitiose appetens altiora, ex opposito se locan[s] contra deum dixit: In cælum ascendam, super a[stra] dei exaltabo solium meum, sedebo in mont[e] testamenti in lateribus aquilonis, ascendam sup[er] altitudinem nubium, & similis ero altissimo. Hu[i]us ãbitionis princeps fuit Satan, hic primus tran[s]gressor voluntatis diuinæ, ob tantam superbiam & iniustitiam e cælo pulsus, deiectus est in hanc vallem contagiosam, vbi ex hinc misere degit, cum odioso suo exercitu, omnibus infensus, suãq;

gene.1.

gene.1.

Esaiæ.14.

ipsius iniustitiam in creatura dei propagare non cessat in tanta superbia pertinaciter subsistens, neque vult proprium peccatum agnoscere, sed deũ ipsum non cessat assidue peccato suo criminari. Hinc græce diabolus nuncupatur, hoc est, criminator. In hoc incœpit oĩs iniustitia, iniqtas, malitia, mors, deformitas, & ex eo procedit omne malum, & nihil nisi malum. Homo autem creatus in terra, & positus in paradiso vt diuinæ obsequeretur voluntati, ex quo sapientia simul et vita perpetua donatus erat, petitus a diabolo infesta tentatione, quem auscultans, similiter diuinæ voluntatis transgressor effectus est Quare etiam ipse pulsus ex hoc deliciarum horto, in hanc vallẽ miseriæ, ignorantię, mortisq; factus est obnoxius, omni hora moriens, & negligens, tũcq; neglecta dei noticia, apertus est fons peccatorum, profluxerũt scelera, illapsi sunt socij tenebrarum, homoq; deũ ignorans, a deo ignoratus est, deiq; noticiam relinquens, a deo relictus est (vt ait apostolus Paulus) in propria desideria, in passiones ignominię, & in reprobum sensum, corruptusque est abominabilis factus in omnibus studijs suis. Vides modo quoniam ignorantia dei omniũ malorum fons est, et origo omnium peccatorum, & scælerum radix, ac lignum interitus, summaq; impietas & iniusticia, per quam omnia vitia conualescũt et augentur. Hęc animam ipsam peruertit, corrumpit naturam, subuertit hominem, ipsumq; ignominiosissimis peccatis implicat, corpus ipsum in omnem deformitatem, naturæq; contumeliã demergit, in quibus et anima simul madens suffocatur transformanturq; homines in naturam ferarum,

gene. 2. 3.

rom. 1.

moresque beluarum, peiora quoque quam bru[...] sæpe patiuntur. Vnde præcipitantur in turpes se[...] suum illecebras, in lætiferas peccatorũ sordes, c[...] ruunt in omne flagitium, & in naturæ paruersio[...]nem, subijciunturque cupiditatum imperio, ad[...]rum expletionem (vt inquit Hermes) arden[...] quodam impetu perferuntur, rituque ferarum i[...]moderato, & irascuntur, & cupiunt, quodque d[...]terius est, nec finem imponunt libidini vllum, ne[...] malorum inueniunt passionumque terminũ, qu[...] omnia Paul. in epistola ad Romanos clare edo[...]cet, hinc immundi spiritus, vltores scelerum, in t[...]nephariam labuntur animam, eamque flagelli[...] verberant peccatorum, & violenta pœna ad õ[...]nia peccatorum genera trahunt, raptant, cõpel[...]lunt ad neces, ad rapinas, ad libidines, & ad cu[...]cta per quę delinquũt homines, vulnerantq; eam[...] insanabilibus vitijs, quæ eisdem vitiata tamq[...] venenis infecta tumescit, q̃d dolens Hermes ex[...]clamat, fit deorum ab hominibus dolẽda secessio[...] soli nocentes remanent angeli, qui humanitati cõ[...]mixti, ad omnia audaciæ mala miseros manu in[...]iecta compellunt in bella, in rapinas, in fraudes, & in omnia quæ sunt animarum naturæ contra[...]ria. Et alibi inquit: Permittitur dæmonis vltoris arbitrio, qui ignis acumen incutiens sensus affli[...]git, magisque ad patranda scelera armat, vt tur[...]pioris culpę reus, acriori supplicio sit obnoxius, eũq; sine vlla intermissione ad insatiabiles cõcu[...]piscentias inflammat. Vides modo quod qui de[...]um ignorant, a deo ignorantur: & qui dei notiti[...]am relinquunt, a deo relinquuntur.

Pim. 12.

Rom. 1. 3.

Ascle p. 9.

CAPVT SECVNDVM.

DE COGNOSCENDO DEO.

OMnium itaq; rerum cognoscere & amare principium ipsum omnium creatorem deum, hæc summa pietas, hæc summa iustitia, hæc summa sapientia, summaq; hominis felicitas est. Clamat ad nos deus de cælo, de monte sancto suo: Contemplamini creaturas, audite angelos, auscultate filium meum, vt pij & iusti sitis. Ecce hi sunt tres libri cognitionis dei, quos misit deus in hunc mundum hominibus. Primum librũ creaturarum propositum gentibus, qui sub lege naturæ viuebant, qui habuerunt philosophos doctos per sensibiles creaturas, cognoueruntque deum per illas, quemadmodum inquit Paulus, inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Secundo misit deus librum legis & eloquiorum, quem dedit Iudæis, annuncians verbũ suum Iacob, iusticias & iudicia sua populo Israel. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis: Ipsi enim supra philosophos habebant prophetas edoctos per spirituales & angelicas creaturas, & cognouerunt deum per illas. Vnde ait illis Stephanus protomartyr, qui accepistis legem in dispositione angelorum. Et dionysius ait propheticam diuinamque visionẽ gloriosos Hebræorum vates adeptos esse, per medias cælestes virtutes. Vnde tradit vniuersa cabalistarum schola, potiorem legis intentionem solum versari circa angelicum chorum, sublimem vero & ineffabilem essentiæ trinitatem, ad vsq; Messiæ aduentum incognitam fore. Vltimo igitur misit nob deus tertiũ librum, scilicet librũ euãgelij datũ christianis, qui cognouimus deum per ipsum dei filium patri coæternũ factũ hominem,

Roma. 1. Actu. 7. Matt. 17. Marc. 9.

Psal. 147.

Actu, 7. Dionysius

dominum nostrum Iesum Christum. Vnde, inquit Paulus, nouissime diebus istis locutus est nobis ei[...] us in filio suo, quem constituit hæredem vniuer[...] rum, per quem fecit omnia, habemusq́ doctore[...] apostolos doctos a filio dei Iesu Christo.

CAPVT TERTIVM.

NVnc ergo singula pertractemus, & prim[...] videamus quomodo cognoscatur deus pe[...] creaturas, sed nō intelligamus hic ita no[...] deū cognoscere posse, vt q̄lis ipse sit in extrema a[...] solitaria sui ipsius a rebus separatione, ac i seipsō retractione, ac quæ sit eius substantia, in profun[...] dissimo suæ diuinitatis recessu dinoscamus. Ho[...] enim impossibile est, et super omnem intellectum incomprehensibile. Ideo ait Apostolus deum ha[...] bitare lucem inaccessibilem: Et propheta inquit: Posuit tenebras latibulum suum. Et Iohānes ait Deum nemo vidit, nec videre potest. Et Dionysi[...] us dicit: Porro ipsa diuina, cuiusmodi in suo prin[...] cipio suaq́ sede sint, nullus sensus attingit, nulla substantia, nullaq́ scientia penetrat: deniq́ siue supersubstātiale illud occultum, siue deū aut vitā, siue substantiam, siue lucem seu verbum appelle[...] mus, nihil intelligimus aliud, quam ex eo emanā[...] tes in nos participationes atq́ virtutes, quibus as[...] sumamur in deum, & quæ nobis vel substantiam vel vitam, vel sapientiam largiuntur. Cognosci[...] mus itaq́ deum per participationes quasdā ab eo emanantes, in ea quæ creata sunt, quas nos in[...] telligentes per quandam (vt ita dicam) reflexio[...] nem, deum cognoscimus: vel vt inquit Hermes, Contingit nobis hominibus, vt quasi per caligi[...]

i. Tim. 6.
Psalm. 17.
Ioan. 1.
Ioan. 4.
Dionysius de diui no minibus.

em ea quæ in cælo sunt videamus, quantum pos sibile est, per conditionem sensus humani. Hæc autem intensio perui dendi tātis bonis angustissima est, latissima vero cum videris felicitate consciētiæ. Itaq; in creaturis propter participationē quādam dei, deus ipse suspicari & perscrutari potest: deus enim per singula creata vbiq; splendet. Et ōnibus se libenter ostendit (vt inq̄t Mercurius) nō vbi sit loco, nec qualis sit qualitate, nec quantus quantitate, sed hominem sola intelligētia mentis illuminans. Et alibi inquit: Deus omnia ob eā causam fabrificauit, vt eū per singula cerneres, hæc dei bonitas, hæc eius virtus est, illū fulgere p oīa nihil est vel incorporeis etiam inuisibile, mēs ipsa intellectione videtur, deus autem in operatione conspicitur. Vnde alibi inquit Mercurius: Denique cum deum videre volueris, suspice solem fili, respice lunæ cursus, suspice syderum motus reliq̄rum, quis perpetuum horum seruat ordinem, qs mensuram singulis motionis assignat, quis trahit mundi machinam, quis hoc vtitur instrumento, quis mare suis finibus circumscripsit, quis terrę pōdus sistit ac librat? in medio est certe aliquis horū autor & dominus. Vnde etiam Dionysius ait forte id veraciter dicemus, nos deum nō ex ipsius natura cognoscere, id quippe ignotum, omnemq; superat rationem ac sensum, sed ex creaturaꝝ omnium ordinatissima dispositione, ab ipso producta, vt imagines quasdam, ac similitudines diuinorū ipsius exemplarium præseferente ad id quod omnia transcendit via et ordine pro viribus scandimus. Eousq; ascenderunt Philosophi gentium ex sola apprehensione creaturarum, hoc est, intelligē

Esclep.2

Aescle.io. Pim.2.

Pim.5.

Dio. de diuinis nominibus.

tia sua cuncta complexi, quę creata sunt in terr[is] in aquis, in elementis, in cælo, & quæ præterea [su]pra cælum sunt. Tandem peruenerunt ad prim[um] motorem, et verum omnium principium, intell[e]ctuque viderunt deum omnipotentem, vnum [et] æternum, creatorem omnium, ac summum bon[um], sempiternam quoque eius virtutem, & diuinita[tem], bonitatem, sapientiam, veritatem, iusticiar[m], pulchritudinem & cætera, quæ vocat Paulus in[-] uisibilia dei, viderunt enim deum in cælo et in te[r]ra, in igne, in aqua, in spiritu, in animalibus, i[n] arboribus, in omni corpore, & in omnibus crea[-] turis, quemadmodum canit Lucanus: Iupiter e[st] quodcumque vides, quocumque moueris. Verg[i]lius quoque inter pecora cecinit. Iouis omnia ple[-] na. Hinc Hermes ait: Homo effectus est diuino[-] rum operum contemplator, quæ profecto dū ad[-] miraretur, autorem illorum cognouit. Facile ēn[im] & complete (prout humana sustinet prōptitudo) deum noscit, qui mente facile singula eius opera cernit. Omnis itaque homo potest deum cognos[-] cere, si velit. Propterea inexcusabilē homo igno[-] rans deum, & omnis qui animam suam in corpus demergens, deum se posse cognoscere diffidit, sed absit hæc impietas, recurre in teipsum, emergas ex copore, nihil supponas in te impossibile, confi[-] das et intelliges, velis & consequeris. Sic denique deum cognosces, si non diffidas de teipso. Huma[-] nus enim animus (vt ait Hermes) omnia capit, omnia penetrat, elementis velocitate miscet, a[-] cumine mentis in maris profunditatem descēdit, omnia illi lucent, non cælum videtur altissimum quasi enim ex proximo sagacitate omni intue[-]

roma.i.

Lucanus.
Vergilius.
pim.4.

Aesclep.3.

tur. Intentionem animi eius nulla aeris caligo cõfundit, non densitas terræ operam eius impedit, non aquæ altitudo profunda despectum eius obtundit. Et alibi præcipito (inquit) animæ tuæ quæ citius quæ præcipies, euolabit. Iubeto vt transeat in Oceanum, illa priusqam iusseris, ibi erit. Inde vbi nunc est, nequaquam discedens, iubeto iterũ vt in cælum volet, nullis pennis egebit, nihil eius obstabit cursui, non solis incendium, non ætheris amplitudo, non vertigo cælorum. Non syderum reliquorum corpora, quin omnia penetrans ad supremum vsque corpus transcendat, quinetiam si volueris globos omnes transcendere cælorum, q̃d que superius est inuestigare, id quoque tibi licebit: Aduerte modo quanta sit animæ potestas, quãta virtus, quãta celeritas. Propterea inexcusabilis est homo ignorans deum. Magis autem ille q cognoscens deum quoquo modo, eundem non colit, neque veneratur. Hæc enim odiosissima est & inexcusabilis impietas, quam Paulus improperans gẽtibus, ait ita: vt sint inexcusabiles, qa cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Philosophi namq; gentium, cognoscentes varias disciplinas, Arithmeticam, Musicam, Geometriam, Astronomiã Physicam, Metaphysicam, Dialecticam & cæteras, cognoueruntque scientia sua vnum, solum ac verum deum, sed impij & ingrati de tãto beneficio a pura sanctaque cognitione auersi falsam quandam eius imaginem temeraria cognitione, nulla vera ratione inspecta, sequentes ipsum non vt vnum solum ac verum deum coluerunt nec gratias illi quod illos diuinitatis suæ agno-

Pim. 2.

Roma. 1.

rom.1.& 2.

ſcendæ illuſtrauit, lumine reddiderunt. Quare om-
nes illi impietatis iniu ſtitiæq́ et ingratitudinis c-
demnabuntur, iuxta verba Pauli dicentis: Reu-
latur enim ira dei de cælo ſuper omnem impiet-
tem et iniuſticiam hominum, impietas nãq́ pec-
catum eſt erga deum, iniuſticia erga homines: e-
tremaautem impietas eſt, non cognoſcere deum.
Ex impietate intemperãtia, & hæc iniuſticiæ fu-
damentum. Intemperantiam vero dicimus depr-
uationem voluntatis ex ſopore rationis ortã, aff-
ctu ſenſuali nimium dominante, vbi videlicet ſo-
pita ratione, ad imperium ſenſuum omnia agu-
tur. Vnde hæc ſterilis anima dicitur, nullum fru-
ctum bonum producens in tempore ſuo, & hæc
animæ ſumma impietas, ſterilem eſſe, de qua ai-

Pim.2.

Mercurius: Impietas accidit illi, qui abſq́ filijs e
vita diſcedit, qua de cauſa dæmonibus poſt obitũ
dat pœnas, ſed fruſtra cognoſcimus deũ, niſi illũ
rite colamus, & legitime cum hominibus viua-
mus. Vnde inquit Hermes: Certamen religioſæ pi-

Pim,2,

etatis ẽ recognoſcere deũ, iniuriam inferre nemini

Matt,22, Mar 12. Lucæ.10.

quod etiam præcipit Chriſtus dicens: Dilige do-
minum deum tuum, & proximum tuum ſicut te-
ipſum. Hæc duo præcepta ad ſalutem neceſſaria
ſunt, ſuntq́ fons omnis boni; horum primum pie-
tatis, alterum iuſticiæ eſt. E contrario impietas &
iniuſticia omnium malorum radix ſunt, ſup quæ
reuelatur ira dei de cælo ſuper illos, q̃ veritatem
dei in illis polluunt violantq́, & hi ſunt qui deum
in cognitiõe nõ amãt, et ĩ ſciẽtia ſua nõ fructificãt
q̃ in ſapiẽtia ſua nõ religioſi ſunt, & in prudentia
ſua nõ proſunt hõibus. Sed nũc cõſequẽt̃ de ſecũda
ria cognitione dei, q̃ eſt per librũ legis dicamus.

DE COGNOSCENDO DEO
CAP. QVART.

SEcundus liber datus est Iudæis, liber legis, palam positus, & liber eloquiorum solis sapientibus traditus. Ipsi enim primi fuerunt quibus cũ multifariam deus per angelos suos locutus est, & quibus data fuerunt oracula, & arcana dei sicut ait Psalmista: Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit illis. Constat aũt ex sententijs Hebræorum magistrorum, etiam & christianorum doctorum, Moysen ipsum magnũ Hebræorum legislatorem, præter legem illam q̃ dedit deus illi in monte Syna, quam ille quinqꝫ libris scriptam contentamqꝫ reliquit, reuelatã q̃qꝫ fuisse eidem Moysi, ab ipso deo verã legis expositionem, cum manifestatione omnium mysteriorum & secretorum quæ sub cortice, & rudi facie verborum legis continentur. Vnde legit deus dixisse ad Esdram: Reuelans reuelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi. Quãdo populus meus seruiebat in Aegypto, & misi eum, & adduxit eũ sup̱ mõtẽ Syna, & detinebam eũ apud me diebus multis, & narraui illi mirabilia multa, & ostendi ei tẽpoꝝ secreta & finem, et præcepi ei dicens: Hæc in palam facies verba, & hæc abscondes. Constat itaqꝫ Moysen in monte duplicem legem, videlicet, literalem & spiritualem accepisse, & iuxta præceptum dei vtramqꝫ populo Iudaico cõmunicasse, illam videlicet scriptã vulgo palam statuisse, alteram vero solum septuaginta sapientibus communicasse, nec scriptis, nec vt ipsi scriberent, sed viua voce, & vt quisqꝫ eorum ordine perpetuo suis successoribus viua voce reuelarent propter quam viuæ vocis successiuam traditionẽ

Psal. 147.

Esdr. 14.

dicta est scientia eloquiorum, quam Hebræi vo-
cant Cabalam, propter receptionem tanquam
hæreditario iure vnius ab altero. Cui sententiæ co-
respōdet etiam illud Hilarij in expsitione psalmi

Hilarius. Psal. 2.

Quare fremuerunt gentes. Vbi dicit Hilarius su-
se a Moyse institutum in omni synagoga septua-
ginta esse seniores, quibus Moyses præter legem
quam literis condidisset, secretiora mysteria in-
timauit, & iuxta hunc sensum exponit splendi-
dissimus Theologus Origenes, illud Pauli: Quia

Origenes.

credita sunt illis eloquia dei, scilicet præter lite-
ralem legem Iudæis datam, etiam aliam fuisse
spiritualem, quam Paulus vocat eloquia dei, recē-

Rom. 2.

tiores Hebræi Cabalam dicunt, quæ ōnium diui-
narum humanarumque rerum cognitionem, in
allegorico sensu legis Mosaicæ comprehendit,
quod etiam Paulus cōfirmat, vbi dicit Iudęos ha-
bere formam scientiæ & veritatis in lege. Et Ra-
bi Moyses in secūdo tractatu morę inquit totā le-

Rab. Mos. Aegyptius

gis solicitudinem in hoc consistere, vt veridicas
sententias de deo, angelicisq; choris doceat, qui-
bus edocti homines, etiam ipsum mundū in suo
ordine cognoscant. Principalis itaque eruditio
Cabalę prophetica est, & illorum cognoscibiliū
quæ de deo angelisq; intelligi possunt. Hinc mul-
tiformia tam dei quam angelorum sacra nomi-
na inuocanda edocet, variosque corporeos actus
enumerat, quibus homines tamquam similes fa-
cti dijs, conformādo se diuinis per quosdam gra-
dus, ad æterni patris lumina transcēdunt, quibus
repleti dei cognitionem vltra naturæ morem asse-
quūt, magis em̄ operant̄ inuocata sacra nomina
in mentem nostram illis rite expositam q̄ corpus

quoduis accedens ad aliud corpus operatur in illud ceu ignis in stuppã. Habet prærea lex Hebraica etiam hoc diuinitatis, vt præter dei angelicaqꝫ nomina, multiformia ibi latitantia, etiam ne elementum vllum transeat, sine prophetico aliq̃ mysterio, quorum reuolutione iuxta regulas Cabalistarum sæpe stupenda panduntur oracula. Vnde ait Rabi Moses secundo Moræ diuina nomina propheticaque verba transposito literarum ordine aliĵsque insolitis signaculis sæpe grandia sapiẽtiæ diuinę oracula decernere. Quod etiã alrer Moses Gerundinus in exordio Geneseos, & tota Cabalistarꝫ schola confirmant, maiores siquidem et propinquiores virtutes dei sunt in diuinis nominibus, propheticisqꝫ characteribus, quam in quouis corpore mũdi. Ideo Dionysius nos illorum veneratione & cõtemplatione facilius ad deum patrem ascendere, suique splendoris plus quam ex rerum naturalium & creaturarum intuitu participes effici. Et nos de hac materia late & profunde scripsimus in libro de occulta philophia, eo loco vbi de mysteriĵs & ceremoniĵs occultarꝫ operationũ tractat. Sed satis est hic nobis scire Iudęorꝫ cognitionem de deo, multo fuisse sublimiorem, & perfectiorem per legem, quam gentium per creaturas. Non tamen potuerunt nisi vmbratilem quãdam de DEO cognitionem habere: veram autem & perfectam dei cognitionem (vt tota Cabalistarꝫ schola testat̃) reseruatam fuisse ad aduẽtum Messiæ, qui tandem venit dominus noster Iesus Christus, in quo perfecta sunt & perficiuntur omnia. Sed redeamus ad Cabalam, quæ est lex spiritualis, latens sub vbis legis literalis, q̃ sola viua voce

rab. Mos. Aegypt.

rab. Mos. .29.

Dion. de. diui. no.

Lib. 3. de occult. philosophia.

tradebatur ab vno ad alterum. Hæc lex spiritu lis, post restitutionem Iudæorum a Babylonica captiuitate, per Cyrum regem Persarum & instaurato templo sub Zorobabel per Esdram (qui tunc Iudaicæ ecclesiæ præfectus erat) in Synodo conuocatis sapientibus, vt afferret vnusquisque in medium, quæ de legis mysterijs memoriter teneret, adhibitis notarijs, primum scriptis mandata est & in septuaginta volumina (tot enim in Synodo illo erant sapientes) redacta est. De quibus ita loquitur Esdras: Exactis quadraginta diebus, loquutus est altissimus dicēs: Priora quæ scripsisti in palam pone, legant digni & indigni. Nouissimos autem septuaginta libros conseruabis, vt tradas eos sapientibus de populo, quorū corda scis posse capere & seruare secreta hæc. In his enim est vena intellectus, sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Cōtinet enim lex ipsa ineffabilem de supersubstantiali deitate Theologiam, de intelligibilibus angelicisque formis exactam Metaphysicam, de mundo corporeo, rebusque naturalibus firmissimā philosophiam. Atque hinc venit in vsum, vt apud recentiores Hebræos etiam quæque occultior & abditior, vel quæ circa mirabilium effectuum secretas operationes versatur scientia, Cabala nuncupetur. Vnde factum ē, vt etiam illi, qui secreto quodam fœdere, pacto & conuentione cum dæmonibus inita stupenda facta iactitabant, quo improbitatem sui execrandi artificij superstitionisque tegerent, honestiori nomine Cabalistas sese vocitarunt. Hinc tādem Cabalæ sanctum nomen in suspitionem venit, quemadmodum & sacrum Magiæ nomen, vtrumque suspectum est, vtrumque pro-

4. Esdr. 13 & 14.

phanatum est, iuxta vetus prouerbium quo dici-tur: Sacra prophanantur, qn̄ a prophanis vsurpā tur. Habebāt itaq; Iudæi legem scriptam, ad vulgus publicatam, habebāt etiam eloquia dei, scilicet altissimę diuinitatis arcana mysteria sub cortice verborum scriptæ legis latitantia, solis sapiētibus tradita, quę nō licuit in vulgus prodere. Mysteria enim tanta diuinitate plenissima stultæ plebi communicare, quid aliud esset, quam sanctum dare canibus, quod etiam Christus ipse in euangelio suo vetuit: qui promissus per legem, & desideratus in lege, tandem opportuno tempore venit adimpletor & perfector legis, quemadmodū ipse inquit: Non enim veni soluere legem, sed adimplere. Erat enim tota lex in tres partes diuisa, vel etiam vmbratiles figuræ futuræ lucis, vel sermones prophetici futuræ v̄itatis, vł præcepta viuendi futuræ pfectionis. Quod si solū literalē sensum legis appræhendas, absq; spiritu futuræ lucis, veritatis & perfectionis, nihil erit lege magis ridiculum, et anili fabulæ, milesijsq; sermonis magis similimū. Porro venit Christus sol iusticiæ, vera lux, clarissima veritas, vera vitæ perfectio omnibus hominibus qui credunt in nomine eius, ipse adimpleuit legem, vt ammodo non sit opus lege, nec ammodo cognoscimus deum in caligine creaturarum, neq; in vmbra legis Iudaicæ, sed lūine fidei Iesu Christi, qui est vera cognitio, sapientia patris, intellectus hominis, in quo, vt inquit Paulus, recapitulā tur omnia, & quæ in cælis, & q̄ in terris sunt. Ideo nunc consequenter dicamus de vltima & perfecta dei cognitione, quæ est per euangelium Christi Iesu domini nostri.

Matt, 7.

Matt, 5.

Ephe, 1.

OMne studium amorq; sapientiæ, ex spiritu sancto est per dominū nostrum Iesum Christum, ipsa vera sapientia dei cognitio est, illustratio mentis, voluntatis correctio, appetitio rectæ rationis, quædam vitæ certa lex sanctificans animam hominis, deo disponens viam, quid agendum, quid omittendum demonstrans: quam nos sapientiam alio vocabulo Theologiam vocamus, hæc sapientia veraque dei cognitio, imo contactus quidam dei essentialis melior quam cognitio, traditur diuinitus in euangelio. Neque enim deus ipse sine euangelio vere cognoscitur, neque euangelium absque diuina gratia vere intelligitur. Manifestum enim est, ea quæ ex deo tradita sunt, non nisi ex deo intelligi posse, sicut ait propheta: In lumine tuo videbimus lumen, quam lucem Trismegistus Mercurius mentem vocat diuinæ essentiæ, lucem ipsam exorientem deo. Intellectus tamen noster, nisi per mentem illuminetur diuinam, ab errore non est immunis, & frustra laborat in diuinis. Vnde Paul. ait: Nō sumus sufficientes aliquid cogitare ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est, quem inuocandum, ad quē orandum, in omni rerum principio, maxime tamen in Theologia id fore agendum, sacer præcipit Dionysius. Dixit etiam ipsa veritas Christus: Petite & dabitur vobis, pulsate & aperietur vobis, quærite & inuenietis, videlicet quærendo in fide, firmiter credendo. Credere em̄ (vt ait Hermes) ipsum intelligere est. Petendo denique in spe cum firma & indubia expectatione, laudando et adorādo Iesum Christum, a quo tam diuinissima cognitio in animam nostram descendit, vt nos

Psal. 35. Psal. 1.

2. Cor. 3.

Dionysius de diuinis nominib.

Matt. 7, Luca. 2, Ioan. 9.

piritus sui illustret lumine. Pulsantes autem in o-
peratione charitatis cum vigilijs & ieiunijs, et ar
denti desiderio in omni vita cum imitatione Iesu
Christi, quemadmodum inquit Iohannes: qui di-
it se manere in Chisto, debet sicut ille ambulauit
& ipse ambulare: quam Paulus vocat fidem, quæ
per dilectionem operatur. Idcirco frustra currunt
quicumque litigiosis quibusque disputationibus
diuina prosequuntur, et sophismatum muniti am
bagibus, ac dialecticis præstigijs sacrarum litera
rum fores se diffringere posse putant. Semper quę
runt magna disputantes, nihil tamen inueniunt,
quia semetipsos amittunt (vt ait Paulus) semper
discentes, & nũquam ad scientiam veritatis pue
nientes. Hinc idem Paul. pcipit Corinthijs, vt o-
bediant & firmiter perstẽt in fide, & caueant ne
decipiantur per dialecticam et philophiam, quæ
sunt inanes fallaciæ & inuenta hominum, & se-
cundum elementa hujus mundi corruptibilis:
cuius cognitio omnis est a sensibus, ex quibus ra-
tio omnem suam capit cognitionis materiam, di-
scurrendo, componendo, diuidendo & colligen-
do vniuersales propositiones ex experimẽtis. De
us autem & Iesus Christus supra mundum est, &
creator mundi super omnes naturas, qualitates,
figuras, numeros, ordines, actiones, atque (vt
ait Dionysius) supra omnem sermonem, positio-
nem, ablationem, super omnem affirmationem
& negationem, supra etiam illos supramunda-
nos angelos, & pennas ventorum, qui ascen di
super Cherubin, & posuit nubem latibulum suũ
qui est rex regum, dominus dominantium, tum
eorum quæ sunt, tum eorum quæ non sunt

bi carnalitate deponat omnes potentias, operationesque animales, & rationales, ac sola mente uens, spe decora, fide directa, amore flagrans, ta ad deum cōuersa, & in deo fœcūdata deo nante, fiat dei filius, pariatque nouum immanu. Et talis anima quotiens dimissis actionibus in ipsam regreditur, & ad æternum deum contemplandum se flectit: tunc nullo amplius terreno impetu torpens, sed patre luminum fulta ad sublimem diuinæ cognitionis ascēdit apicem, vbi propheticis oraculis continuo impletur sæpe etiam ad miracula perpetranda dei instrumentum eligitur, cuius orationes etiam circa publicas mūdi ipsius mutationes nō fiunt irritæ, quemadmodum

Iacob. 5.

Iacobus nos admonet dicens: Helias homo erat similis nobis, & passibilis, & orans orauit vt non plueret sup terrā, & non pluit annos tres, menses sex: & rursum orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. O magnum miraculum homo, præcipue autem christianus, qui in mundo constitutus, ea quæ supra mundum sunt, ipsiusque mūdi autorem cognoscit, tum in eo ipso inferiora quæque cernit & intelligit, non solum ea quæ sunt, & quæ fuerunt, sed et illa quæ non sunt, & quæ ventura sunt. Magnum certe miraculum est homo christianus, qui in mundo constitutus, supra mundum dominatur, operationesque similes efficit ipsi creatori mundi, quæ opera vulgo miracula appellantur, quorum omnium radix & fundamētum fides est in Iesum Christum, Per hāc solam efficitur homo idem aliquid cum deo, eademque potestate fruitur, quemadmodum Christus pollicitus est dicens: Amen dico vobis, qui credit i

Ioan. 14.

me, opera quæ ego facio ipse faciet, & maiora ho-
rum faciet: quia ego vado ad patrem, & quic-
quid rogaueritis patrem in nomine meo, ego faciã:
& quicquid rogaueritis me, ego faciam, vt glori-
ficetur pater in filio. Et alibi ait: Si habueritis fi-
dem sicut granum sinapis, & dixeritis huic mon-
ti, iacta te vltra mare, fiet. Propterea dico vobis
quicquid petentes oraueritis, credite quia accipi
etis, & fiet vobis. Hinc est, quod homines vere
christiani, ac deo deuoti, loquuntur linguis, prædi
cant futura, imperant elementis, pellunt nebulas,
citant pluuias, præcipiunt ventis, auertunt tem-
pestates, sanant ægrotos, illuminant cæcos, curãt
claudos, mundant leprosos, eÿciunt dæmonia, sæ
pe suscitant mortuos, & huiusmodi: Sic prophetę
sic Apostoli, sic multi sancti pontifices, sacerdotes
doctores, cæteriq; viri dei maximis claruere, cla-
rentq; potentijs. Maxime ergo condecens est illa
potestas illos qui perfectiores in fide, quibus Pau
lus solum se dicit narrare sapientiam, & segrega
tim prædicare euangelium. Habet enim etiam
euangelium quemadmodũ lex Mosaica, aliud in
cortice propositum imbecillioribus, aliud ĩ medul
la, q̃d segregatim reuelatũ est ꝑfectis, sicut de ill'
loquitur Paulus ad Hebręos, vocãs hęc lac infan
tium, & elementa exordÿ sermonum dei, illa au
tem nuncupat solidum cibum, sermonem iustitię
& perfectam Christi doctrinam, inquiens: Si fer-
ri vultis ad perfectam CHRISTI doctrinã
omittendus est sermo inchoationis, in quo vide-
licet tractatur de principÿs & fundamentis di-
uinæ sapientiæ, quæ sunt de pœnitentia ab o-
peribus mortuis, de baptismate, de sacramentis,

Matt. 17.
Luc. 17.

1. Cor. 2.

de impositione manuum, & de autoritate absoluendi, de resurrectione mortuorum, & iudicij æterni, & eiusmodi quæ omnia habentur in cortice euangelij, & in scholis tractant a scholasticis theologis, & in problemata disputanda, et discutienda deducuntur, illa autem pertinētia ad meliorem sapientiam, & perfectam doctrinam, videlicet quod sit donum cæleste, & manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit, & quod sit bonum dei verbum, melius illo quod foris vulgo traditur in parabolis, quodq; mysterium regni dei datum nosse solis secretoribus discipulis, & quæ virtutes sæculi futuri, quæ origo & finis animæ, & ministeria angelicorum spiritum, q̄ conditio & qualitas illius immensæ gloriæ, & felicitatis quam expectamus, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, hæc omnia continentur in medulla & nucleo euangelij, & nō nisi perfectioribus cognita sunt, quibus data est scientia potestatum & virtutum miraculorum, et prophetiæ, & cætera, quæ homines proprijs viribus indagare non possunt, nisi qui subiecti fuerint virtuti spiritus sancti, qui ob hoc ad principatum in ecclesia gerendum eligūtur & deputantur, vt ipsi illuminati in fide cognoscentes voluntatem dei instructi per euangelium, iuxta verba Pauli, sint duces cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt eruditores insipientium, magistri infantium, habentes formam scientiæ et veritatis in euangelio, cuiusmodi sunt in ecclesia pontifices, episcopi, prælati, doctores, & quibus cura animarum & ædificatio eclesiæ commissa est, ad quos Paulus scribens ait: Qui loquitur linguis, non hominibus lo-

roma.2.

1.Cor.14.

quit, sed deo: nemo em̄ audit, spiritus autem loquitur mysteria, nam qui prophetat, hominibus loq tur ad ædificationem & exhortationem, & consolationem: qui loquitur lingua seipsum ædificat, qui autem prophetat, ecclesiam dei ædificat: et sequitur ibidem. Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ aūt non infidelibus sed fidelibus: Si ergo conueniat vniuersa ecclesia in vnum, & omnes linguis loquantur, intret autē idiota infidelis, nonne dicet, quid insanitis? si autē oēs ꝓphetēt, intret aūt quis infidelis, vł idiota, cōuicit ab oībus, dijudicat ab oībus, occulta em̄ cordis eius manifesta sunt. & ita cadens in faciē adorabit deum pronuncians, quia vere deus in vobis sit, & tandem concludit, si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscet q̄ scribo vobis, quia domini sunt mandata, si qs autem ignorat, ignorabitur. Ecce Apostolus hæc nō vt consilium, sed diuinum mandatum ac p̄ceptum proponit. Quare si pontifices, prælati, & doctores nostri diuinæ sapientiæ propheticū spiritū non habuerint, et admirandam eorum in ecclesia professionem alicuius diuinæ potestatis effectu nō comprobauerint: certe illorum spiritus mentis lumine hebet, & fide in Christum debilis est, & languet carne supra spiritum nimium dominante. Quamobrem omnes illi tamq̄ sterilis animæ impietatis & iniusticiæ a deo iudicabuntur, atque condemnabuntur. En habes modo qualem esse oporteat, qui dei cognitionem assequi cupit, & qui vere dici mereatur theologus, qui cum deo loqui desiderat, & in lege eius meditari die ac nocte. Sic namque Iohannes Euāgelista a Dionysio theologus cognominatus est, a

Dionysius

diuina scilicet locutione. Sed sunt quidam alij qu
linguis loquuntur, humanis scientijs inflati, imo
qui vita & lingua de deo mentiri non erubescun
qui suo spiritu omnem scripturam ad sua mend
cia impudentissime torquent, ac mysteria diuin
ad humanæ rationis methodum exigunt, inuent
que e capitibus suis glossis sacrilegis adulterato v
bo dei, sua portenta stabiliunt, ac sanctum theo
logiæ nomen furto & rapina sibi temere vsurpāt
solisque operam dant contētionibus & rixosis dis
putationibus, de quibus Paulus scribit ad Philip
penses dicens: Quidam propter inuidiam & co
tentionem, quidam autem propter bonam volu
tatem Christum prædicant. Et hi cōtentiosi sun
argumentaores isti, qui dei noticiam argumen
tis & quæstionibus insequunt, de quibus ait Psal
mista: Corrupti sunt & abominabiles facti sun
in studijs suis. Et Iudas Apost. ait: Hi autē quæcū
que quidem ignorant, blasphemant, quæcumque
autem naturaliter tamquam muta animalia no
runt, in his corrumpuntur: quos iterum alloquitu
Esaias dicens: Sapientia tua & scientia tua e
ipsa decepit te, defecisti in multitudine consilio
rum tuorum: carnalis enim est & mundana om
nis doctrina ipsorum, gens ambitiosa, arrogans,
confidens suis ingenijs, arbitrans se suis viribus
deum posse cognoscere, & in omni re veritatem
posse inuenire, nec posse aliquid in sermonem ve
nire, de quo non in vtramque partem disertissi
me possint disputare, & probabilem sententiam
proferre, populi astuti, abundantes alienis lite
ris, ac simul artificiosa quadam dialectica freti sa

Phil. i.

Psal. i3,

Iudæ canonica.

Esaiæ. 47.

olentes, cum nihil omnino sciant, cupiunt docti
videri. Ideo disputant palam in gymnasijs so-
phismatum roborati diuerticulis, dicentes & ar-
bitrantes se esse sapientes: sed his deliramentis ac
versatilis ingenij versutijs miserabiliter decepti,
quod putant sibi esse subsidio, est illis impedimen
to, & euanescunt in cogitationibus suis, & tra-
duntur a deo in reprobum sensum, quo putant se
maxime videre, & veritatem posse inuenire, eo
maxime obscuratum est insipiens cor ipsorum,
quo valent apud homines, apud deum impoten-
tes sunt, & dicentes se esse sapientes, stulti facti
sunt: qui enim sophistice loquitur odibilis est, ait
Ecclesiasticus. Non illi data est a domino gratia,
omni em̄ sapientia defraudatus est. Maximū em̄
stultitiæ argumentum est, seipsum putare sapien-
tem, de qua sapientia dicit Apostolus, Prudentia
carnis stultitia est apud deum. Et Salomon vo-
cat eam mulierem stultam & clamosam, plenam
illecebris, nihil omnino scientem, cuius conuiuæ
sunt in inferno, & qui applicabitur illis, descen-
det ad inferos. Ideo dicit dominus, Perdam sa-
pientiam sapientum, et prudentiam prudentium
reprobabo. Vera enim sapientia, non in clamo-
sis disputationibus consistit, sed occulitur in silen-
tio & religione per fidem in dominum nostrum Ie
sum Christum, cuius fructus est vita æterna. Quā
Paul. vocat scientiam, quę secundū pietatē est, cu
ius ipse apostolatum accepit secundum fidem e-
lectorꝫ dei. Aliam vero esse scientiā contentionis
de qua Titū discipulū suū certiorē facit, sic monē
do: Stultas aūt q̄stiones et genealogias, et cōtētio

nes, & pugnas legis deuita, sunt enim inutiles & vanæ. Super quo scribens Hieronymus ita ait: Dialectici & Aristoteles (qui horum princeps est) solent argumentationum retia tendere, & vagam theologiæ libertatem, in syllogismorum spineta concludere. Hi ergo q in eo totos dies et noctes terūt, vt vel interrogent, vel respondeant, vel dent propositionem, vel accipiant, assumant, confirment atque concludant, eos quidem contentiosos vocā qui vt libet nō ratiōe, sed stomacho putant litigandum. Si igitur illi hoc faciūt, quorum proprie ars contentio est, quid debet facere christianus, nisi omnino fugere cōtentiones? Hæc ille. Itaque & nobis si volumus vere cognoscere deum, postponenda est omnis turbida ratiocinatio, omnis sophistica argumentatio, omnis dialectica inquisitio. Ratio enim & inquisitio nonnullam subolent dispersionem & diffidentiam. Fides autem fixa & tranquilla esse debet, ideo dicit Ambrosius in libro de trinitate: Aufer argumenta vbi fides quærit, in ipsis gymnasijs suis iam dialectica taceat: piscatoribus creditur non dialecticis, idē ad Gratianū de fide: Et Vrbanus papa scribens ad Carolum ait: Nō in dialectica placuit deo saluare populum suum. Regnum enim dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis. Nulla em̄ maior pestis animæ quam ratiocinatio, quam altercatio, quam disputatio de diuinis, quæ euertit rationem, peruertit intellectum, deijcit fidem: Ideo Paulus illam maxime vitandam iubet, & Iacobus appellat eam sapientiam terrenam, animalem & diabolicam, hīnc errores, hinc dubia, hinc mendacia, hinc hæreses, hinc primum in humano

Ambros. in lib. de trinitate. Idem ad gratianū de fide. Vrbanus, & habetur 37. d. c. oēs

Coloss. 2. 1. Cor. 1, 2, 2, Tim, 2.

genere peccatum ortum est. Inuentor autem huius tam pestiferæ facultatis diabolus, primus ille callidus & pernitiosus sophista, quæstiũculas proposuit, disputationes inuenit, & quasi scholam aliquam instituit. Non contentus quod seipsum perdiderat inuenit artificium quo & alios perderet, malumq; suum augeret & propagaret. Idcirco non permittẽs hominem stare in simplici fide, voluit de præceptis dei quæstionem proponere commodissimam hanc hominis euertendi machinã arbitratus. Hinc sophistæ instar, Euam primo aggreditur, & illam ex quæsitione & ratione in certamen prouocat quærens. Cur præcepit vobis deus, vt non comedatis ex omni ligno paradisi. Cũ quo si Eua non disputasset, decepta non fuisset. Quia vero cum diabolo in altercationem descendit, vnica falsa & sophistica ratione decepta est, nec solũ a fide iam decidit, sed et rationem simul amisit: Hinc cœpit primo verba dei falso interp̃tari. Vnde & mendacium cõmisit, simul ac de eloquijs dei dubitare diffidereq; præsumpsit. Ita eñ respondit, de fructibus lignorum, quæ sunt in paradiso, vescimur; de fructu vero ligni, q̃d est in medio paradisi, præcepit nob̃ deus ne comederemus & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Ecce quam falso interprætata est præceptum dei dicendo nobis in plurali, quod deus soli Adæ in singulari præcepit, antequam Eua crearetur; Insuper ne tangeremus, quo vtrobiq; mentita est: deinde etiam dubitauit, vbi subdit, ne forte. Vides quomõ callida illa & diabolica ex quæstionibus proposita disceptatio decepit rationem, ratio autẽ deijcit fidẽ, hic fructus, hæc vtilitas, hic finis dispu

gene. 3.

tationum sophisticarum, quæ hoc tempore a recentioribus aliquot theosophistis ac philopompis exercentur, ad omnem vanitatem, qui cum Aristotelem male conuersum, & quædam insuper commentaria, tum Petrum Lumbardum, quem magistrum sententiarum vocant, ac neglecto Christi euangelio, apostolicisque dogmatibus, tamquam totius theologię architypum colunt, et nescio quæ alia illius generis viderunt. Tunc freti sophistica sua insolentia, omnia se posse attentare, aggredi, dissoluere & interpretari putant. Tunc irruentes suis ineptijs, inquinamētis et blateramētis, rixosisq; disputationibus, ad quod artificium iam linguas armatas habent. Omnia quæ in fide & religione simplicia, syncera & pura sunt, multiplicia, caliginosa & sordida reddiderunt. Omnemque theologiam suis absurdis altercationibus, ac futili verbositate confuderunt, conturbarunt, polluerunt, inueneruntque non diuinam nec humanam quidem, sed nescio quam suā, non dico theologiam, sed squalidam, odiosam, cauillatoriam & diabolicam vanitatem, humanarū opinionum, philosophicarumque nugarum rhapsodiam. Veram autem illam & vetustam theologiam, quæ a primis sanctis, et veris christianis emanauit. In primis a Christo, ab Apostolis, quos secuti ex Græcis Dionysius, cuius diuinissima scripta, sed non omnia extant. Item diuus Origenes consummatissimus theologus, ex cuius innumeris fere scriptis obæmulorum deprauationem, paucissima extant. Item Basilius cognomento magnus, Athanasius Alexandrinus episcopus, qui contra Arrianos tanta constantia disputauit

Cyrillus eiusdē basilicę episcopus, qui p̄fuit cōcilio Ephesino, cuius egregia commētaria in Ioannem extāt. Didimus cognomine cæcus, q̄ scripsit de processu spiritus sancti, quod opus Hieronymus in latinum sermonem trastulit. Eusebius cæsariensis, qui præparationem in euāgelicam veritatē scripsit. Multum quoq; nobis in historia profuit Ioannes cognomine Chrysostomus ob eloquentiam. Item Gregorius Nazianzenus, & plures alij. Ex Latinis præterea Ciprianus, Lactantius, Tertulianus, Ambrosius, Ruffinus, Hieronymus, Augustinus, Leo, Gregorius, Beda, Anselmus, Bernardus, Cassianus, et quos illa priora tempora genuere. Hos tam sanctos doctores, hanc inquam theologiam penitus posthabent, repudiant & irrident, sine quibus tamen nihil recte vel in suis q̄unt cognoscere. Inuentor huius tam perniciosi magisterij, fuit serpens ille antiquus sophista, qui decepit Euam. Hunc imitantes recentiores quidam theosophistæ hoc seculo tanti flagitij prncipes, autores & propagatores extiterunt, quos innumerabiles alij eiusdem generis homines, quotidie misere sequuntur. Hinc exorta est illa horrida & implicata sylua, caliginosusque lucus disputationum, in quo cum misero labore, & damnabili studio, exiguo fructu assidue laborant, non fide, non spe, non charitate Christum imitantes, neq; orationibus, ieiunijs, vigilijs, petentes, quærentes, pulsantes, vt aperiatur illis diuinæ cognitionis armarium, sed tamquam Titani contra deum belligerantes Dedalicis sophismatū machinis, sacrarū literarum ostiū se posse disrumpere arbitranē.

Hinc quicqd a philosopho seu a theologo aliq[illegible] dictum in manus eorum inciderit, id nõ resoluu[illegible] ad iusta principia, sed deducunt longius, non a[illegible] primos fontes, vnde manauit, sed suis ineptijs a[illegible] ineptis distinctionibus dilacerant, dissipant, co[illegible] terunt quasi in mortario in puluerem, vt virib[illegible] omnibus præ nimia tenuitate amissis, ante luce[illegible] & auram positum vel leuissimo vẽto euanesca[illegible] hinc illud apud eos vsurpatum prouerbium, qu[illegible] dicunt, vnico flatu argumentum tuum dissoluã[illegible] Recte sane, vere ac sapienter dictum. Nam nih[illegible] apud eos argumentatores est quam flatus flat[illegible] obuians, illumqꝫ discutiens: hinc cum paululu[illegible] a gymnasijs suis abierint, sedent muti & cogita[illegible] bundi, tamquam stolidi & trunci inanimati, & tamquam ficulnea arida non habẽt quod loqu[illegible] tur, quod fructificent, quia nõ sunt cum suis con[illegible] disputatoribus, hinc natũ illud apud vulgus pro[illegible] uerbium: Maximos quosqꝫ scholasticos, maxim[illegible] stultos esse solere. Accedit ad hæc alia insolentia qua recẽtiores isti theologi & canonistæ homine[illegible] suæ ignorantiæ conscij, autoritati suæ diffidentes, timentes, quia illis non credatur, tam capticulatim tamque articulatim testimonia citant in singulis verbis & interpretationibus occupati, neqꝫ hoc raro, neqꝫ ex remotiore antiquitate, sed etiam ex nouissimis & suis fere contemporaneis suique similibus quibusqꝫ scriptoribus, & hoc tam continue tam assidue & iactantes se congerie illorum testimoniorum non vt doceãt alios, sed vt ipsi memoriæ laudem aucupentur, & multa legisse videantur, non considerantes, quod si ex dictis vel scriptis suis vnicuique quod suum est tribuerint, nihil

quod eorum ſit remanſurum. Sed illo errore et pro
prij ingenij inopia vagātes, quaſi ruſtica quædā
ſecta, cum ipſi nihil ſciant, nec ex ſe aliquid edere
poſſint, omnia ſtudia ſua in excerpendo & com-
pilando conſumunt, quibus contenti, cū nihil om
nino ſciant, quam aliorum laboribus atq; exem
plis vti, ſapientiæ nomē temere ſibi arrogāt, atq;
hoc conſilio mirum quam ſibi placeant, quam e-
gregie doctos ſe putāt. Nō ſic fecerūt priſci illi the
ologi, viri ſapientia graues, autoritate venerabi-
les, vita ſancti, quales illi quos ſupra memoraui-
mus fuerunt. In quorum ſcriptis tam ſimplex, tā
rara inuenitur ſcripturarum citatio vbicumq; ali
quid memorandum eſt, & illa quidem ex veteri
teſtamento, ex euangelijs, ex apoſtolis, ex remo-
tiore antiquitate nihil ſe iactantes, homines ſane
in diuina gratia ſolum confidentes, ſuæ ſapientiæ
conſcij, doctores optimi, nullorum iudicium timē
tes, veraces, non reſpicientes in faciem hominum
qui ex ſuis theſauris nob largiti ſunt munera, imi
tantes Chriſtum, qui tamquam bonus paterfami
lias de theſauris ſuis protulit noua & vetera in ō-
nibus verbo & opere fructificantes in hominib9
fructum veræ religionis & fidei, ad ſalutem æter-
nam. Sed redeamus vnde digreſſi ſumus. Quantū
itaq; in diuina cognitione peccant, qui exili ratio
nis diſcurſu, deum ſe cognoſcere poſſe prǽſumunt:
innumera fere in eorꝝ traditionib9 diſcrimina oſtē
dūt, Nulla eñ eis quæſtio quantūcumq; leuis pro
ponitur, quam non litigioſis ratiunculis dedalicis
q; labyrinthis inuoluant: ac ſeſe inuicem canum
more, rabidis latratibus, morſibuſq; condemnāt
quod eorum ſcripta & volumina abūde ſatis o-

ſtendunt. Quod ſi iuxta Ariſtotelis ſententiam ve-
ritatis conditio eſt, vt vndique ſibi conſonet, eſt
conſonantia opinionum veritatis veſtigium, ne-
ceſſario ſequitur ex oppoſito, id quod vbique ſi-
diſſonat verum eſſe non poſſe. Ideo apud iſtos ar-
gumentatores & recẽtiores theoſophiſtas, nec ve-
ritas quidem vlla eſſe poteſt, nec vllum quidem
veritatis veſtigium. Neceſſeque eſt hanc incondi-
tam atque portentoſam, nec niſi humanarum cum
diuinis opinionem coaceruationem aliquãdo mo-
le ſua ruituram. Sed heu miſeri ignorãtia adhuc
late patet in orbe, nemo mente pius dei cognitio-
nem requirit, omnes fere ſumus ignorantiam pro-
feſſi theologia noua, noui doctores, doctrina noua
nihil antiquum, nihil ſanctum, nihil vere religio-
ſum, et q̃d deterius eſt, ſi qui ſunt qui huic priſtinæ
theologiæ ac religioni ſe dedicant, inſani, ignari,
irreligioſi, interdum etiam hæretici vocantur. A-
ꝙ (vt inquit Hermes) odio habentur, etiam peri-
culum capitale in eos cõſtituitur, contumelijs af-
ficiuntur, ſæpe vita priuantur. Attamen redire ad
primos fontes & puram aquam hautire, vbi eſt
immaculata forma pietatis et iuſticię, licebit ſem-
per & diſputare & docere, & facere, fauente no-
bis domino deo noſtro Ieſu Chriſto Nazareno cru-
cifixo, qui magni conſilij angelus, vero mẽtes lu-
mine illuſtrat, quem verum deum & verum ho-
minem profitemur ac futuri patrem ſæculi, iudi-
cemque expectamus.

Pim. 9.
Aeſclc. 9.
Eſaiæ. 9.

CAPVT SEXTVM.

DE COGNOSCENDO DEO.

QVoniam igitur nunc gentes ab ipsa creaturarum conditione, DEVM primam causam omnium productricem cognoscunt, & ipsa conditio ostendit, qui condidit eam, & ipsa factura monstrat qui fecit eam, & mundus manifestum facit, qui se disposuit. Iudæi quoque in primis a protoplasti traditione: deinceps a Moyse & prophetis eundem DEVM fabrificatorem cæli & terræ acceperunt, & per legis ministerium cognouerunt. Nos autem in euangelio ab apostolis: qui est idem DEVS super omnes deos, & nomen eius super omne nomen, & huius verbum naturaliter inuisibile caro factum, in visibilem & palpabilem hominem, & se vsque ad mortem humiliasse, mortem autem crucis, & eos qui in eum credunt, similes sibi incorruptibiles, & impassibiles futuros, & percepturos regnū cælorum, accepimus perfectam agnitionem. Propterea inexcusabilis est homo, qui ignorat DEVM, maledictus autem qui illum agnoscens non veneratur, impossibile enim est (vt ait APOSTOLVS) vt qui semel sunt illuminati, & gustauerunt donum cæleste, & participes facti sunt spiritus sancti, gustaueruntque bonum dei verbum, virtutesque seculi ventur, & prolapsi sunt, rursum renouari ad pœnitētiam. Nos itaque dictamine creaturarum moniti, & annunciatione prophetarum edocti, ac prædicatione Apostolorum informati, audemus dicere: quod vnus solus est verus DEVS increatus, immensus, æternus, omnipotens, pater, filius, & spiritussanctus, tres quidem personæ sibi inuicem coæternæ & coæquales, vna tamē essentia & substātia, na

turaq; simplex omnino, vt sic vnum deum in trinitate, & trinitatem in vnitate fateamur, neq; confundentes personas, neq; substantiam separantes: nam pater ab æterno genuit filium, suamq; illi dedit substantiam, ac nihilominus retinuit, filiusque nascendo patris accepit substantiam, non tamen personam propriam patris assumpsit, neque pater illam in filium transtulit, sunt enim ambo vnius & eiusdem substantiæ, sed diuersarum personarum: filius quoq; hic, licet patri coæternus sit ex substantia patris ante secula genitus, tamen nihilominus ex substãtia virginis in seculo natus est, & vocatum est nomen eius Iesus, qui est Christus, perfectus deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens, cui nihil humanum defuit præter peccatum: vna persona, duæ naturæ: ante secula genitus deus sine matre, in seculo natus homo sine patre de virgine, ante & post partum incorrupta, passus in cruce mortuus est, sed in cruce vitam instaurauit, & mortem morte resoluit: sepultus est, & descendit ad inferos, sed animas patrum reduxit ex inferis, & resurrexit tertio die per virtutem propriam, & ascendit in cælos, & misit spiritum sanctum paracletum & iterum venturus est iudicare viuos et mortuos, ad cuius aduentum omnes homines resurrecturi sunt in carne sua propria, & reddituri sunt de factis proprijs rationem. Hæc est perfecta dei agnitio in qua oportet nos saluos fieri: quam qui non agnouerit, aut agnoscentibus non crediderit, aut de ea dubitare præsumpserit, a spe vitæ & salutis æternæ alienus est.

FINIS.

REVEREN DO PATRI AC DOMINO, DO mino Symphoriano Episcopo Vasatensi, Domino suo obseruandissimo, Henricus Cornelius Agrippa, S. D.

VIx eloqui possum, ornatissime prçsul, quanto gaudio me affecerit epistola tua, qua mihi regiæ maiestatis beneuolentiam, beneficentiamq; indicasti: quanta deniq; me tibi obligaueris obseruãtia, q tãta pro me apud eãdẽ R.M. opera is es, & maiora te facturum insuper polliceris. Cogitanti itaq; mihi quonam studiorum meorũ testimonio, pro tanto bñficio animi in te mei gratitudinem aliquam ostendere possem, ac circum spectanti, quæ in chartacea mea suppellectile recondita tenerem, subito offerebat sese oratio q̃dam, siue dicam epistola, qua quondam ad quosdam amicorum improbas preces respondere deliberaui, ac illos a Gentilis theologiæ studijs dehortari ad euangelicam doctrinam. Hanc itaq; perlegens pauculis recognoui, dignum arbitratus argumentum quo te donarem, per hoc breue temporis spacium, quo mihi facultas non est amplio ra scribere, nec tibi qui ex officio tuo apud R.M. nũc alijs studijs ac curis occuparis, otiũ adest ampliora perlegere: optimum proinde ratus, de re vtili ac profutura paruum libellum mittere, quam de vilioribus & abiectioris momenti amplissimum volumen. Accipe igitur nũc felici auspicio nostrũ quantulumcumq; est (licet maiora virtus tua me

retur) literarum munusculum, ipsumque non a[...] exiguitate voluminis, sed ab vtilitate ac verita[...]te doctrinæ, studijque in te mei obseruantia exi[...]mato. Dehortationem autem hanc ideo tibi in[...]scriptam voluimus, vt te illius argumenti exhib[...]as patronum, ac Christianissimo regi vestro per[...]suadeas, vt pro sui nominis præcellentia (quo chri[...]stianissimus vocatur) ac debito suo in hoc christi[...]anissimo regno, Christi literas ab omni gentili, e[...]otica, & adulterina doctrina repurgatas, ac eti[...]a sophistarum laqueis liberas, libere docere iub[...]at atque tueatur. In hoc siquidem suo christianis[...]simo nomini, dignissimum pijssimumque Regem se se exhibiturum. Vale felicissime, & quo cœpisti amore me diligere ne cessa, ac R. M. charum cõmẽdatumq; redde atque conserua.

Iterum vale. E Lugduno. X. Iunij.

Anno humanæ salutis, M.D. .XXVI.

HENRICI CORNELII AGRIPPAE DEHORTATIO Gentilis Theologiæ, ad amicos aliquos quondam perorata.

EFflagitastis iam sæpe a me, vt librum ter maximi Mercurij, de sapientia ac potestate dei (quem ante aliquot annos in Ticinẽsi celebri gymnasio publica prælectione professus sum) ꝑ hoc otium vobis exponerem, atque ex eodem vobis Pimandri (videlicet diuinæ mentis) lucem ostenderem. Petitionem autem hanc cum nec vtilem vobis esse perspexerim, nec intentionẽ ipsam rectam quoque dijudicauerim, rennui. Tamen quo vos voti compotes fieri, desyderijq́ limitem assequi possetis, obtuli me vobis paulinas epistolas declaraturum, nũc autem illis refutatis, denuo rursusque instatis eandem cantilenam canentes, miror admodum & stupeo, irascorq́, vos qui in euangelio Christi baptisati estis, qui in ecclesia Christi sacerdotio fungimini, post sanctum baptismum, post sacrum chrisma, dei cognitionẽ ab Ethnicis quærere, quasi euangelium mancum sit, & in spũm sctm̃ peccare sit venia, qcumq́ enĩ dei noticiam aliunde q̃ ab euangelio parãdam putant, ij vere sunt qui spiritũ sctm̃ incessunt: quę blasphemia, neq́ in hoc, neq́ ĩ futuro seculo remittit. Nõne legistis Ochoziã illũ magnum Samarię regẽ, dũ ægrotus moribũdusq́ e lectulo mitteret nũcios q de vita saluteq́ eius cõsulerẽt Belzebub deũ Accarõ, occurisse ill' monente angelo Heliam

Increpatio.

Matt.12.

4.reg.1.

Thesbiten prophetam domini dixisse ad eos: Nunquid non est deus in Israel, vt eatis ad consulendum Belzebub deum Accaron, propter hoc dicit dominus regi: De lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Possem ne ego vos hoc exemplo deterrere, vel saltem admonere ac dicere: nunquid non sunt doctores in ecclesia, qui vos de deo abunde probeque erudiant vt eatis ad consulendum Mercurium Trismegistum philosophum dęmoniorum Aegypti? An ne scitis quia pater vester deus est, q vos creauit? mater vero vestra ecclesia est quæ vos in baptismo regenerauit? vt quid ergo tamquam filij profugi aliunde quam a parentibus sapientiæ alimenta mendicatis, & qui in baptismo semel renunciastis Sathanæ, rursus ad Sathanã rebellatis a deo & qui per Christi sanguinem empti estis in libertatem, rursus prædam vos exponitis hostibus fidei & veritatis, videte & cauete nequando dum potestatem ac dei sapientiam aliunde quam ab ipso deo, quæritis, in eandem ipsam potestatem sapientiamq; nefario et inexpiabili scelere committatis, quare derelicti tandem in reprobũ sensum, vitam simul cum salute amittatis. Nam si malus dæmon semel vobis salutis v̄ba furatus fuerit de memoria, etiam si velitis saluari, non poteritis, pdidistis enim viam: per quam peruenitur ad salutem. Ideo vos admonet apostolus, vt caueatis ne quis vos depredetur per philosophiam. Si ergo diuinorum vos cupido tenet, non est necesse hæc ex Ethnicis eruere qui habetis in apertum positum de deo testimoniũ, & euangelium veritatis, scientes quia scripturæ quidem perfectæ sunt, quippe a

Colos.2.

verbo dei & spiritu eius datę: Sed dicitis hic, per multa reperiri in Ethnicorum libris, quæ cum euāgelica doctrina consentiunt. Præterea hęc apud illos maiori verborum decore, sententiarum concinnitate ac suauitate dicendi tractata, magnum quoq; hæc vobis ad credendum fidei nostræ argumētum præstare, atque calcar incutere. Erratis tota via, si ex philosophorum literis imitari vitæ christianæ rationes, et posse vos ad virtutem erigi putatis, cauete ne tantum penes vos valeat ethnicorū philosophia, vt sit vobis ratio, doctrinaq; christiana contemptui, esto quod plęraq; illorꝝ cum nr̄is conueniāt. At quæ est hæc vestra dementia, quæ fascinatio? euāgelicam doctrinam vobis plus placere apud Hermetem, Platonem, Plotinum, Aemilium, Iamblicum, Proculum, & cæteros huius farinæ philosophos, quam apud apostolos, apud Euāgelistas, apud ipsum Christum. Nōne iā simi les estis his qui Christi verbis ac miraculis diffidētes ad voces dæmonum atque obsessorum crediderunt, plus fidei habentes dæmonibus Christum filium dei confitētibus, quam ipsimet Christo. Itane et vos dubitatis Chr̄o deo ea credere, q̄ ip̄e de se docuit, nisi hæc ethnicis disciplinis confirmentur, atque philosophis ea concedere, quasi plus illi inuenissent a semetipsis, quā Apostoli didicissent a Christo qui est deus, vicantque potius quam fallant, dum circa diuina superbiunt, vanis vocibus ac si nō ī corde, sed in līgua sapiētia collocata sit. Nonne hæc est illa sapientia philosophorum, de q̄ ait Christus, qa filij huius sæculi prudētiores sunt filijs lucis in generatione hac, hæccine vob̄ pluris placet quam euāgelistarum, apostolorumq; cras

Obiectio.

responsio.

lucæ. 4.

Mar. 13. 5.

lucæ. 16.

ſula & idiotica dogmata, ſed neſcitis quia in[...] lectus eius eſt ad morē, & doctrina eius ad in[...] itum, & qui applicabitur ei deſcendet ad in[...] ros, qui receſſerit ab ea ſaluabitur. Hæc eſt la[...] mulier aliena & extranea, ſtulta & clamoſa, p[...] na illecebris, quæ mollit ſermones ſuos, propi[...] aquas furtiuas & panem abſconditum, quæ [...] licto duce pubertatis ſuæ, pacti dei ſui oblita [...] cuius domus inclinata eſt ad mortem, & ſem[...] eius ad inferos vbi ſunt gigantes, et conuiuæ e[...] in profundo inferni. An ignoratis quia in eua[...] gelio Abraham reſpondit diuiti ſepulto in infe[...] no, & nuncium ad fratres poſtulanti, vt aſſentir[...] Moſi & prophetis, quicunque non velent deſce[...] dere in locum illum? Sed abſit dicitis, ut Ethni[...] rum dogmatibus fidei victoriam demus, vel ill[...] tamquam verbum dei recipiamus, ſed tamqua[...] opiniones & placita philoſophorum, hominum[...] que literatorum, vt illa cum diuinis ſcripturis c[...] feramus, illaſque per hæc ornemus. Atque idci[...] co neceſſe eſt per hæc vos trahi in reprobum ſe[...] ſum, & vbi maxime vos videre putatis, ibi a[...] ipm ṽitatis lumē maxime cæcutire, ſicut locutu[...] eſt Chr̄s ſe veniſſe in mundū, vt non videntes v[...] deāt, et vidētes cæci fiāt, nōne erratis cæcutiētes, [...] per hęc ſacras lr̄as decorare vos creditis, per qu[...] magis fœdant̄, conſpurcant̄q;? Sed et quomod[...] arbitramini, vos poſſe hæc cū illis cōferre, cū nu[...] la ſit couentio Chr̄i cum Belial, lucis cū tenebris[...] fidel̄ cū infidelibus, nōne ſimiles eſtis hoī ægroto[...] q ad ſui medelā medicum pariē et venenarios in[...] uitat, cū illi nocere qdem poſſunt, curare nō poſ[...] ſunt, alter venenis illoꝝ ſua medicamina miſcer[...]

Prou. 2. 9.

Obiectio

Reſponſio

2. Cor. 6.

recusat, ne aut pernicies bonis, aut salus nocentibus adscribať. An nō iā intelligitis dū simul hæc et illa iungere vultis, in hoc esse salutis vestræ subuersionē? Esto, grauis autor ē Trismegistus, cui si Platonē atq; Plotinū iūxeritis, nō dubium ē quin multa de deo ac diuinis curiose ornateq; tractaturi sunt, q̄d autem v̄m est, et certū, atq; firmū adiacet deo. Non decet ergo hominem christianum hæc ab ill' discere, sed ab illo solo q̄ dixit: Ego sum v̄itas, in cuius sacra huiusmodi Ethnicos porcos immittere, ne dicā illis p̄ponere, nō potest esse non temere factum. Dicitis iterū nō idem de Hermete q̄d de cæteris philosophis iudiciū esse, vt q̄ non tā philosophus fuerit, q̄ propheta, quē Lactantius grauis autor inter sybillas et prophetas cōmemorat. Ad hæc respondeo vob̄ Augustini v̄ba contra Manicheum dicentis: Si q̄d veri de deo sibyllę vł Orpheus, aliiue gentium vates aut philosophi dixisse p̄hibent, valet q̄dem aliq̄d ad paganorū vanitatem reuincendā, non tñ ad illorū autoritatē cōplectendā, quantū eñ distat de Chisti aduentu inter p̄dicationē angelorū, et confessionē dæmonū: tm̄ distat inter autoritatem prophetarū, & curiositatem sacrilegorū. Quod si authoritati hominū grauissimorū iam plurimum deferendum est, quibus quæso plus deferendum putatis Hermeti, Platoni, Plotino, & consimilibus phisophis, qui suis excogitatis opinionibus innixi obtenebrato intellectu altissima dei, & naturæ arcana non percipientes, ea de deo diuinisq; tradiderunt, q̄ nec ratione sunt subnixa, nec a sp̄ū sc̄tō sunt suggesta, sed deliramēta q̄dā, ne prudētib⁹ saltê hoībus digna. An Mosi, Dauidi, Salomoni, p̄phetis, Euāgelistis,

iohan. 1. 4

Obiectio

responsio.

Apoſtolis qui diuino ſpiritu pleniſſimi omnimoda ſanctitate, oraculis, miraculis, ac ipſius vitę discrimine, effuſiq; ſanguinis teſtimonio dogmata ia probarunt, quo ſi illis poſthabitis ad philoſophos recurritis, & ab ethnicis errorum magiſtris diſce laboratis, quæ a Chiſto & ſpiritu ſancto ſuſcipere deberetis, nonne inſani eritis, ac ſimul impij fu... ſitis? Si ergo nũc chriſtiani eſtis, Chriſti literas ... ſcite. Hanc ſiquidem ſuis notam ipſe præſcrip... Qui diligit (ingens) me, ſermones meos audit. Ab illo igitur diſcendum eſt quid de deo intelligendum ſit, dei enim iuſticia non in traditionibus philoſophorum, ſed in euangelio eſt. Quod ſi in illo ... um non cognoueritis, in alijs vos cognituros nequam ſperetis, neq; enim alius poterit enarrare ... ſunt dei patris, niſi proprium eius verbum, quis e... nim alius cognouit ſenſum domini, aut quis eius

Obiectio. conſiliarius factus eſt? Sed modo ad exempla co... fugitis, & dicitis: Licebit ne nob imitari ſanctos patres, Hieronymum, Augnſtinum, Cyprianum, Hilarium, Lactantium, Euſebium, Victorinum & reliquos multos, quorum libri Gentilium flo... culis, philoſophorumq; placitis pleni ſunt, & vn...

reſponſio. dique ſcatent. Atq; hæc vna malorum cauſa e...

Seneca. (vt ait Seneca) viuere ad exempla, nec ratione c... poni, ſed ſimilitudine abduci. Ego Hieronymũ & Auguſtinum ſcio, & reliquos doctores noui, vo... autem qui eſtis qui ea in illis imitari cupitis, in q... bus illos non parum pœnituit inſumptæ operæ, õ... nesq; in hoc conueniunt has gentium literas peſt... eſſe religionis, legiſq; Chriſti: diſcite ergo nũc il... lorum monitis has cauere, atq; non illorum priu... errantium imitari errorem, potius quam ætate d...

inde plus sapientium pœnitentiam. Quod si exempla penes vos locum habẽt, habeat & illud, quod Hieronymus, quia Tullium & Platonem nimis auide legebat percussus ab angelo, intercedentibus multis sanctorum, vix tandem in hæc sacramenti verba dimissus est. Domine si vnquam habuero codices seculares, si legero, te negaui. Neq; vero sanctos illos imitari vos perhibeo, sed id q̃d in illis extremum & infimum est vobis proponere non laudo, quin & hortor vos, & iubeo quod in illis primum ac summum est æmulari, imo ip̃os primos ac summos cum suis inoffenso pede ac secura conscientia sequi, illos inquam, qui deũ ip̃m Iesum Christum in hac luce & viderũt, & cognouerunt, qui edocti omnem veritatem, non ex carne & sanguine, sed a patre qui in cælis est, qui rapti in cælos, viderunt diuina arcana, quæ non licet homini loqui. Qui quod fuit ab initio audiuerunt, & viderunt, et manibus contrectauerunt, & manifestatum est illis verbum vitæ, hi sunt qui vobis de deo indubiam & irrefragabilem sciẽtiam præstabunt, quod si tam profunde animis vestris insedit humanæ curiositatis fornicarius amor, vt ea quæ iam diximus vos a prophanis gẽtiũ dogmatibus non deterreant, saltem hoc vobis consultum velim, quod Hieronymus disputat de muliere captiua, vt videlicet præscisis & derasis pilis, et qcquid idololatriæ voluptatis erroris q; fuerit ex stupro in alienã vernaculos generetis deo sabaoth. Quemadmodum Oseas propheta de meretrice genuit filiũ Israel, qui vocatus est semẽ dei, si hæc facere poteritis, & ethnicorum literas repurgatas ad christianam eruditionẽ transtuleritis, et ab Ae

Hieron. in epistol. ad Eustach.

Matt. 16. 1. Cor. 12.

1. iohan. 1.

Hiero. ad magnum vrbis oratorem, atq; de filio prodigo ad Damasum.

Deut. 21. Oseæ. 1.

Exod.12. gyptijs tamq̃ iniustis possessoribus opima spo
vel clanculum surripientes, illorumque opibus
tati, ecclesiam dei locupletaueritis, iam nõ adm
dum dissuadeo, sed consulo vobis Ethnicam li
raturam: sed vereor ne frustra id tentetis, ideo v
Augustini cõsilio vti iubeo, videlicet vt sacra sc
ptura prima sit, ne alienæ opiniones imbecillẽ c
cupent animum, nam ad diuinarum rerum veri
dicam cognitionem puro animo opus est, & no
infecto prauis opinionibus, qui si aliquibus minu
rectis opinionibus præuētus sit, iam per illas qu
si sub specie alicuius scientiæ ignorantiæ error i
eo vehementius radicatur, quam vt possit euel
li, contingitque vt quod ignorat, scire se credat
2.Thes.2. & defendat verum & catholicum esse, quod er
Titum.3. ror est, vel hæresis. Igitur in theologico studio ni
hil vobis prius esse debet, quam euangelica do
ctrina, hac ingrediendum est via, etiam si ad vn
guem non omnia intellexeritis mysteria, tum re
ceptorum in ecclesia, sed vetustorum sanctorum
patrum adhibere commentaria, deinde consulite
neotericos, curiosas autem de deo diuinisq; inqui
sitiones, quæstionumque altercationes, & dispu-
tationum pugnas, iuxta Apostoli præceptũ om-
nino vitate. Vbi vero iam animus vester catholi
ca doctrina firmatus ac corroboratus fuerit, tunc
illius lumine per omnes errorum tenebras secu-
re ambulabitis, tunc libere omnia disciplinarum
gña penetrare poteritis, tunc Vlyssis instar si Cy-
clopum specus ingrediamini, & ad inferos descẽ-
deritis remigrabitis illæsi, si ad Lotophagos, ad
Syrtes accesseritis, regrediemini securi, si Cyrces
poculum biberitis, non permutabimini. Si Scyllã

prętern auigaueritis, nō periclitabimini, si syrenes audieritis, non obdormietis, sed eritis de omnibus iudicantes, vt ait Apostolus, & a nullo iudicati, tunc Ethnicorum doctrinæ vobis plurimo erunt adiumento, eorumque suffragio tunc facile ad theologiæ apicem cōscendetis. Quod si conuerso ordine hoc iter ingressi fueritis, perdetis vos studiaq; vestra, ac tamquam effossis oculis cæcutientes, cum rectam viam nequeatis prospicere, huc illucque incerti oberrantes, et ad omnem lapidem cespitantes, cum semel a recta via deflexeritis, in eam amplius nè nasutissimo quidem cane duce dirigi poteritis. Nunc ergo credite mihi, licet iuniori, dum adhuc tempus habetis ad discendum, quod si non credideritis, sero tandem credetis, sed et simul deplorabitis.

FINIS.

REVERENDO IN CHRISTO

Patri, ac domino sacræ theologiæ doctori, dñ
Theodorico episcopo Cirenẽsi, archipṡulatusqu
Coloniens. a suffragijs in sacris administratori di
gnissimo, Hẽricus Cornelius Agrippa se se
commendat.

DE originali peccato, primaq; hominis trã
gessione, apud doctissimos, præstantissi
mosq;, tam veteres quam recentiores sa
crarum literarum interpretes, variæ fuerũt senter
tiæ, quas animo mecum cum sæpe rauoluerem, n
hil mihi p̃ter obscura quædam, & ambigua scri-
psisse videbantur. Non contemptis igitur, sed rel
ctis eorum opinionibus, aliam nouamq;, & me-
am opinionem (disputabilem duntaxat, & fortal
se non falsam) adferam, nescius si quispiam ante
me eandem opinatus sit (qui si quis est) nullam fa
cio illi iniuriã, si hanc opinionẽ meam esse dixero
quatenus illam nõ aliunde quam proprij ingenij
diligentia, scripturarumq; examine, ex negligen
tiæ tenebris eripuerim. Edidi itaq; breuẽ & com
pendiosam declamationẽ opinionis meæ, q̃ tuæ
reuerẽdæ candideq; p̃r̃nitati dedico, vt tua auto-
ritate a futura oppugnantiũ tempestate securior
euadat. Scio namq; quanta syllogismorũ tẽpestas
apd' aliq̃t theosophistas ĩ illã ruitura sit, apud eos
dico, apd' q̃s nullus est simplicitati locus: sed sola ri
get ambitiosa contẽtio, nec ẽ ruina maceriẹ, neq;
transitus per syllogismos eorum, nisi tuo subsidio,
contra huiusmodi Aegyptias Timphes, ranasq;
tueatur. Vale.

HENRICI CORNELII AGRIPPAE DE originali peccato, disputabilis opinionis declamatio.

IN principio libri Geneseos scriptũ est, dixisse deum, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: et fecit deus hominẽ ad imaginẽ et similitudinẽ suã pfecit illũ. Quod de homine interiori dictum putamus, qui est anima rationalis ad diuinę trinitatis simul ac vnitatis similitudinem creata, quo homine interiore sic diuinus constituto, idoneum deus illi largitus ẽ indumentum ac domicilium, corpus scilicet humanũ: et sequẽs lr̃a oñdit, quando dicit: Formauit de[us] hominem de limo terræ: rursusque subiun[git] scriptura, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, quæ virtus quædam est, qua intellectu[s] anima, et terrenum corpus coniunguntur, atque in vnum integrum hominem vniuntur. Ex anima itaq; diuina, & corpore terreno, spirituq; cæ[l]i, homo constitutus est, in corpore suo immortali, donec sua sponte diuini contemptu præcepti, [in] corpus mortale deciderit. Hic autem casus, cu[ius]modi in vtroq; vel interiore vel exteriore hoĩe [fu]erit, ordine declarabim⁹. Creato itaq; in primis homine (vt iã diximus) posuit illum deus in medio [pa]radisi. Paradisus nobis hortum delitiarum si[g]nificat, delitiæ omnes ex ornatu sunt, mũdus au[te]m ab ornatu dictus est græcec osmos, medium [m]undi centrũq; terra est, hanc dedit deus filijs hominum, Medium minoris mundi (puta hominis)

gene.1.

gene.2.

gene.2.

ſpiritus eſt, ille ſcilicet, quem paulo ante diximu
in quo vterq; hō et intellectualis et corporal' vi-
unt. Erant in paradiſo varia ligna fructifera, pr
cæteris lignum vitæ, vel lignum ſcientiæ boni
mali, q̊d erat in medio paradiſi. Lignū vitæ, co
gnitio dei eſt, eiusq; aſſidua contemplatio, in oi
etate & iuſticia: fructus eius ſapientia et caſtita
ex quo vita æterna. Vnde ait Salomon: Sapienti
lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eam. Li
gnum ſcientiæ boni & mali, eſt affectus carnis,
prudentia terrenorum, cuius fructus eſt negligen
tia vel ignorantia dei, ex quo mors corporis &
animæ: Id erat in medio paradiſi, in medi
quidem, hoc eſt in centro mundi ſitum. In terra ſc
licet, vbi ē generationis et corruptionis habitac
lum, ſiue in medio minoris mundi, ipſius videli
cet hominis, hoc eſt in ſpiritu illo quem diximus
in quo vigent potentiæ animæ in corpore organi
ſatæ, quæ mediant inter materiale corpus, & im-
materialem mentem: ſiue iterum dixerimus in me
dio mundi interioris hominis, hoc erit in ipſa ratio
ne diſcurrente, quæ mediat inter purum intellectū
& ſenſibilem animam, vtriusq; boni & mali, ve
ritatis & erroris capax: ſiue denique in medio cor
porei hominis, mūdi dicamus, hoc erit vbi corru
ptibilis generationis membra deliteſcunt. Sed ad
vlteriora procedamus. Erant in paradiſo Adam
& Eua, erat in eo etiam ſerpens callidior cunctis
animātibus terræ. Adam q̄dem fides eſt ſtabilita
in deo, fundamentū rationis. Ideo ex coſta Adæ
creata eſt Eua ratio libera. Serpens aūt eſt ipā ſen
ſualitas, q̄ ſerpit ī terrenis, caducis, infimis et car-
nalibus. Hinc itaq; ſerpens, p̄ concupiſcentiā ſenſi

bilium, tentauit Euam, rationem scilicet, quæ acquiescens serpēti: ipsis puta sensuum illecebris, decepta est: quæ deinde per discursum argumentatiuum in sensibilibus, decepit virum Adam, deijciens fidem, quæ delapsa in sensibilia, nihil plus veri credens, quam ex sensibilibus per rationem demonstrari potest, defecit a deo, diuinaque cognitione & contemplatione, ad quam creata ē a deo. Per quam ignorantiam et negligētiam dei, quem vetiti ligni fructum supra diximus, priuatus homo diuino lumine, tū minime vitam nanciscebatur, perpetuam incurrit timorē. Lignū itaq; scientiæ boni & mali, prohibitum fuit Adæ, scilicet, fidei, ne homo fiduciam & spem ponat in creatis. Non legitur prohitum Euæ, quæ post præceptum creata fuit, ratio enim posterior est fide: & fides natura prior ratione. Licet itaque rationi (quæ a præcepto libera est) omnia quæ creata sunt inuestigare, & de illis argumentari, syllogisare, quærere, inuenire, demonstrare, concludere, scientiam facere. Ideo non peccauit Eua, comedendo de ligno scientiæ boni et mali, nec obfuit humano generi, nec propter esum ligni corripuit illam DEVS, sed quia obtulit viro suo ADAE, cui vetitum erat de illo gustare. Neque enim licet rationi turbare fidem, sed subiecta debet esse fidei, nec fides debet rationi succumbere, sed firmit' sperare in deo. Ideoq; condēnauit deus Adam, q̃a credidit mulieri, neq; v̄o debemus disputare de diuinis, sed firmiter credere et sperare. De his v̄o, q̃ creata sunt, licet nobis rationis ministerio philosophari, disputare, cōcludere, nō aūt fidē et spē in ill' ponere. Ex hoc nūc insup videre licet, q̃ desipiāt, q̃

reuolutiones annorum mundi, natiuitatum, quæ stionum, electionum . & si quod simile artificium est imaginum, intentionum, diuinationum, & similia prosequuntur, in huiusmodi vanitates credentes, & exinde futura sperantes, confidentesque in virtutibus creaturarum, siue naturalium, siue cælestium, siue spiritualium: vt physici, Alchimici, Mathematici, Astrologi, Magi: quæ licet per discursum rationis, vel multimodam sensuum experientiam, comprobatæ sint scientiæ, tamen quæ sæpissime hominum mentes præstigiant, conscientiæ iudicium peruertunt, animam ipsam præcipitant: non debet fides, spesque hominum in illis coinquinari. Quod Esaias ipse improperat Babyloniis, dicens: Sapientia tua & scientia tua ipsa decepit te Saluent te astrologi cęlorum (ita enim rectius legitur, quam aruspices cęli) a quibus veniant tibi quę ventura sunt, defecisti in multitudine consiliorum tuorum. Hæc de ligno vitæ, vel de ligno scientiæ boni et mali, ac interioris hominis lapsu, ita ad moralem sensum prius exponere visum est. Restat vt ostendamus, quidnam effectiue in re ipsa fuerit originale peccatum, propter quod homo ipse ex paradiso pulsus, morti corporis & animæ cæterisque malis factus est obnoxius. Multi et veteres, & recentiores Theologi, super hac re multa opinati sunt, & vnusquisque eorum in suo sensu abundat: quiscum nescio an plane venia dignũ sit meam quoque opinionem conferre, opinionem dico, non fidem, non scientiam, vt si erronea fuerit opinio mea, ab errore veræ fidei ac incontaminatæ christianæ sapiẽtiæ p̃uaricatione, sim alienus. Atque hac conditione nunc libere opinari licebit,

Esa.47.

roma.14.

& si (vt enim homo sum immaturæ ætatis, ingenij ac literaturæ minoris) in sensu meo nō tantis scripturarum testimonijs abūdem, vt res ipsa requirit, forsitan sequentur me doctiores quidam, quibus hæc nostra opinio non displicebit: ab his me non modicum adiuuari posse confido, q̃tenus validioribus rationibus ac argumentis suis opinionem nostram robustiorem effecerint. Ipsa autem opinio nostra talis est, non aliud fuisse originale peccatum, quam carnalem copulam viri & mulieris, quod ita esse in quodam dialogo nostro de homine, paucis quibusdam sacrarum literarum coniecturis persuasimus, sed nunc idipsum paulo diffusius (succinte tamen) ostēdemus. Nam Moyses ipse, per parabolam contemplatoribus amicam, exponens lapsum primorum parentū, nequam quendam dæmonem, callidum atque versutum, saluti humanæ inuidum, homini inhærere docet, quem serpentem appellat, cuius fraude primi parentes, et omnes qui ex his geniti sunt immortalitatis beatitudinem amiserunt: hunc serpentem non alium arbitramur, quam sensibilem carnalemq; affectum, imo quē recte dixerimus, ipsum carnalis concupiscentiæ genitale viri mēbrum, membrum reptile, membrū serpens, membrum lubricum, varijsq; anfractibus tortuosum, quod Euam tentauit atque decepit. Cui recte serpentis nomen similitudoq; congruit. Nullum itaque alium dæmonem Euā tentasse arbitramur, quam illum, de quo ait Iob: Cuius virtus est in lūbis, & potestas in vmbilico, quem Paulus vocat stimulum carnis & angelum Satanæ. Hic est ille Satan, qui persuasit lignum sciētię boni et mali

Opinio Agrippæ.

gene. 3.

Iob. 40.
1. Cor. 12.

de quo vesci erat prohibitum, non quod inuideret deus homini scientiã boni, sed mali scientiam pro hibuit: nõ vetuit homini sapere, sed plus sapere q̃ oportet. Nulla aũt alia est illa scientia mali, scientia superfluitatis, nisi scientia carnis, scientia impudicitiæ: q̃d ita nos docet Paulus, non plus sapere q̃ oportet, sed sapere ad castitatẽ (non ad sobrietatẽ, vt teste Hiero, male in latinis codicibus legitur traductũ) Quę ergo p̃ter castitatẽ, in pollutione carnis est, hæc scientia mala et superflua est: quam carnis scientiã, cũ homo pastus esset, indignatus est omnipotens, et pœnituit se fecisse hominẽ, pœnituit deũ, quia virgo Israel cecidit, & nõ est q resuscitet eã, pœnituit, qa cum omnia possit deus, v̄ginem post ruinam suscitare nõ potest. Indignata itaq; & recedẽte diuina luce, castitatisq; spiritu, inualuit scientia carnis, in q̃ aperti sunt oculi amborum, & cognouerunt malũ. Quidnã cognouerunt? quid viderunt? Cognouerunt quidem malum suum, peccatum suum, mortẽ suam propter impudicitiam suam, et viderũt se esse nudos, et erubuerũt, et absconderunt se a facie domini, & absconderunt mẽbra, in qbus peccauerunt per impudicitiã, propter cõmissam libidinẽ erubuerunt, et pudendis cõtectis puduit nuditatis, & reuelatis oculis cognouerunt fructũ quẽ genuerunt malũ, fructũ corruptionis, atq; mortis, quos Paulus his v̄bis alloqtur: Quẽ ergo fructum habuistis in illis, in qbus vsq; nunc erubescitis, nam finis illoȝ est mors, pudet enim vsq; in hunc diem libidinis hui⁹ humanã sine vlla dubitatione naturã, q̃ nec in vxoribus quidem sine pudore est, nec tam iustum licitumue est, quod ob fragilitatem

Roma. 12.

Hiero. cõtra Iouianum.

gene. 6.

Amos. 5.

gene. 3.

carnis nostræ concessum est nobis cũ vxore, quin palam nõ pudeat id agere. Quod si aliquis iuxta Diogenis Cynici dogma, id palam etiam vel cũ vxore ausus sit tentare, credo illum non tam lapidantium telis, quam stercorum sordibus, conspuentiumq; saliuis obrutum iri. Ob hanc itaq; carnis pudendam libidinem, eiectus est homo de paradiso dei, mortiq; traditus est, quia caro & sanguis (vt ait Paulus) regnum dei possidere non possunt, neq; corruptio incorruptionẽ. Pręmia enim pudicitiæ, corruptio carnis possidere non potest. Corruptio autem coitus est, et ad coitum pertinet cuius præmium mors: præmium autem castitatis, vita æterna, regnum dei, & habitatio paradisi. Cibus hominis in paradiso, fructus terræ, cibus virgineus nullo coitu propagatus. Extra paradisum lapso per coitum animalia coeuntia, in cibum concessa sunt. Scimus enim Adam & Euam, quamdiu virgines erant paradisum inhabitasse, eiectos autem de paradiso, quando nuptiæ per carnem consummatæ sunt, vtque paradisum virginitas dedit: sic terram nuptiæ. In paradiso, nuptiæ virginitatis, consumandæ in verbo ac spiritu dei: extra vero paradisum, nuptiæ carnis: consummatæ in coitu corruptibili, de quo omnes qui nati sunt, corrumpuntur. Iuxta scripturam: Quodcumque seminauerit homo et metet, qui seminat in carne sua, de carne metet corruptionem, qui seminat in spiritu castitatis, metet vitam æternam. Homo autem cum in honore esset virginitatis, noluit intelligere vt caste viueret, sed per carnis libidinem factus est similis iumẽtis nõ habentibus rationẽ, et p mortem

Psalm.31. Hiere.5. comparatus est illis. Dixi deus hominibus: Nolite fieri sicut equus & mulus in quibus non est intellectus. Ipsi autem (iuxta verbū prophetæ) equi insanientes in fœminas facti sunt, vnusquisq; in vxorem proximi sui hinniebat: de quibus loquitur epistola canonica, quia post carnem in desiderijs pollutionis ambulant, vel quasi irrationabilia iumenta in ventrem & libidinem proni sunt, ideo in corruptione sua corrumpentur. Homo itaque dum brutorum more ex voluptate carnis generare cœperat, diuinæ, intuitiuæq; intelligentiæ spiritale semē amisit, dicente Deo: Nō permanebit spiritus meus cum homine quia caro est, apertiq; sunt oculi eius in tenebris sensuum; ex quibus ratio omnem suam capit cognitionis materiam, et caligarunt in lumine puri intellectus, sicut accidere solet coeuntibus in tenebris, emisso carnali semine, omnia suspiciunt quæ prius occulebantur, reuersi autem ad clarum lumen, acies eorum præstringitur. Quod ergo ex carne natum est, caro erat corruptibilis & mortalis, nihil intellectus participans a generante, sed solam carnalem sensibilitatem. Sola namq; sensibilis carnalisq; anima est a generante, in quam ita per carnem infectam, creatus a deo intellectus simul madēs suffocatur. Hinc omnes qui ex carne geniti sunt, et generant per carnis et sensus propaginem, originalem culpā, corruptionemq; cōtrahere necesse est, qd et Hermes in Pimandro, lōga satis oratione ondit, hōinem videlicet a diuina contemplatione lapsum, in naturam generationis animantiū mundi mortalium ac ratione carentium, vnde et ipse formam ratione carentem progenuit, mortis ma-

(Margin: 2.Pet.2. — Gene.6. — Pim.1.)

la sensu percipiens. Sed hæc quæ iam dicta sunt, fortasse nimis violenter cõtortis scripturis, ad hãc opinionem nostram corroborandam exposuisse videbimur, nisi alia adhuc testimonia adferamus quibus perspicacius videre liceat cõmixtionem carnis displicuisse deo. Hoc nunc primum ex maledictione partus ostenditur, vt quem mater in voluptate carnis conceperit, in dolore pariat, ac si dicatur: Ecce cõcepit iniustitiam, parturijt dolorem, peperit iniquitatem, lacum aperuit et effodit eum, & incidit in foueam quam fecit, conuertatur dolor eius in caput ipsius & in verticem eius iniquitas ipsius descendat. Accedit ad hæc naturæ quædam indignatio, cum nec opprimitur virgo, nec parit mulier sine sanguine. Sed videamus quid secutũ est. Duos filios genuit Adã, primum Cain, q per transgressionem cõceptus est, filius peccati, filius sanguinis, inuidus, homicida, desperans de misericordia dei, neq; enim nasci poterat bonus, qui cum tanto malo conceptus erat. Alter vero filius natus est Abel, conceptus post pœnitentiam transgressionis, filius misericordiæ, & iustus. Hic virgo occiditur, prima hostia accepta deo, in expiationem carnis, q sordes nuptiarum carnis abluit cruore martyrij. Sequit hunc tertius filius Seth, cuius nomen resurrectionẽ sonat, ex eo enim nasciturus erat Iesus Christus, p quẽ a tanto lapsu aliquando resurrecturi eramus. Circa quod notãdum est, quod cum Seth multos genuisse filios & filias legatur, scripturam nullã fœminam genitam nominatim exprimere. In generationibus autem Cain filij iræ, nouissime fœmina Noema genita nominatur. Per quod elegã

Gene. 3.
Psalm. 7.
gene. 4.
gene. 4. 5.
gene. 5.
gene. 4.

ter significat̃ generationem Cain (quæ per carnalem mariũ, ac fœminarũ copulã describit̃) gñationẽ esse peccati ad mortẽ, de qua nascunt̃ peccatores diluuio perituri: gñatio autem Seth, gñatio est castitatis, et resurrectionis ad vitam, q genuit Enos, quod interpretat̃ homo verus, tunc em̃ cœpit inuocari nomẽ dñi, et hæc generatio saluat̃ a diluuio aquarũ, & a morte peccatorũ. Generatio itaq; Cain ab Adã in vndenario personarũ numero finit̃ sub diluuio, q̃ numerus peccati ẽ, et transgressionis, nam denarius numerus est legis, et iustitiæ, in quo natus est Noha iustus, decimus ab Adã per Seth, a denario itaq; vndenarius recedens transgressionem legis & p̃ceptorũ significat, in q̃ numero perijt generatio Cain. Hinc notandum, quod sicut per mulierẽ incœpit trãsgressio, diluuiumq; peccatorum, ita & in muliere consummatum est diluuium aquarum, videlicet in Noema vltima filia Lamech digami, quod nomen Noema voluptatem sonat. Hinc non absurde coniectare possumus in voluptate carnis fuisse trãsgressionem, ortumq; diluuium peccatorum. Accedit ad id, q̃a successio Cain ab Adam in octaua generatione diluit̃, q numerus ita trãsgreditur septẽnarium, sicut denarium vndenarius. Numerũ aũt septennarium, numerum virginitatis sacri doctores appellant, q̃a primus est qui neq; generatur, neq; generat, non enim potest in duas partes æq̃les diuidi, ita vt gignatur ex aliquo numero repetito, nec vllum etiam ex se numerũ parit duplicatus, q intra denarij limites claudat̃, quem primũ limitẽ cõstat esse numerorum. Facile itaq; hinc cernimus, v̾ginitatis transgressum per carnis vo

ſuptatem, peccatum fuiſſe primi parentis. Quod per diluuiū iam primo qdem punitū eſt, ſed aboleri nō potuit. Nā q in diluuio ſalui fcti ſunt, Noha & filij eius, ipſi quidem per carnem geniti ſunt, et genuerūt. At tamen Noha, & filij eius quamdiu incolunt arcam ſalutis (quæ paradiſi terreſtris figuram, eccleſiæque typum præfert) ab vxoribus ſeparant: Hinc innoteſcit nobis, in paradiſo vetitum fuiſſe primis parentibus carnaliter commiſceri, quod & Paulus, chriſtianæ religionis pco in cæleſtia proclamat: Bonū eſt, inquiens, mulierem non tangere, non dicit non habere, ſed non tangere, quia in tactu periculum eſt, non in tactu manuum, ſed ſerpentis, cuius virtus eſt in lumbis & poteſtas in vmbilico. De nubentibus aūt propter tribulationem carnis, dicit indulgendo, ſi nupſerit virgo, non peccat, non dicit quia bene facit, ſed indulget quod non peccet: aliud autem eſt non peccare, aliud benefacere, de quo alibi dicit: Qui ſeruat virginem ſuam, bene facit. Et ſi dixerit quis, qui iungit matrimonio virginem ſuam, bene facit. Reſpondet Apoſtolus: q non iunxerit, melius facit. Nuptis tandem dicit: Supereſt vt qui habent vxores, ſic ſint, quaſi non habeant. Et alibi, exponens illud: Erunt duo in carnem vnam, ſubiungit, ſacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico, in Chriſto & eccleſia: nam in carne qūo magnum erit ſacramentū, qd immundū eſt? Ad munditiam em̄ corporis Chriſti, cuius nos membra effecti ſumus, in quo nos renati ſumus, nō ex coitu corruptibili, ſed per vbū viuētis dei & permanentis: qui (vt inqt Iacobus

in epistola) volens genuit nos verbo veritatis. Ad huius itaq; sacramenti, ad huius inq; concubitus ad huius generationis munditiam, omnis coitus immundus est. Ideo dicit Apostolus: Viri diligite vxores vestras, sicut Christus ecclesiam, scilicet in sctificatione et castitate. De quo legitur alibi: Sciat vnusquisque vas suum possidere, in sanctificatione & honore, non in immūditia et passione desyderij carnis, sicut gētes quæ ignorant deum. De his vero, quæ præuaricantes castitatem, liberos genuerunt, ait Paulus: Mulier seducta in præuaricationem facta est, salua autem fiet per filiorum generationem, si permāserit in fide, et charitate, & sanctificatione, cum castitate (sic vera habet traductio) Tunc enim saluabitur, quando eos genuerit, qui virgines permansuri sunt. Et si, quod ipsa perdidit, acquirat in liberis, tunc sint bonæ nuptiæ, quādo de ill' propagatur virginitas. Sed redeamus ad superiora. Successit post diluuium circumcisionis signaculum, ad Abraham deo dilectum, pœna simul ac medicina peccati originalis, quæ facta est in præputio, in eo quidem mēbro, in quo primus parens peccauerat, vt videlicet peccatum originis et naturæ, in ipso quoq; naturæ & originis membro obtruncaretur, imprimereturq; in ipso libidinis membro trāgressæ cōtinentiæ castitatisq; memoria, verum quia peccatum hoc a patre masculo, nō a matre fœmina cōtrahitur, eo quod mulieres nasciturę proli nullam vitæ formam addere, sed corporis materiam dūtaxat ministrare arbitrantur, ideoq; mulieres incircumcisæ manserunt, sed datum est illis præceptum purificationis post partum, Antequam cir

Ephe. 5.
1. Thes. 4.
1. Tim. 2.
gene. 17.

umcideret Abraham, genuit Ismaelē ex ancilla secundum carnis voluptatem, post circumcisionem vero vetulus, ac frigidus, supra carnis affectus, ac naturæ vires, ex Sara sterili, ac decrepita fœmina genuit Isaac, filium promissionis, in quo iubente domino vocatum est illi semen, eiecto filio ancillæ, filio carnis. Iste Isaac, tandem ex sterili vxore genuit Iacob, ex cuius fœmore, duodecim tribus populi promissionis prodierunt, tandem Iacob, postquam luctantē secum dominum vicerat, fœmur eius emarcuit, & generare cessauit, & tunc vocatus est Israel, hoc est videns deū. Iuxta verbum eius dicentis: Vidi dominum facie ad faciem: nam per coitum aperiuntur oculi, vt videamus mortem, per continentiam autem meremur videre regnum dei. Longum esset omnia recensere, quæ exemplo esse possent, & quomodo Isaac, Iacob, Samuel, Sampson, Ioannes Baptista Maria mater Christi, & plures alij, per quos nob salutis amissæ restitutio promissa est, omnes ex senibus, & sterilibus parentibus, supra naturæ vires, carnisq; concupiscentias, geniti sunt, vt liquido pateat, carnis libidinem, odio fuisse deo, etiam in vxoribus. Hinc Hieremiæ (q in vtero sanctificatus est) dicitur a domino. Tu ne accipias vxorē, sanctificatus in vtero. Sic Ezechiel, donec vxori iungebatur, non habebat prophetię libertatem mortua autem vxore continuo prophetatus est, p̄dixerat ei dominus, quod in die illa aperiretur os eius, & loqueretur, et non taceret amplius. Et Moses cum vidisset visionem illam magnam, & dominum loquentem in rubo, nequaquam valuit accedere, donec soluisset corrigiam calciamenti,

per quam significatur in sacris literis vinculu[m] nuptiarum. Idem Iesu filio Nauæ p̃cipitur in G[il]gala, atq; hic ẽ ille Iesus saluator, typus Iesu C[hri]sti, qui secundum Apostolum Iudam, saluauit, [qui] eduxit populum Israel de Aegypto, & introd[u]xit interram promissionis, quam Moses nupt[us] intrare non poterat, sed mortuus est in terra M[o]ab, sepultus in valle, cõtra templum Phegor, h[oc] est, Priapi, quod & ignominia interpretatur. N[u]ptiæ enim carnis, post mortem finiuntur in igno[miniam], v[ir]ginitas post mortem incipit coronar[i]. Hinc Iesus Nauæ virgo, moritur in terra prom[is]sionis, centum & decem annorum, sepeliturq; i[n] Thamnat Sareth, hoc est, perfectissimo princ[i]patu. Sed modo reuertamur. Populus Israel ac[]cessurus ad montem Syna, & dei auditurus c[ol]loquium, tribus diebus sanctificari iussus est, et [ab] vxoribus abstinere. Hic est ille mons, de qu[o] alibi dicitur, in monte saluum esse fac. Mons vi[r]ginitatis, ad quem qui non potest ascendere, pe[r]mittitur illi vt maneat in Segor, hoc est in legiti[]mo matrimonio, quia melius est nubere inconti[]nenti, quam per abrupta fornicationum præcipi[]tari. Insuper in lege ipsa qui pro populo hostias offerebant, nõ solum in domibus suis nõ erant, sed purificabantur ad tempus ab vxoribus seperati, & vinum & siceram (quæ solent libidinem pro[]uocare) non bibebant. Etiam ad Dauid fugien[]tem, ab Achimelech sacerdote dictum est, si mũ[]di sunt pueri ab vxoribus, at ille respondit, ab he[]ri et nudiustertius, panes eñ propositionis de vxo[]rum cubilibus consurgentes edere non licebat. Et in lege, qui vxorem duxerat, & propaginem fi-

Iudas in epistol. canonica.
Deut. 34.
Iosu. 24.
Exod. 19.
Gen. 19.
1. Cor. 7.
Leuit. 10.
1. reg. 21.
Deut. 20.

liorum, velut vineam plantauerat, prohibetur ad bellum procedere, quia non potest domino libere militare seruus vxoris. Et iuxta Pauli sententiam, non potest semper & sine intermissione et cõtinuo orare, qui coniugi debitum reddere cogitur nisi ad tempus ex consensu. Rursus qui in lege pascha facturus erat, non nisi accinctis, mortificatisque lumbis facere præcipitur. Et in euangelio iubentur Apostoli accinctis lumbis, euangelij tenere lucernas, assumpti enim in Apostolos, reliq̃runt officium coniugale, iuxta verbum saluatoris: qui dimiserit domum, parentes, fratres, vxorem, filios, propter regnum dei, multo plura in seculo isto recipiet, & in seculo futuro vitam æternam. Et ideo Christus extollit præferendo nuptis eunuchos, qui se castificauerunt propter regnum dei. De quibus alibi legitur in scriptura. Dabo eunuchis meis in domo mea & in muro meo locum nominatum, meliorem e filijs & filiabus Israel, nomen æternum dabo illis, quod non deficiet, sicut factum legimus in Iesu filio Nauæ, virgine innupto, cui pulcherrima & optima portio in partitione terræ promissionis obtigit. Qui sunt isti eunuchi? nisi de quibus inquit Iohannes Theologus in Apocalypsi, qui cum mulieribus se non coinquinarunt, qui sequuntur agnum quocumque vadit, & subinfert, virgines enim permanserunt. Virgo erat Iohannes Euangelista, & virgo permansit, et ideo plus amatur a dño, et recumbit supra pectus eius. De quo haud frustra Petro ait Iesus. Si volo eum manere, quid ad te? & exiuit sermo inter fratres illum discipulum nõ moriturum, de quo etiam alibi dixit: Sunt qdã de hic

1. Thes. 5.
1. Cor. 7.
Exod. 12.
Lucæ. 12.
Matt. 19.
Esaiæ. 56.
Iosu. 19.
Apoc. 14.
Ioan. 21.
Ioan. 21.
Matt. 16.

astantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo. N enim moritur virgo, sed manet in Christo, & dormitio eius nõ mors sed trãsitus ẽ, in virginitate quia primi parentes immortales erant, per præuaricationem autem virginitatis, vtriusque naturæ mortem sibi posterisque pepererunt, in virginitate fruebantur cognitione ipsius boni, amissa virginitate, caligante intellectu, apertisque oculis carnis cognouerunt malum: priuati ipsius boni lumine quo intima visione dei fruebantur virgines. Hinc cum Apostoli post resurrectionem Christi piscarentur in lacu Genazateth, stante Iesu in littore, nesciebant Apostoli, quem viderent, solus autem virgo Ioannes recognouit deũ, et dixit Petro: Dominus est. Iam ex his scripturarum mysterijs, satis persuasum esse potest, copulam carnis fuisse originale peccatum, & multi obiam dicta facile in hanc opinionem mecum consentient, nisi vnus scrupulus illis obsistat. Dicẽt enim: Si carnis commixtio vetita erat, quomodo primi parẽtes impleturi erant benedictionem illam, Crescite, et multiplicamini? Quomodo nascituri erant homines, vt implerentur sedes angelorum qui lapsi sunt cum Lucifero? Ardua profecto, & scrupulosa obiectio, cuius quidem eo difficilior est solutio, quo altius hic indagatur mysterium. Mysterium, inquam, absconditum a sæculis et generationibus, manifestatum autem solum sanctis, quibus voluit deus notas facere diuitias gloriæ sacramenti huius. Hoc est illud mysterium, de quo ait Christus: Habeo adhuc multa vobis dicere, sed non potestis ea portare modo, & alibi de eodem ait, non omnes ca-

pere verbum hoc. Istud est mysterium illud, quod secreto pādit Apost. dū vulgo proponūt parabo-lę, q̄d Paulus segregatim p̄dicat pfectis, dū vul-go nō solidā escā sed lac potū dat, necdū em̄ pos-sūt capere: q̄diu carnales sunt, qa q aīalē, nō pci pit ea, q̄ sp̄us dei sunt, stultitia em̄ illi ē, nec potest intelligere. Elegit aūt nos in Chr̄o deus pr̄ an̄ mū di constitutionē, vt essem⁹ sc̄ti & immaculati co rā eo. Ambulauimus aūt in concupiscētijs carnis, facientes volūtatē eius & cogitationē eius, et fa-cti sumus filij irę. Atq; hæc nos monēt, vt creda-mus cū Damasceno, multisq; Grę coꝝ theologis, cōiuges in statu innocētię cōstitutos, in paradiso, nō per hāc carnis pudendā concupiscentiā imple turos fuisse benedictionē dei. Non enim in carne proles ill' seminanda erat ad corruptionem, sed in sp̄ū, ac v̄bo dei, ad vitam ęternam, de q̊ spiritali semine Esaias loquit̄: Nisi Dn̄s Zeuaos reliqsset nob̄ semē, q̄si Sodoma essemus, et similes Gomor ę fuissemus. Quō aūt hæc spiritalis gn̄atio perfici enda fuisset, in dialogo nr̄o de hoīe exponere co-nati sumus, quē sermonē hic geminare superflū esset. Sed satis est nob̄ ad p̄sens propositum admo nuisse, q̊d in dialogo de homine exposuimus, alio semine homines nasciturus fuisse in statu innocen tiæ, quam q̊d per carnis corruptionem deflueret. Summodo præsenti sermone, quod fuerat quæsitū peccatum originale, recte inuenire potuimus, q̄ minus recte assecutus sum, fateor me opinionē scripsisse, non fidem, non scientiam, opinionē aūt talem, cui nec ego aliter assentior, nec aliter quē quam assentiri volo, nisi quatenus a sancta chri-stiana ecclesia non fuerit reprobata.

NOBILI AC
STRENNVO MILITI VTRIVSQ; Iuris Medicinarumq; Doctori, Domino Henrico Cornelio Agrippæ, Senatus vrbis Metensis a Concilijs Primario filio suo in Christo dilectissimo.

TVas Henrice Corneli literas iampridem acceptas, vt relegissem, triplici sum ratione, ingentiq; voluptate affectus. Primo, quod te certo viuere sciã, qui rumore Coloniæ de te aliquot annos perstrepente in bello occubuisse a multis diceberis. Deinde tibi, fortunæq; tuæ vehementer cõgratulor, q̃nquidem (vt epistola tua testis est) vxorem tibi copulasti, vxorem fœcundam, tibi placẽtem, ex qua prolem paternarum virtutum, literarumq; verum hæredem (dijs fautoribus) suscitaturus sis. Postremo quia secularibus (vt aiunt) magna ex parte abiectis, diuinis sacrisq; literis te totum mancipasti. Id age, vt vita tua plurimũ & tibi, & patriȩ prosit, vxorem ita diligas, vt ipãm potius habeas, quam ab ea habearis. Iucundissimæ sanctęq; theosophiæ ita inuigiles desudesque, vt medijs deo porrectis orationibus, errore non seducaris, quod machinante maligno, sæpicule incautis (salua pace tua) obuiũ fuit. Opinionẽ tuã mi Corneli, de ipso originato in nos vitio, diligenter perlustrando, ex toto examinauimus, forte ex nobis aliquid expectas iudicij, res hæc ad immẽsum põdus habet. Est eqdẽ inter theologos abstrusa ista consideratio nõ minima, ingenio vix mor-

ilium ad amussim perscrutabilis, est attamẽ the logizãtium consona omnium sententia, origi- alem maculam illic esse non posse, vbi rational nima nõ est. Sed hoc satis. Vtinam vna esse pos :mus, quos locorum seiungit distantia, periculo- umq; feruens rabies (epidimiarum loquor) in q̃ d vehement admiror, tu te et vxorẽ, ac totã fa- niliã (vt scribis) a socijs vl tro obtulisti. Respõde is forsan te huius morbi non esse formidolosum. t vel forsan, tibi nescio quis Delius, cuius antido o gaudeas præ cæteris, aut, vt inquiunt, præserua io, si tibi aliquid tale est, rogo, non celes amicum ut si contra pestem, a quocumq; fideliter excogi atum, quippiam tibi constiterit, habeasue, id fa- niliari q in ędibus nr̃is ẽ, scripto signato tradas t meas in manus pueniat. sic nexũ amoris erga e mei decies amplius fortiusq; complicabis. Ac- edit huc, vt si quid hæc mea epistola corruptio- is tibi habere visa fuerit, in eam quæso partem ccipe, qua me patrem antistitem et seniorem ap ellas, parce autoritati, parce senectuti, parce de num vel amori. Si tuo nunc fatis agitantibus cõ ortio, colloquio, præsentiaq; frui, vt vellem, non onceditur, mutua intercurrat aliquoties epistola quæ coniungat animos, qui nulla distan- tia seiungi possunt, integritate amo- ris continuante. Vale. Ex oppi- do Bedbar ducatus Monra norum, Anno. M. D. XVIII.

REVEREN

DO IN CHRISTO PATRI A
domino, sacræ theologiæ doctori, Domino Th
dorico Cyrenensi Episcopo, archipræsulatusq
Coloniensis a suffragio in sacris administra
tori dignissimo, Henricus Cornelius
Agrippa sese commendat.

Literas tuas, reuerende pater, nuper a
cepi in ciuitate Metensi vna cũ gen
tricis meæ literis, triste mihi heu nim
um de patris mei obitu nuncium aff
rentibus, doleo id vehemētissime. Se
inuenio & huius doloris solamen vn
cum, nec vllum aliud, quam cedendum esse ord
nationi diuinæ, scio namq; deum hominibus, li-
cet non semper iucunda, sæpissime etiam aduer-
sa, semper tamen vtilia, vel hic, vel in cælesti pa-
tria profutura impartiri: agit namq; deus, prout
sua fert natura, scilicet secundum essentiam suam
quæ est omnis bonitas, itaq; nihil nisi bonum &
salutare operat̃, attamen (quæ humana mea fra
gilitas est) vehementer doleo, et in meipso contur
batus sum. Tua autem gratissima epistola, q̃ tã-
quam alter genitor meus superstes mihi relictus
es, dolorem meum non parum temperauit. Ad
hanc itaq; nunc mihi respondendũ est, lętari nam
q; te dicis permultum, & ingenti voluptate affe
ctum, me adhuc vita superstitem eẽ, qui aliquot
ante annos iam bello perijsse nũciatus sum. Cer-
te plures iam annos Cęsareo iussu, atq; ex officio
meo miles, Cæsarea regiaque castra secutus sum,

pluribus conflictibus haud segniter interfui, ante faciem meam præcedebat mors, & ego insequebar minister illius, dextera mea prona in sanguinem, sinistra mea diuidebat spolia, venter meus de præda saturatus est, & gressus pedum meorum super cadauera trucidatorum, factusque sum immemor mei decoris, & totus tartarea inquinatus sub vmbra, sed gratia dei abundauit super iniquites meas, & liberauit me de ore leonis, ipsa me hostiles inter turbas plebemq́ue cruentam, inter quas nemo victor nisi homicida, nemo victus nisi mortuus, a tot hostium ensibus insidijsq́ue seruauit incolumem. Itaq́ue vna tecum lætor me viuū aliquādo Coloniam reuersum, ac triste mœstumq́ue parētibus amicisq́ue nuncium vertisse in gaudium. Et tuo quoque in me amori ac beneuolentiæ me debere fateor gratias immortales. Ceterum nunc quod congratularis matrimonio, quia vxorē duxi mihi placentem, vnde suscitem mihi posteritatem: Ego quidem deo omnipotēti innumeram habeo gratiam, qui vxorem mihi coniunxit secundum cor meum, virginem nobilem, bene moratam, adolescentulam, formosam, quæ ita ad meam vixit consuetudinem, vt ne contumeliosum verbū inter nos intercidat, atq́ue quo felicissimum me dicero, quorsum se res vertunt, in prosperis & aduersis semper æque mihi benigna, affabilis, constans, integerrimi animi, sani consilij, semper apud me manens. Porro laudas, quia secularibus vtcumque abiectis, me sacris literis mancipauerim, consuisque vt oblatis deo castis orationibus, diabolicas seductrices machinas, erroresq́ue (dialecticam arbitror te dicere & philosophiam) præcaueam. Sin tute in parte nosti quemadmodum post diale-

cticam, naturaliumque rerum peruestigationem insuper totam cælorum militiam perlustrarim, ducibus duabus illis magnis Magni Alberti sapientijs, quas in speculo suo, opusculo non admodum laudato describit. Tandem (vt verum fatear) cõsumpto multo tempore ac laboribus, cũ animæ, corporis, fortunæque bonorum iactura, nihil superlucratus sum ex his omnibus præter peccatũ, omnia siquidem hæc ex fide non sunt. Sed gratia dei tantas humanarum scientiarum vanitates aliquando cognoscens post vtriusque iuris ac medicinæ (vt meorum desyderio satisfacerem q̃ me doctorem malunt quam doctum) acceptis scholastico more thyaris et annulis, ad sacras literas, q̃uis sero, toto me studio contuli, easque (sed procul contentionibus, rixosisque syllogismis) totus amplector, nec effari possum, quam in his oblectatur simul & quiescit animus. Sed ne me in hoc infinito diuinitatis abysso adhuc nouicium & citra limitem deambulantem, seducãt opiniones meæ, te sacrum antistitem, seniorem, & amicissimum omnium studiorum, actuumque meorum censorẽ iudicemque cõstituo, scio namq; ad sacrum Episcoporum ordinem officiumque spectare, nouas circa mores ac fidem opiniones approbare, vl' cõdemnare, declarare, commendare, vel disputandas tolerare. Ea itaque autoritate eaque censura, opinionem nostram de originali peccato æstimãdam tibi adscripsi, vt quemadmodum tu mecum sentias vel dissentias indicares, illudque tibi persuadeas, malle me tecum a meipso dissentire, quam contra iudicium tuum mihi mecum consentire. Veniam tamen ex te postulo, qui tantum tibi oneris imponã, quum hæc res, vt ais, nonmo

dicum ponderis habeat, nunc autem quia semel cœpi loq, ne q̃so indigneris, si rursus respondeo tibi. Ais in epistola tua, cõmunem Theologorũ sententiã esse, originalẽ maculam illic esse nõ posse, vbi anima rational' nõ est. Teneo hanc sententiã. Sed cũ originale pctm̃ tale fuerit, q̃ totum hoiem videlicet ex anima diuina, spũ cælesti, corporeq́ elementali constitutũ, totum inquam simul ac seorsum, in toto, ac singul' partibus suis, a pristina nobilitate deiecerit, dicerẽ originale peccatũ tale quiddam fuisse, in quo oẽs & singulæ hominis potentiæ, tam rationales q̃ sensuales, & vegetatiuæ et corporeæ, simul a lege data deficiẽtes huiusmodi in actu reuera cõcurrerunt: esto itaq́, pctm̃ originale sedẽ habuerit in potentia rationali, q̃ sensibus carniq́ adquiescẽs, cõsensit in culpam, oportuit tamen consensum illum sic iam deprauatum, etiam deductum fuisse in actum coporis. Erit ita q̃ originale pctm̃, effectus siue actus aliq̃s deprauatæ rationis seu voluntatis, sed deductus in corporis exercitium, vbi actus ille iam verus fuerit, non simulatus, non cogitatitius, nõ imaginarius, tale peccatum nullum aliud inuenio, præter peccatum carnis, dicente Apostolo Paulo: Om̃e peccatum quodcũq́ fecerit homo extra corpus est, q aũt fornicat̃, etiã in corpus suum peccat. Sed dicet aliq̃s, etiã qui cõcupierit mulierẽ, iã fornicatus est illã. Dico, fornicatus est illã in aĩo suo, tñ non est is effectus cõcupiscentiæ in rõne, & imagĩs in phantasia, qualis rei in esse reali. Quin & scrutemur id nunc etiam in rationali potentia, & cuiusmodi fuerit illius lapsus, requiramus. Supremus certe & vnicus rationis actus relligio est, quæ videlicet ab initio præcepta fuit homini, scilicet vnius

Rñdet obiectioni.

1. Cor. 6

Mat. 5.

soli ac veri dei creatoris, verus atque vnicus spiritualis cultus. Deprauata autē ratione serpente magistro, mox tota religio non nisi ad carnis libidinem collapsa est. Hanc homines tamq̄ summam felicitatē sectabantur, & sordidissimus Priapus primordialis peccati organum, pro deo habitus est. Huic sacrificarunt, huic templa omnia prima dedicata, illius spurcissima simulachra primum omnium extructa. Hunc coluerunt primi illi religionum artifices, Caldei, Aegyptij, Assyrij, Babilonij, Arabes, Scytæ, Phœnices, Aethiopes, et perinde tota Asia, Africa, Europa, nec fas erat vllum sacerdotem fieri, qui Priapi sacris prius nō fuisset initiatus. Hic ē ille Belphegor, idolum oīm antiqssimū, q̄d et Chamos dictū ē, a Chamo filio Noe, qui teste Beroso, idcirco Esenna cognominatus est. Hoc est impudicus, siue ignominiosus propagator. Is em̄ primus fœdā hanc deprauatæ rationis religionem a priscis illis, & ante diluuiū gigantibus acceptam, rursus post diluuim instaurauit. Hinc illa orgia, bacchanalia, priapalia, cæteraq̧ turpissima sacra prodierunt: hinc Venus, Cupido pudenda Osiridis, Panes et Satyri, ipse denique fœtens hircus, quod luxuria salax esset, pro dijs recepti sunt. En vides nunc ex rationalis potētiæ lapsu, iam nullum antiquius peccatum elici posse, quā libidinis & fornicationis, quodq̧ humana ratio libidinis cultum prætulerit contemplationi diuinæ. Hinc cum omnia & singula hominis membra non nisi iubente rationalis animæ voluntate mouentur ad opus, solum genitale mēbrum sic libido obstrinxit, sic peccatum imperio suo mancipauit, vt si hæc defuerit, aut nō vltra vl excitata surrexerit, moueri ad op⁹ omnino nō pos

ſit. Ipſum igitur opus libidinis mihi fuiſſe videtur hoc primordiale humanæ naturæ peccatum, totiuſque humanæ naturę corruptela, cuius in hunc vſque diem pudet homines, intuentiumque oculos erubeſcendo deuitant. Atque vt inquit Augustinus: Magis fert homo ſpectantium multitudinē quando iniuſte iraſcitur homini, quam vel vnius conſpectum quando iuſte miſcetur vxori. De his quod ſupereſt, manet alta mente repoſtum, donec te colloquar. Reſtat nunc petitioni tuę ſatisfacere, quæ ē vt contra peſtē antidotum aliquod præſeruatiuum trāſmittam. Res hæc difficilis eſt, nec vſque quaque ſecura, in qua doctiorem me peritioremque medicum conſulere oporteat. Attamen quæ mihi in vſu ſunt, tibi nullatenus abſcondam, ſi id vnum te imprimis admonuero, prę omnibus tutiſſimum eſſe, longe aufugere, & ad ea quidem loca potius, quæ peſtilētia ante annum reliquerit, quam ad illa quæ nondū inuaſerit, nec reuerti q̄que vnde abieris tutum eſt, niſi peſtis ibi iam pluribus menſibus ceſſauerit: nam ſępiſſime plus periculi eſt redeundo, quam fuiſſet manendo. Mihi autem quoniam hæc facultas non eſt, ac toto hoc āno inter medios peſtilēticos verſari coactus ſum, pro me et familia mea certa antidota iuxta excellentiſſimorum medicorum ſententias compoſui, quibus continuo vſus ſum, non ſine grandi commodo, ac meorum omnium ſalute, quæ tibi breui regimine huic epiſtolæ ſubnexa remitto, quæ ſi animo tuo minus ſatisfecerint, non ſubterfugiam tibi ampliori volumine rem omnē ex integro ſuo ordine deſcribere. Sed ſpero hanc calamitatē iam expiatam fore, & fœcundiori ſublimiorique ſtudio nos acturos, ſi modo almus ille mundi opifex

post varios fortunæ ac vitæ meæ tumult⁹, sic mea direxerit negocia, quo quieta sortitione patrijs laribus frui possem. Reliquum oro, vt me Hermanno comiti Nuenario nobilissimo, simul ac eruditissimo viro commendatum & charum reddas. Vale felicissime, & me vt soles ama. Ex ciuitate Metensi Sexta Febru. Anno M.D.XVIII.

HENRICI CORNELII AGRIPPAE CONtra pestē Antidota securissima, ad D. Theodoricum Cyrenensem Coloniensis Archipsulatus a suffragijs in sacris administratorem.

QVod viuendi regimen pestilentiarum tempore seruandum sit, multis canonibus medici tradiderunt, e quibus q̄ præcipua & magis necessaria sunt, sub compendio tibi dabo, sed breuissimo. Primum itaq; necessarium est, abstinere ab omni excessu caloris extrinsecus, vt a sole, ab igne, a vestimentis, ab aere calido: intrinsecus autem, vt a nimio esu salis, aromatum medicaminum, herbarum, & ciborum intensæ caliditatis, et a vino potenti & fumoso. Item a forti exercitio, maxime vero a sudore & a coitu, & passionibus animi, abstinendum est ab omni repletione cibi,

& potus, quinetiam a fame & siti, & a stipticitate ventris, & a longa dormitiõe, maxime autem diurna. Qui cibi præ cæteris deligendi, quiq; deuitandi sunt, hic transeo, nam & si facile sit hæc describere, tamen non omnibus facile est obseruare. Illud duntaxat admoneo, vt in ciborum condimentis maxime vero piscium recentium, inter cætera tormentillam dictamum, gentianam, zedoariam, sandalos, & rosas non obmittas, vtere etiam aceto, maxime rosaceo, & succo pomi citri, aut Arantij, aut limonum, & succo acetosæ, atq; agresta, & vino citomorum granatorum & berberorum, omnia enim sapore agrestia & acetosa pestifero veneno resistunt, nam refrigerant, desiccant, confortant, conseruant, e quibus tamen si pectus lædatur, temperanda sunt cum saccaro, siuero stomachus cum modica portione piperis, nam ipsum putrefactioni humorum resistit, & digestionem confortat, stomachum corroborat, & modo non sit in nimis subtilem puluerem redactum, sed grosso modo contusum epati non obest, conueniunt præterea inter condimenta cepe, raffanum, cicorea & capparis, nam & ipsa veneno aduersantur. Habitaculum autem tuum, vestimentaq; lucida flamma purgabis, maxime vero ex lignis Iuniperi, pini, cupressi, aut fraxini suscitata, aspersionibusq; aquæ rosaceæ, cum aceto, herbisq; & floribus, etiã fumigijs odoriferis aerẽ temperabis, etiãq; indumenta tua interulas & linteamina eisdẽ afficies. Præterea faciem manus cũ his sæpius in die ablues, nec domo egrediare, aut in publ. vadas, nisi radice dictami vł zodoariæ aut aromatica aliq̃ cõfectiõe in ore retẽta, ac pomo odorifero

manibus gestato adoratoque. Atq; hic optimum est rutam contusam cum aceto, & expressam superaspergere laminæ ferreæ candenti, & fumum illum, vaporemque in os, & nares, perque omne corpus & indumenta excipere, añ habitaculi tui egressum. De antidotis autem præseruatiuis ex multis pauca eaque securiora tibi nunc describã. Horum primum est, vt capias aquam rosatam acetum rosatum, aquam acetosę, & vinum albũ aromaticum siue maluaticum vetus, æquali portione, in quibus iufundas pulueres radicis Zodoariæ, corticum citri, & boli armeni, etiam inter se æqua portione commensuratos, addendo parum croci, et si velis potes addere saccarum conseruationis, rosarum vetus, hæc coniuncta in ampulla vitrea bene obturata seruabis, de quo omni mane & sæpius in die modicum aliquid bibe. Hoc nãque antidotum sanguinis, & humorum putrefactionem fieri non permittit, venenoque pestifero potenter resistit. Quod si etiam pastam pilolarum ruffi, quæ alias communes & pestilentiales vocãtur dissolutam, cum septuplo aquæ chelidonię, vt aquæ mellis, quæ melior est, post triduanam digestionem distillaueris. In balneo erit hæc aqua mane in modica quantitate potata, ad ea quæ diximus, admirandæ efficatię. Est aliud nõ minus sublime medicamẽ, vt videlicet accipias de theriaca electa vncias duas, myrrhę electę tres drachmas camphoræ puræ drachmas duas, quæ contempe rata in libra vna aquæ rosarum, post biduum vel triduum distillẽtur in vasis vitreis bene sigillatis, de qua aqua exhibeatur in aurora. Commenda t etiam ab antiquis electuarium de nucibus, quod

fit hoc modo, accipe cariacarũ pinguium libram mediam iuglandium ab interiore cortice munda torum, quartam libræ partem foliorum rutæ, domesticæ vnciam mediam, salis marini triti drachmam vnã & mediã, omnia in mortario optime incorporẽtur cum melle despumato, aut cum syropo acetositatis citri, vel de ribes, & exhibeatur de eo quantitas auellanæ, ieiuno stomacho, cũ modico aceti & aqua rosata, & sunt qui addunt huic electuario alias species et radices, quibus nõ est admodum opus. Est & aliud efficax medicamen, quod vocant electuarium de ouo, cuius cõpositio talis est: Ouum recens cum testa ab albumine euacuatum, dimissovitello completur croco orientali puluerisato, & occluso foramine, apud lentum ignem tamdiu assatur, donec deducatur ad nigredinem ex tunc puluerisatur in mortario, & additur illi quantum est pondus suum de puluere seminis erucæ, hoc ẽ sinapis albæ, diutur na contritione optime incorporando, et de hoc electuario exhibetur mane quãtitas grani ciceris, cum modico vini et aquæ rosatæ. Verum posteriores non absque salubri experimento addiderunt ad hanc compositionem dictami albi & tormentillæ, de qualibet drachmas duas nucis vomicæ, drachmam vnam, singulis primum ad p-tem puluerisatis, deinde lõga contritione cum ouo incorporatis. Et sunt qui adhuc adiungũt istis radices pimpinelle zedoarię ãgelicę ac camphoram & cum theriaca quantum pondus omniũ conficiunt electuarium in forma opiatæ, de quo exhibent vt iam diximus ad præseruandum, sed & etiam ad curandum exhibitum, vsque ad dra

chmam vnam cum vino albo, si cum frigore morbus inuaserit, vel cum aqua rosata, aut scabiosæ, si cum calore, oportet autem vt intra duodecimã horam ab initio morbi exhibeatur, si conferre debeat. Atq; hæc sunt quæ vtiliora, securiora plusq; cæteris probata antidota, pro nunc comperta habeo, & q̃bus salubriter vti poteris, modo non negligas, etiã de pillolis ruffi accipere, semel vel bis in hebdomada, pondus scrupuli vnius in aurora, abstinendo eo die ab alio medicamie. Illudq; aduerte, si tempus sit intense calidum, tunc aloes & myrrha, q̃ in dictarum pillularum compositiõem veniunt, sint cum aqua rosacea diligenter abluta, poterisq; addere de purissima camphora quantũ est tertia pars myrrhæ, sed tẽporibus frigidis, & in complexione frigida, ab his p̃paramentis est abstinendum, sed sunt pillulæ illæ absq; camphora, & sine ablutione sumendæ. Præterea quia pillulæ sedem nonnunq̃ nimium aperiunt, resoluuntq;, vtile est illis addere portiũculam boli armeni, vel in eius puluere inuoluere, quia autem nonnunq̃ lædunt stomachum, corrigendum hoc malum est, cum modica mixtiõe delecti mastycis, præterea theriacam veterem, vel metridatũ ad põdus duorum vel trium scrupulorꝶ, singulis decem diebus, sumere cum haustu aquæ rosatæ, vel acetosæ, obseruatis ad hæc medicorꝶ consuetis canonibus optimum est. Si quis autem peste sese p̃cussum sentiat, si ætas & virtusq; admittant, quamprimũ phleubotometur a vena conuenienti, moxq; seq̃ns medicamen offeratur, & quanto citius, tanto melius, etiam vel non præmissa phleubotomia, vt si

non præsto adsit chirurgus, quia malum hoc non præstat inducias, ideoq; conuenit poculum seq̄ns subito offerre. & si opus est etiam sæpe iterare iuxta vires patientis. Potio talis est, accipe cepas albas numero sex, easq; cauatas in superiore parte, & exēpto corde, imple de theriaca veteri, mixta cum modico puluere radicum dictami & tormentillæ, & sic inuoluta in papyro humida assent̄ sub cineribus calidis, coctione completa ad mollitiem, deinde pars illarum excipiatur ad partem, nam hanc cōtusam in modum pultis, superpones abscessui, est enim tutissimum antidotum venenum eliciens atq; perimens, sed vt ad potionem reuertamur reliquas cepas vt diximus coctas, cōtusas cum siropo acetositatis citri, in quantitate vnciæ vnius, & cum modico aceti, exprime per stamē & de calatura hac tepida exhibeant̄ ægro vnciæ tres, & ponatur in lectulo bene coopertus, abstinens a cibo & potu horis sex, omnimode autem cauendo ne dormiat, eius namq; poculi vtus efficacissima est, venenum a principalibus membris ad eorum emūctoria propellere, & per sudorem cæterasq; creticas expurgationes euacuare. Quod si huic potioni admisceas portiunculam electuarij, de ouo superius descripti, erit admirabilis. Illud deniq; aduertēdum est, si patiens sit plectoricus, aut cacochimicus, repletus videlicet malis humoribus, aut forte non fuerit phleubotomatus, aut sanguinem minuere non conuenit, tūc addenda sunt ad potiōem illam mēdicamina solutiua, vtputa pro delicatioribus triferæ persicæ vncia media cum drachma vna electuarij hamech. Pro robustioribus autem absque trifera

detur, cum confectione hamech totidem electuarij de succo rosarum, totidemque electuarij ind atque drachmæ duæ diasenicenis, vtrobique autem exhibendo potionem calidam cum aqua scabiosæ aut acetosæ, aut rosarum. De istis quod sup-est, transeo, nam hæc & tempus admittunt & cõsilium, satis itaque me fecisse arbitror, si ea duntaxat descripsi, quæ moram non admittunt. Sed illud te adhuc cõmonitum volo, summũ ac vltimũ eius mali remedium esse terram adamam primã videlicet nostræ creationis materiam: hæc namque sola et vnica est, quæ medicinam largitur, cuius non est, maior, neque paruum fuerit per ignis artificium purgata, & ad simplicitatem suam congrua lotione redacta. Sed de his alias.

FINIS.

HENRICI CORNELII AGRIPPAE SERMO de vita monastica, per Venerabilem Abbatem in Brouuiler habitus.

NOn sum nescius (colendissimi patres, cum vita & moribus, tum doctrina grauissimi) quam difficile sit de diuinis rebus coram vobis aliquid publice vel dicere vel disserere, præsertim cum ad id munus virum optatis & sermone ornatissimum & scripturarum eruditione profundissimum, doctorumque citatione (quorũ testimonijs vti necesse sit) promptissimum: Nam vt est quorundam haud contemnenda sententia, sine eloquentia frigent mysteria, & absque maiorum traditionibus proprij ingenij cõiecturæ sæpe multũ pĩculi habẽt, et errori proximę sunt. Maluissem itaque hoc munus alteri datum esse, qui Esaico spiritu imperritus ad hoc ipsum se obtulisset dicẽs: ecce ego, mittite me. Verũ ego quę in me est, sentio imbecillitatem meam, qui iuxta verbum Hieremiæ in his rebus ad huc puer sum, & nescio loqui peccator sum, et timeo assumere legem dei per os meum. Vestra tamen autoritas vestrumque præceptum, qui mihi præsentes hoc dicendi onus iniunxistis, nescio qua seraphica virtute metuentis ora ardenti calculo resoluit, & quã imbecillitatis meę fragilitas negauit, obedientia præstitit audaciã, ijs itaque corroboratus diuinoque fretus auxilio, dabo operam ne hoc dicendi munus omnino vel sine causa, vel sine fructu suscepisse videar: Idque sic esse, docebo dum mihi publicam audientiam

tribuit vestra humanitas. Priusquam tamen ho[c]
aggrediar primū nobis qua de re, & qua de cau-
sa de hac eadem nunc dicere proposui aperiam.
De vita actiua & contemplatiua dicere inten-
tio est. Nam cum tota monachorum vita nihil a-
liud esse debeat quam continua pœnitentia, cū m[e]-
ditatione in lege domini die ac nocte, nulla de r[e]
vtilior sermo haberi posse visus est, quam de hi[s]
ipsis quæ vt nos quam maxime decent, ita a plu-
ribus fratrum nostrorum maxime ignorantur. Il-
lud etiam haud silentio prætereundum esse arbi-
tror, quod apud antiquos preceptum legitur, i[n]
omni rerum principio orandum esse, maxime ve-
ro in sacris diuinisq; id exequendum areopagita
docet Dionysius, eo libro quem de dei nominibus
inscripsit. Cum igitur hic de relligiosæ monastic[æ]-
q; vitæ arcanis nobis dicendum sit, principio fle-
xis genibus humi procumbentes, sacro hymno si[c]
deum inuocabimus, vos vna mecum cōcinnite.

Veni sancte spiritus reple tuorum corda fideli-
um, & tui amoris in eis ignem accende, qui per di-
uersitatem linguarum cunctarum gentes in vni-
tate fidei congregasti.

Iam oratum est, nūc ergo instemus proposito. De
actiua contemplatiuaq; vita dicturus, ne videar
ab humanis inuentis terrenaq; sapientia initium
sumere, & caduco humanarum opinionum fun-
damento superstruere. Nō aliunde quam ab ipso
fonte vitæ, qui est vera vita & lux hominum, ab
ipso inquā, Iesu Christo Nazareno crucifixo rem
ipsam auspicabimur. Scimus em̄ quoniam cum
nulla mortalium doctrina ab errore sit immunis
sola Christi doctrina tota syncera est, tota cōstās,

tota verissima & infallibilis. Esto igitur nostri sermonis thema siue exordium, illud euangelicū quod legitur apud Lucam. Ingressus est Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domū suam, & huic erat soror nomine Maria, q̄ etiam sedens secus pedes domini audiebat verbum illius. Martha autem satagebat circa frequens ministerium, quæ stetit & ait. Domine non est tibi curæ q̄ soror mea reliquit me solam, dic ergo illi vt me adiuuet. Et respondens dixit illi dominus: Martha Martha, sollicita es, & turbaris, erga plurima. Porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. In hoc sacro euangelio quadruplex hominum vita nobis proponitur, q̄d ita esse iam facile monstrabo, si modo vos prius admonuero per castellum mundum ipsum figurari. Per domum vero ecclesiam. Quæ igitur extra domum hominum in castello habitantium vita est. Hanc vitam mundanam, vitam peccatricē, uitam infidelium, recte nūcupare possumus, quæ per obsequium carnalium terrenorū mundanorūq; affectuum ducit in exitium. Hæc vita Christū non recipit, non cognoscit, iuxta illud Iohan. In mundo erat, et mundus eum non cognouit. In propria venit & sui eum nō receperunt. Quicunq; ergo cupit cū Christo esse, non occupet̄ in castello, sed sequat̄ vestigia Christi vsq; in domū Marthæ nā q in castello manet, cū Chr̄o nō manet. De hac vita plura dicere p̄ntis propositi nō existit. Itaque omisso castello domum ip̄am scrutemur. Hæc vt paulo ante dixi ecclesia est, in qua non habitant nisi soli fideles in I E S V Christo, Martha videlicet atque Maria, in quibus iterum duplex

fidelium vita figuratur. Nã Martha denotat vitam actiuam, hoc est vitam pœnitentialem, vitam purgatoriam, quæ per pœnitentiam purgando animam illam dignum efficit Christi hospitiolum, & hæc primo suscipit Christum. Maria vero vitam denotat contemplatiuam. Hæc est vita disciplinæ, quæ iam in purgato animo audiendo & meditando verbum dei, in diuinæ sapientiæ lumine quiescit. Hanc Christus ipse suscipit, erudit, illuminat, & secum manere facit. Nunc igit̃ vtriusque & actiuæ & contemplatiuæ vitæ conditiones, ex eiusdem euãgelij verbis colligamus. Vita actiua suscipit Christum, contemplatiua suscipitur a Christo. Actiua debitoria est, satagere pro peccatis, omnes enim debitores sumus pœnitentiæ, quia omnes sumus peccatores, continuo orãtes dimitte nobis debita nostra. Contra vita contemplatiua libera ẽ, et libere eligit quę sunt optima, neque enim anxiatur in seruitute pœnitentiæ, quod præteritam vitam egerit malã & peccatricem, sed ob amorem Christi continuo meditatur quomodo futuram agat bonam atq; meliorem, dicens in libertate amoris: viam veritatis elegi. Vbi enim spiritus diuini amoris, ibi libertas electionis mãdatorum dei, nulla transgressionis pœna, pœnarumue timore, volũtate coacta. Actiua itaq; seruilis est, in frequenti ministerio p̃ceptorum, coacta in mortificationem carnis, vt inquit Paulus castigans corpus suum, & in seruitutem redigens. Contemplatiua autem vita est filialis, vt inquit Paulus, non concipiens spiritum seruitutis in timore, sed spiritum adoptionis filiorum dei. Vita actiua contentiosa est, et impatiẽs

ſtat & increpat, quia ſolitaria & egena auxilij. Contemplatiua autem pacifica, tacet, & in ſilentio qeta ac humilis, ſedet iuxta pedes domini cæteris apoſtolis diſcipuliſq; ſociata, audiēs verbum domini, eiuſq; patrocinio iuuatur. Rurſus actiua diuiſa eſt, ſollicita eſt, turbata eſt, multiplex eſt, continuo occupata, circa vitia, & concupiſcentias carnis, circa tumultum tentationū & inſidias immundorum ſpirituum. Contra cōtemplatiua crucifixa carne, domatis affectibus victrix tentationum & diaboli, quieſcit in tranquillitate ſpiritus, cōſtans, & vna, in vnitate amoris vnientis in Ieſu Chriſto. Inſuper neceſſaria, & adeo quidem neceſſaria, vt ſine contemplatiua, actiua nihil valeat ad ſalutem. Nam niſi pœnitēs meditetur pulchritudinem ipſius chriſtianæ iuſticiæ, donec eius amore rapiatur, & ſic odiat iniquitatem, & pœniteat peccatorum, fruſtra pœnitet & nunquam profuturus. Dico autem Chriſtianæ iuſticiæ, videlicet q̄ ex fide Chriſti eſt. Nam humana iuſticia, quantacunque eſt, ſemper peccatum habet. Reliquum adhuc contemplatiua vita, optima eſt & inauferibilis. Nā ipſa dei cognitio atq; amor nobiſcum perpetuo perſeuerabunt in ſecula ſeculorum. Cum actiua duntaxat circa minora bona & tranſitoria verſatur, ſimul cum morte deſitura. Neq; enim poſt mortem locus datur pœnitendi. En venerandi fratres, audiſtis iam vtriuſq; vitæ, actiuæ & contemplatiuæ euangelicam comparationem, ſub quadam contrarietatis ſpecie, quæ licet hac mutua contrarietate ſeſe impetere videantur, cōueniunt tamen, & in vnam vitam coeunt, in vno

Iesu Christo, quemadmodũ duo illi Mosaici cherubini, q cum contrarijs vultibus sese respiciũt conueniunt tamen versis prospectibus in propitiatoriũ. Hinc itaq; resultat illa quarta vita (nã primam notauimus vitã peccatricẽ, deinde duas reliquas actiuam & contemplatiuã) vita inquam perfecta, vita exemplaris, vita Iesu Christi, q̃ in se vnit vtrãq; actiuã & contemplatiuã, vita in morte, mors in vita, agẽs in contemplatione, contemplans in actione, libera in debito, debitoria in libertate, quieta in labore, laborãs in quiete, sollicita in tranquillitate, tranquilla in sollicitudine, multiplex & vna, circa vnum & circa plurima, circa optima & circa minora bona, auferibilis quantum ad laborem, permanẽs & perpetua quoad contemplationẽ, adeo secura, vt si etiam tetigerit picem non inquinet̃, sed omnia illi munda sunt. Itaq; inter peccatores nõ polluit̃, sed expurgat peccata, inter leprosos nulla contagione maculatur, sed mundat leprã, nulla tentatione frangitur, sed calcat super serpẽtes & scorpiones, & super omnem potestatem inimici, & nihil illi nocere potest. Hæc vita maxime decet nos monachos, qui mortui mundo, ac sacra relligione deuoti Iesu Christo, eius imitationem arctissimam tam solenniter professi sumus. Nos itaq; decet, vt frequenti pœnitentia puri, & mundi, continua oratione, lectione, meditatione, doctrina, contemplatione ipsi Iesu Christo corde purgatissimo, amore feruentissimo strictissimaq; imitatione vniti, totiq; in diuini numinis cõtemplatione sic alienati. Rursus descendamus in actiõem, actionem inquã exemplarẽ,

atq; pfectā fructificantē fructū fidei & iusticię, in his q in ignorantiæ valle versant, exemplum nos pbentes illis, ad imitandū nos in imitatione Iesu Christi. Hæc est vera vita monastica, in qua iam olim in vetere lege, & ante tpa Dauid, Samuel propheta, post sacerdotis Heli mortem, cōgregauit relligiosum propheta℞ conuentū, habitu insuper ab alijs popul' distinctū, queadmodū de hoc legit̄ i. Reg. iiij. & ibidē apud mgr̄m historia℞, atq; illum antiqtatis scriptorē Iosephū. Similiter Helizæus propheta, post Heliæ assumptionem, assumptis secum multis filijs prophetarum, impartito illis iuxta relictū sibi Heliæ pallium, sacro habitu in mōte Carmeli monasticā hāc vitam summa sanctitate obseruauit, quam exinde multi sancti prophetæ cōtinuarunt, vsq; ad tempora Iohannis baptistę, qui & ipse etiam discipulos religioso quodam conuentu sibi sociauit, neq; vero eorum relligio vsquequaq; vera erat, neq; perfecta. Sed duntaxat veræ ac perfectæ relligionis vmbratilis qdam figura, seu imago, salutaris tamen per spem in tunc futuro Iesu Christo. Porro ipse dn̄s noster Iesus Christus, autor vere religionis ac monasticæ vitæ verus institutor, apostolos ac discipulos summæ castitatis & paupertatis, virosq; obedientissimos monastico ritu vocauit, qui & ipsi post missionem spiritus sancti, multas monasticas cōgregatiōes fecerunt, oia possidentes in cōi, vt legit̄ Actu. iiij. ex qbus vt legitur in Ecclesiastica historia, Marcus euangelista apud Alexandriā miræ deuotionis discipulos tenuit, monastico cōuentu coniunctos. Ex hac itaq; radice, verę processerūt vtriusq;

que sexus relligiones, monachorum, cœnobitarum, anachoritarum, eunuchorum, & huiusmodi relligiosorum hominum, qui secessum captãtes ab hoc mundo adhuc nullis secretis regulis astricti nullis votorum vinculis captiuati libere conspirarunt, non in aliam quam in puram simplicem vnitissimamque imitationem Iesu Christi, postquam vero temporis progressu refrixit pura illa simplicitas piaque imitatio, & relligiosi illi iam degenerare incœperunt ad mores prophanorum, rursus secesserunt aliquot sancti patres, vt Benedictus, Bernardus, Basilius, Augustinus & plerique alij, qui considerantes opus esse reuocamento ad veram illam monasticam vitam, documenta quædam posteris tradiderunt, institueruntque certas viuendi regulas, & salutaria pcepta, circa mores & conuersationem, circa victum & vestitũ, circa cibum & ieiunium, circa otium & negocium, circa orationem & lectionem, circa taciturnitatem & sermonem, circa societatem & solitudinem & huiusmodi, prout vnicuique pro sui sensus abundantia, ad vtriusque actiuæ contemplatiuæque vitæ restitutionem conducere visum est, deinde successerunt ex patribus qui ipsos suos monachos ad hæc sua instituta seruanda, etiam graui sacramento solemnique voto, ceu vinculis quibusdam astringentes, etiam Romanorum pontificum decreta censurasque aduocarent. Hinc viginti quatuor ferme & paulo plures relligionũ professiones in Romana ecclesia receptę sunt, quæ licet rituum ceremoniarum obseruationumque institutis, inter se multum differant. Sunt tamen aliqua priscę illius apostolicæ perfectionis, po-

cissima, in quibus omnes vniformiter conueniant. Hæc autem haud multa sed tria duntaxat sunt, videlicet paupertas, castitas, & obedientia, sine quibus nullus esse potest verus monachus, quæ adeo substantialiter essentialiterq; religioni cohærent, vt ne ipsi quidem religionum authores, imo (vt dicitur) ne summus aliqs pontifex in contrarium dispensare posset, absq; totius monachi transsubstantiatione, annihilationeq;. Qui itaq; monachus est, hæc illum iurare, vouere, & perpetuo velle obseruare necesse est. Nam in illis tribus tota monasticæ vitæ professio substantia essentiaq; consistit, quæ vtranque actiuam pœnitentialem, & contemplatiuam intellectualem. Insuper ipsam perfectam atq; exemplarem vitas adeo complectuntur ac promouent, vt sine illis tribus, dico paupertate, castitate & obedientia, ad nullam prænominatam vitarum pateat accessus. Nam per paupertatem ipsam quatenus monachus omnia abdicat, omnibus moritur, de omībus desperat, omnia odit, etiam seipsum odit, de seipso desperat, veram assequitur peccatorum contritionem, veram agit pœnitentiam, & non nisi in sola Christi misericordia gratiaq; confidens, remissionem assequitur peccatorum. Nec solum illud, sed insuper coronatur iusticia iustificante, propter eandem patientiam & spem misericordiæ per fidem in Iesum Christum, quam iusticiam absq; paupertate assequi est impossibile, iuxta illud Ecclesiastici tricesimo primo. Multos perdidit aurum et argentum, qui autem diligit illud non iustificabit. Væ illis, qui sectantur illud. Castitas autem vt

omnium difficillima, ita omnium maxime necessaria est, nam sine ipsa omnia opera sunt imperfecta, vt ex Hierony. legitur. xxxiij. q. v. ca. hoc solum. Ipsa siquidem amorem excitat, & assurgere facit hominem supra corruptibilem naturam, estque in pœnitendo omnium patientissima & constantissima, vt q̃ omnia mala tolleret potius quam malo consentiat, vt. xxxij. q. v. ita ne legitur secundum August. Obedientia vero omnium est magistra, sine qua nullum quantulumcunque bonum opus promouet meritum. Sola siquidem obedientia meritum possidet fidei, sine qua quisquis fidelis conuincitur, & infidelis esse iudicatur. Sicut ex Gregorio habetur. viij. q. i. sciendum, cooperantur enim paupertas cum spe, castitas cũ amore, obediẽtia cum fide. Beata igitur paupertas temporalium, propter spem æternorum, qm̃ ipsius erunt diuitiæ regni cœlorum. Beata obedientia in fide Iesu Christi, quia omnia opera eius bona. Hæc quo ad actiuam vitam dicta sunt. Quantum autem hæc tria iam dicta conducant ipsi vitæ contemplatiuæ, modo ostendemus. Ipsa nanque paupertas mũdi victrix quatenus animum nostrum ab omni multitudine & varietate cupiditatum, affectuũ, ab omni denique humanorum negotiorum cura, nudũ & vacuum reddit, neque aliud volentem, neque aliud cupientem, neque aliud sperantem, quam diuina ipsa prouidẽtia statuit efficere, proculdubio magnam atque peculiarem vim habet ad diuinorum contemplationem, quatenus anima nostra per paupertatem spiritualem ab omni contrario et aduerso expurgata, diuinis influxibus vacans,

ab illis sapientia diuina, sæpe etiam prophetiæ spiritu repletur. Castitas autem deo deuota, mortificata carne, ipsa quidem quatenus humanæ fragilitatis naturam in seipsa superat, intellectuali sua diuina parte, toto diuinorum amore in superos conuersa, animam nostram sempiternum ac semper pacatum efficit dei templum, in quo dei spiritus continuo inhabitantes, quos tunc vitæ socios possidens, & quasi idem aliquid effecta cum angelis, ab illis felicitate, oraculis, sapientiaque repletur. Obedientiam vero quatenus diuinæ voluntatis contemplationi sese tota veneratione admirationeque exponit, postergatis sensibus, stupefacta ratione, sola fide in purum intellectum eleuata, anima nostra profligato diabolo, super nos diuinosque concipit influxus, de quibuscunque iam antea meditata fuerit. Quicunque igitur ad supremum actiuæ contemplatiuæque vitæ monasticum culmen, ascendere cupiunt, oportet illos constanti fide, spe indubia, amore feruentissimo, obedientes, pauperes, castosque, diaboli mundi carnisque victores accedere, ita quod nullo monasticorum præceptorum impatientia frangantur, nullasque mundanarum curarum cicatrices cordi gerant impressas, nullisque carnalium affectuum tentationibus mente inquinata succumbant, qui hæc faciunt, hi vtriusque vitæ monasticum culmen adepti, veri monachi sunt, qui itaque monachus est, hæc illum facere necesse est, quod qui non facit, hic sciat se, vt periurum, fidefragum, CHRISTO, ecclesiæ, ac professioni monasticæ iniurium, nominis & habitus sui falsarium,

& re ipsa monachum non esse, quem se nomine profitetur, sed æternæ damnationi perpetuo adiudicandũ, mancipiũ diaboli. Hęc sunt reuerẽdi patres, quæ de vita actiua & contemplatiua ex euangelica veritate, quam breuissime dici posse visum est. Insuper quomodo ex hac vtraq; vita coniuncta, nostra constat vita monastica, in qua sancti illi patres nostri multa hincinde instituerunt, partim ad secessum, partim ad reuocationem, necessaria salubriaq; documenta, quæ tamen omnia ad tria monasticæ vitę substãtialia præcepta reducuntur, per quæ vtraq; actiua & contemplatiua vita, victis carne mundo & diabolo in vitam quandam perfectam (quam monasticam vocant) sibi inuicem vniuntur, itidem diximus. Diximus autem, nõ quantum ad illorum doctrinæ integram traditionem necesse est, neq; enim id ego proposui, vt vos horum aliquid docere velim, qui me longe melius hæc omnia & profunde intelligitis, & obseruatis syncæriter, absit a me hæc arrogantia. Sed admonere vos volui dumtaxat & hortari, quod eo qdem magis succincte & quasi per superficiem discurrendo, abs me factum est, quo vestra profunda intelligentia ex his paucis quamplurima in memoriam reuocare potest. Si itaq; hæc q̃ diximus recte dicta sint, & vobis accepta, vestra laus est, qui mihi primo qdem vt dicerem, deinde vt bene dicerem concessistis. Vestrum igitur erit vna mecum gratias offerre omnipotenti deo, a quo tam diuinissimi riui in corda nostra emanant. Quod si pro humana fragilitate nostra, dictorum intelligentiã, eloquentiamue minus affecuti fue

timus, similiter vestrum erit vna mecum omnipotentem deum suppliciter orare, vt tam sublimium profundissimarumque rerum veram intelligentiam exprimendique eloquentiam, omnibus nobis feliciter infundat.

Dixi.

HENRICI CORN. AGRIPPAE SERMO de Inuentione Beati Antonij Heremitæ, pro quodam venerabili eius ordinis relligioso.

MAgna mihi & gratissima sors ista dicendi obtigit (Patres colendissimi) vt quæ de beato Antonio abbate ac patrono nostro præcipuo comperta sunt, hodierna narratione in mediũ enunciem: non quod tantum munus sufficienti orationis splendore verborumque luce a me præstari posse confidam. Scio enim longe maiora esse diuina mysteria, quam vt humanorum verborum splendore queant illustrari, neque tamen reticendum erit, quin potius pauca dicemus, verum quum tot ac tanta sunt, quæ ad huius gloriosissimi sancti, siue vitam, si e gesta, siue pœnitentiam, siue contemplationem, siue gratiã, siue pręmia, siue doctrinam, siue miracula, siue exi-

tum, siue ad corporis sui sancti inuentionem, a translationem pertineant, vt omnia hæc aggre di res esset nostris viribus impar, & supra tem poris inopiam nimis prolixa, præsenti sermõe d inuentione sancti corporis duntaxat (de alijs a tem alias) differemus. Ab illo euangelico verb quod habetur Matthæi quinto, sumentes exor dium. Non potest abscondi ciuitas supra mõtem posita, neque accendunt lucernam & ponunt eã sub modio, sed super candelabrum vt luceat om nibus qui in domo sunt. Cũ itaq; opportuno tem pore placuisset deo, vt beatus ipse Antonius, lu cerna ardens atq; lucens, diutius recondita non maneret in abscõdito, sed reponeretur super can delabrum altum, in eminentiori loco vt luceret omnibus existentibus in hoc mundo, & implere tur verbum dei quo illi viuẽti pollicitus erat, q a faceret ipsum in vniuerso orbe nominari. Ab i pso orbis capite magno Constantino imperato re tam sanctissimarum reliquiarum inuenienda rum occasionem initiumq; præbuit. Nam impe rante Constantino eoque ad Christi fidem cõuer so, stabilitaque per ipsum, ac munita catholica ecclesia in vniuerso imperio, q̃d ob factũ cũ mul torum beatorum corporum & reliquiarum reue lationem impetrasset, voluit illi dominus noster Iesus Christus, inter cætera etiam sancti Antonij confessoris sui (qui in vita & morte habitus est miraculorum gratia plenissimus) abscõditum & omnibus ignotum corpusculum non minori bus miraculis ostendere. Cum itaque Constanti nus deficiente sibi hærede multisque ob hoc p̃ci-

bus deo effusis tandem vnicam filiam suscepisset, contigit vt iam maiuscula ex fonte quodam hausisset, nouem neqssimi spūs impatientissimique dæmones corpus eius obsidere ingressi sunt. Quod factum credimus non propter peccatum aliquod innocentis filiæ, nec propter imperatoris ipsius aliquod demeritum, sed vt (iuxta verbum euangelicum) manifestaretur gloria dei in gloriosissimo confessore suo beato Antonio, qui cum inter cæteros Christi sanctos innumeras ac insuperabiles a dæmonibus tentationes & afflictiones in vita passus est, illum glorificatum etiam dæmones ipsi in eorum perpetuum cruciatū in puellæ innocentis salutem in sancti confessoris gloriam, palam confiteri compellerentur. Ideoque clamant in imperatoris filia, solus Antonius ægyptius heremita hinc nos potest expellere, qui nos continuo cruciat. Insonuit tūc ignotum hactenus Antonij nomen in omnium auribus, nec erant tunc vllæ relliquiæ magis desideratæ. Sed ingens huius rei difficultas & desperata videbatur prouincia, occultum omnibus sancti corpus in ignoto heremo remotissimoque deserto humanis nisibus posse reperire, donec Theophili Episcopi consilio, ac probitate, celebratis plurium dierum vigilijs, ieiunijs, & orationibus reuelante deo, ad Constantinū & Theophilum. Idem beatus episcopus legationem difficillimā confidenter suscipiens, & in Aegyptum trāsmigrans, stella duce, innumerisque miraculis diuinisque indicijs informatus, gloriosissimi confessoris reliquias meruit inuenire. Quibus sub-

leuatis, tanta oborta est virtutum miraculorũ potentia, quibus mirandis dum plus miranda continuo succederent, factisq; mirabilibus fidem ai gerent facta mirabiliora, hæcq; indies crescentia crescens fama secuta, vere cõpletum est verbum domini ad Antonium, totoq; orbi omibus q; nationibus ac gentibus notus factus est. Sed hæc ad historicam narrationem dicta sufficiãt, quæ eo breuius exposui, quo scio vos illa minus ignorare. Reliquum est, vt de reliquiarum huiusmodi virtute ac veneratiõe pauca dicamus. Nam quærere posset aliquis, cur tantam venerationem reliquijs exhibeamus, & mortua sanctorum corpuscula tanto cultu honoremus. Item vnde stupenda hæc in reliquijs sanctorum miraculorum virtus atq; potestas. Ad hæc modo breuiter & promiscue respondebimus, quod vbi factum erit finem faciemus dicendi. Circa venerationem reliquiarũ extitit quondam execranda hæresis caicia, ab Eunomio, & exide a Vigilantio hereticis afferta, qui male exponentes sacras literas, & ad simplicem verborũ corticem attendentes animum, Iudæorum ac Samaritanorum more, corpora mortuorũ pro immũdis habebãt, ita vt etiam cõtactu polluerent tangentes, quemadmodum litera legis de his loquitur. Atque ea opinione seducti sanctorum reliquijs vt vilissimis ac immundis morticinijs, omnem honorem venerationem ac cultum denegabãt. Reliquos cultores sanctorum deuotos homines tanq̃ sacrileges condemnantes, peruerse in illos contorq̃ndo verbum euangelicum. Væ vobis qui ædificatis sepulchra prophetarũ, dicentes de sepulchris

sanctorum, quod scriptū legimus de sepulchris pharisæorum, q̄ foris dealbata intus sunt plena spurcitia & fœditate. Verum hæc antiqua anti qui serpentis heresis, tandem cum suis autoribus mala male perdita est. Nam si non sunt veneran dæ reliquiæ sanctorū, quomodo legimus precio-sa in conspectu domini mors sanctorū eius. Si cor pora sanctorū sunt immunda & polluta, quid de Moisi corpusculo tanta deo cura fuit, vt ab ipso sepultum sit deo. Quis demum Christi corpus in sepulchro positum audebit dicere immundum, pollutumq́ꝫ cadauer: Si ossa mortuorum sancto rum polluūt tangentes, quomodo Helisæus pro-pheta mortuus mortuum suscitauit, quod etiam a beato Antonio patrono nostro factū legimus, cuius corpus cum a Theophilo duceretur ꝑ he-remum, inuenerunt ibi tria corpora mortuorum a feris syluestribus occisa, quibus cum imposuis set Theophilus corpus beati confessoris, statim surrexerunt & secuti sunt beatum corpus vsque ad Constantinopolim, ad cuius presentiam filia Constantini liberatur, dæmones rugiunt, illiusq́ꝫ vim ac sanctitatem confitentur, quasi præsentē viuentemq́ꝫ sanctum adesse sentirent. Viuūt em̄ sancti omnes, nec mortui sunt q̄ in deo moriunt̄ sed dormire dicunt̄. Vnde saluator de Lazaro ait: Non est mortuus sed dormit. Et apo. ad Thes salonicen. vetat de dormientibus contristari. Vi uunt em̄ sancti in corporibus & reliquiis suis, mi randis virtutibus illis diuinitate sua assistentes, per illa operantes, licet illa naturaliter non infor ment. Sic Dionysius Areopagita, sic Simphoria nus, sic Albanus, sic Eliphius, sic Felix, sic Regu

la & plerique alij S. Martyres truncata capit[a]
sua detulerunt ad loca sepulturæ, anima eorum
non angelo (vt multi opinantur) eos ducente, d[u]
cente autem per assistentiam, non per naturali[s]
informationis actum, non enim sunt animæ san[-]
ctorũ ita in cœlis ac sinu Abrahæ cohibitæ tan[-]
quam in quodam carcere conclusæ, quin possin[t]
de suis tumulis, apud suas reliquias vbicunq; v[o-]
lint adesse præsentes, qui sequuntur agnum quo[-]
cunq; vadit, qui certe agnus Iesus Christus cum
vbiq; sit & ipsi qui cum eo sunt vbiq; esse cre-
dendi sunt, ni forte minoris potentiæ sint sancti,
quam dæmones, qui per hunc inferiorem orbem
vndiq; vagantes celeritate nimia fere vbique
sunt præsentes. Viuunt itaq; sancti sicut scriptũ
est: deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob, non
est deus mortuorum sed viuorum, non sunt mor-
tui qui in Christo moriuntur, qui membra sunt
& manent Christi viui, tam in corpore quam in
anima, quorum corpora templum sunt spiritus
sancti, quos Christus nunquam relinquit, nam si-
cut diuinitas verbi nunquã reliquit corpus Chri-
sti in sepulchro, ita nec ipse Christus relinqt cor-
pora sanctorum suorũ in tumulis suis, veneran-
dæ itaq; sunt sanctorum reliquiæ, in quibus ve-
neramur ipsum sanctum, imo ipsum Christum,
semper continuoq; præsentem. Hæc ergo ratio
reddita sit cur venerandæ reliquiæ, vnde tanta
in illis virtutum potestas. Cur magis apud reli-
quias suas, quam alibi operentur miracula, qui
reliquijs suis pro arbitrio assistẽtes, ab ipso Chri
sto, nec in anima, nec in corporeis reliquijs vspi
am derelicti. Nos igitur qui tales habemus reli-

quias, tam sanctissimi confessoris Antonij here
mitæ & abbatis ac patroni nostri, illas summa
castitate ac deuotiõe veneremur ac reuereamur,
ipsumq; gloriosissimum sanctum, pro viribus
fragilitatis nostræ imitemur, qui illustri natus fa
milia, clarissimis ortus parentibus, in amplissi-
mis educatus clientelis, in maximis constitutus
diuitijs, a iuuentute sua, nobilitatẽ, parentelam,
domum, diuitias, familiam, cognatos, iuuen-
tam, delitias, mundum, omniaq; relinquens, re-
linquens autem pauperibus, tulit crucem domi
ni & secutus est eum imitatione coniunctissima
fide constantissima, sanctitate cõsummatissima
vnde ipse inter cætera ferme infinita præmia, cõ
secutus est hanc diuinam & incessantem mira-
culorum gratiam, cuius effectus quotidie cerni-
mus, tam incredibiles, tam inauditos, tam insue
tos plenos horroris atq; stuporis, vt in omnem or
bem terrarum nomen eius exierit, ac non solum
nobis Christianis, sed etiã cunctis gentibus, æth
nicis, & Christianæ relligionis hostibus, terrori
sit, ac relligioni habeatur, quemadmodum illi
deus ex se pollicitus est, quia faceret eum in toto
orbe nominari, sic hodie beatissimus Antonius
inter Christi sanctos, ab omnibus gentibus ag-
noscitur, ab omnibus veneratur, ad omnes Chri
sti crucem nomenq; defert, imperium habens in
gehennam, hoc est, quod dæmones in Constanti
ni filia præsente sancto corpore confitentur, &
confiteri compelluntur. Si ergo nunc præceden-
tem beati confessoris Sancti Antonij patroni
nostri vitam & sanctitatem considerauerimus,
si pœnitentiæ eius magnitudinem, si gratiarum

plenitudinem, si p̄miorum multitudinem, & q modo corpus suum immaculatum dei templu continuo sine lapsu seruauerit, in vita & mor semper sanctissimus. Si insup considerauerimu miraculorum reliquias suas cōcomitantium st pendam sublimitatem, si earundem continuan vtilitatem, certe dicere possumus, sic eum exce lere vt omnibus qui vspiam sunt sancti Christ confessores non modo æquiparari sed antepon mereatur. Ad hunc ergo beatissimum Christi cō fessorem & patronum nostrum sanctum Antonium Heremitam & abbatem religiosissimum tanquam ad perfectissimum Christi exemplar tota imitatione confugiamus, hūc eiusq; sacras reliquias veneremur, per illius intercessiōem gratiam apud deum postulemus, qui ipse apud deum potest quamplurimum.

Dixi.

HENRICI CORNELII AGRIPPAE EPI-ſtola ad quendam relligioſum amicum.

EX literis quas ad me a ſecundo huius menſis dediſti, perſpexi erga me animi tui candorem (P.R.) & cognoui te virum cyclice doctũ, eorumqꝫ quæ adhuc in tenebris deliteſcũt curioſum exploratorem. Gauiſus ſum ilico, atqꝫ mihi ipſi gratulor, nactũ me amicitiam talis viri, qui cum poſſem aliquando & genium & ingenium excolere, teqꝫ nunc (teſte hoc chirographo) inter amiciſſimos recipio. Sed heus tu, qui ſunt duces tui quos ſequeris, tu q̃ audes irremeabilem domum intrare Dedali, atqꝫ tremẽdi Minois, Ire per excubias, et te committere Parcis. Qui ſunt magiſtri tui, tu qui verſaris circa immenſa, auſus conari, vagum ſtabilem, perfidũ, affidum, ac deorum omnium fugaciſſimum reddere vel ipſa Adraſtia conſtantiorem. Caue ne decipiare ab his qui fuerunt decepti. Neqꝫ enim hic te dirigere poterit quantacunqꝫ librorum lectio, quum non niſi mera ænigmata ſonent. O quanta leguntur ſcripta de inexpugnabili magicę artis potentia, de prodigioſis aſtrologorum imaginibus, de monſtrifica alchymiſtarum metamorphoſi, deqꝫ lapide illo benedicto, quo Mydæ inſtar contacta æra, mox omnia in aurum argentumve permutentur. Quæ omnia comperiuntur vana ficta & falſa q̃ties ad literam pra

ēticantur. Atq̧ tamen traduntur ista, scribunturq̧ a magnis grauissimisq̧ philosophis & sanctis viris, quorum traditiones quis audebit dicere falsas. Quinimo credere impium esset, illos data opera scripsisse mendacia. Alius est ergo sensus q̄ literis traditur. Isq̧ varijs obductus mysterijs. Sed hactenus a nullo magistrorum palam explicatus, quem nescio si quis sine perito fidoq̧ magistro, sola librorum lectione possit adsequi, nisi fuerit diuino numine illustratus, quod datur paucissimis. Ideoq̧ in vacuum currunt multi q̄ hæc secretissima naturæ arcana persequūtur, ad nudam lectionis seriem referētes animum. Nam in auspicato ingenio a vero intellectu prolapsi, in falsas imaginationes exteriorum spirituum vafrarmentis irretiti, illorum quorum dominari datum est, periculosi serui effecti sunt, & ignorātes semetipsos, abeunt retro post vestigia gregū suorum, quærentes extra se quod intus possidēt. Atq̧ hoc est quod te nunc scire volo, quia in nobis ipsis est omnium mirabilium effectuum operator, qui quicquid portentosi mathematici, quicquid prodigiosi magi, quicquid inuidentes naturæ persecutores alchymistæ, quicquid dæmonibus deteriores malefici necromantes promittere audent, ipse nouit discernere & efficere. Idq̧ sine omni crimine, sine dei offensa, sine religionis iniuria. In nobis inquam est ille mirandorum operator.

Nos habitat non tartara sed nec sydera cœli
 Spiritus in nobis qui viget illa facit.

Verum de his nobis q̄ latissime tecum conferendum esset & coram. Non eñ cōmittuntur hæc literis, nec scribunt̄ calamo sed spū spiritui, paucis

sacrisq; verbis infunduntur. Idq; siquando nos ad te venire contigerit. Cæterum q̄s postulas libros aliqui illorū aliqñ fuerūt penes me, sed iam non sunt. Qui vero penes vos circumferuntur libri adolescentiæ meę de occulta philosophia intitulati, horum priores duo in multis deficiūt, tertius totus mancus est, nec nisi scriptorum meorū epitome quoddam cōtinet. Sed ego totum opus fauente domino integrum recognitūq; aliquando in lucem dabo, claue tamen operis solis amicissimis reseruata, quorum te vnum esse ne dubites. Vale felicissime e Lugduno. xxiiij. Septembris. An. M. D. XXVII. Ad eundē

EX humanissimis tuis literis venerande pater, quasi ad speculum animum tuum intro spexi totum, illumq; amplector totus, volo q; sic tibi persuasum habeas te mihi supra q̄ literis demonstrari possit gratissimum fore altissime q; insidere animo, me vero talem esse q ex abūdantia cordis hoc scribā, qq; eos q se meæ amicitiæ commiserūt nulla vnq̄ tempestate soleam deserere. Quare vt tu vota consequaris tua meis non minora, ego propediem ad te veniā. Vbi cū coram dabitur mutuas audire & reddere voces, scio amicitiam nostram indissolubilem fore per petuoq; duraturā. Iam vero q̄d ad postulatā philosophiam attinet, te scire volo q̄d oīm rerū cognoscere opificem ip̄m deū, & in illum tota similitudinis imagine ceu essentiali q̄dam contractu siue vinculo transire, q̄ ipse transformeris efficiareq; deus, quemadmodum de Mose ait dn̄s inquiens, Ecce ego constitui te deum Pharaonis. Hæc est illa vera & summa mirabilium operum occultissima philosophia. Clauis eius intellectus

est. Quanto enim altiora intelligimus, tanto sublimiores induimus virtutes, tātoq; maiora & facilius & efficacius operamur. Verum intellectus noster carni inclusus corruptibili, nisi viam carnis superauerit fueritq; propriam naturam sortitus, diuinis illis virtutibus non poterit vniri (nō eñ nisi sibi q̄ similibus congrediuntur) ac peruidendis illis occultissimis Dei & naturæ secretis omnino inefficax est. Atque hoc opus hic labor est superas euadere ad auras. Quomodo enim q̄ in cinere & mortali puluere seipsum amisit, deū ipsum inueniet, quomodo apprehēdet spiritualia carni immersus & sanguini, an videbit dominum homo & viuet? Quem fructum adferet granum frumenti si prius mortuum non fuerit? Mori enim oportet, mori inquam mūdo et carni ac sensibus omnibus, ac toto homini animali qui velit ad hæc secretorum penetralia ingredi, non quod corpus separetur ab anima, sed quod anima relinquat corpus, de qua morte Paulus scribit Colossensibus: Mortui estis & vita vestra abscondita est cum Christo. Et alibi clarius de seipso ait: Scio homiēm in corpore vel extra corpus, nescio, deus scit, raptum vsq; ad tertium cœlum, & quæ reliqua sequuntur. Hac inquam p̄ciosa in conspectu domini morte, mori oportet, quod contingit paucissimis, & forte nō semper. Nam pauci quos æquus amauit Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus, dijs geniti potuere. Primum qui non ex carne & sanguine sed ex deo nati sunt: Proxime qui naturæ beneficio ac cælorum genetliaco dono ad id dignificati sunt: cæteri meritis nituntur & arte, de quibus vi ua vox te certi orem re ddet. Verum

hoc te admonitum volo, nec circa me decipiaris, ac si ego aliquando diuina passus, tibi ista prædicem, aut tale qd mihi arrogare velim, vel concedi posse sperem, qui hactenus humano sanguine sacratus miles, semper fere aulicus, tũ carnis vinculo charissimę vxori alligatus, omibusq́ instabilis fortunæ flatibus expositus, totusq́ a carne, a mundo, a domesticis curis transuersum actus tam sublimia immortalium deorum dona non sum adsecutus. Sed accipi me volo velut index, qui ipse semper præ foribus manẽs, aliis quod iter ingrediundum sit ostendo. Cæterum de amore in te meo tu quidem minime falleris, bñficiis meis qd debeas, nõ video, qppe q non cõtulerim in te qcquã, nisi q paratus sum dum dabitur occasio, conferre omnia. Tu nũc felicissime vale, e Lugduno. xix. Nouemb. Anno M. D. XXVII.

AD IOHANNEM CAPELLANVM PHYSIcum Regium Henrici Cornelii Agrippæ epistola.

QVAE de siculis Peapolitanisq́ prodigiis per Langium ex vrbe Roma regi tuo nũciatis ad me scripsisti Capellane amicissime, fuere q̃ gratissima. Forte meum aliquod de illis expectatis iudicium. Audi igitur si vera sunt prodigia hæc, quid ex biblica mea Astrologia de il

lis coniectari posse visum est. Locustas a loco vsto & vastato sic nuncupari plerique non inelegantes putāt grammatici, quia virentia omnia vastant exuruntque, regem non habēt testante id Solomone in Prouerbijs, sed turmatim volāt, mirum tamen ordinem seruant. Adeoque in nocendo potentes sunt, vt ne homies quidem illis quouis ingenio queant obsistere. Has autem auster adducit ventus vrens vt ait Exodus. Quin & Plinius Italiam ex Africa illarum cohorte infestari scribit. Ventus autem ex occidēte flans illas in mare præcipitat, vt est in eodem Exodo. Rursusque per mare eiectæ sæpissime pestilentiam excitāt. Autor vero Apocalypsis regem illis præficit angelum abyssi, hoc est sathanicæ religionis pseudoprophetam, cui nomen Hebraice Abbadon, græce autem Apollion, quod interpretatur perdens, dissipans & exterminās. Hieronymus quoque per locustas Medorum & Chaldæorum imperium exponit. Ex his itaque nunc prodigij illius sensum facile colligimus. Quoniam ex Asia & Africa venturi sunt crudeles populi qui locustarum instar multitudine & celeritate sua cooperient terram, occupabuntque illam & deprædabuntur & deuastabunt, videlicet Mauri & Turcæ Mahumeticæ sectæ gentes, quibus vinum gustare nephas est (Ideoque locustæ illæ, quod scribis, virētibus omnibus erosis solas vites reliquerunt intactas) saturatique præda pars illorum regrediens alias terræ plagas infestabit, remeabitue ad suos, pars occupatam Siciliæ insulam seu aliam eius Trigoni prouinciam possidebit. Nec poterit inde nisi valida ex occidente Hispanorū manu propelli. Sed iā ad coruos vadamus. Hi funesto colore atri, rapaces, immūdi victus, carniuori, morticinijs

sp inhiãtes voce inamœna & expauescibili, tri stis auspicij, nil nisi nocere norunt, oĩb. infensi, ne proprijs qdẽ parẽtibus parcentes, q̃s etiã famescẽtes cõcerpunt solis proditricib. vulpib. amici. Tauros aũt p̃ cęteris animantib. maxime inuadunt. Ex omni aũt corpore oculos p̃cipue appetunt. Præterea super oĩa animãtia habent̃ contumacia insignes, q̃d Nohę historia & Apollinis fabula vtrobiq; attestant̃. His itaq; cõsideratis nõ dissonũ videbit̃ illos cũ prauis sacerdotib. cõponere. Nam illi etiã rapaces auari funerib. inhiantes ex mortuorũ exequijs veluti morticinijs victũ diuitiasq; sibi vendicantes. Ex toto ecclesiæ corpore oculis maxĩe illudentes superstitiosa sua hypocrisi vanisq; cæremoniarũ põpis plebẽ excæcantes. Per coruos itaq; pleriq; doctores malos sacerdotes exponũt, vtriq; siqdẽ atri, fusci, funesti & immũdi sunt. Ob easdẽ similitudines scriptura coruos interp̃tat̃ immũdos peccatores, gẽtesq; rebelles ac cõtumaces, & inobediẽ pp̃los plebẽq; cruentã, factiosam ac dñorũ suorũ contẽptricem, quã semper comitat̃ desolatio, atq; destructio, q̃ om̃ia pulchre & clare ex Mose, Osea, Sophonia prophetis & ex Solomõe colligimus. Eiusmõi aũt pleriq; sunt Italiæ p̃lati proceres & pp̃li, q in se cõuersi ciuilib. armis nõ procul a Peapolitano regno itestino bello cadẽt, illicq; oĩs cõcidet vtriusq; factiõis Italica improbitas. Vt ãt hæc tibi exẽplis aliqbus clariora sint. En legit̃ apud Sabellicũ, pridie q̃ cẽnt Veneti ad Sapen iã oppidũ ligustico bello victi, coruos a duersis int̃ se agminib. cõflixisse cadaueraq; sup eorũ classẽ triremesq; respsa. Legit̃ etiã in Pij papę Cosmographia cruentũ illud bellũ, q̃ magnaius ille Ioan. Burgũd. dux cõtra Leod. pop. collatis signis pugnãs

hostium plus triginta milia cecidit. Paulo ante falconum coruorumque prodigiosam pugnã præcessisse. Victoria penes falcones manente, coruis omnibus ad internetionem deletis. Est etiam quod præterij Romanis & Vngaris nonnihil cum coruis commune, vt quia aliquando coruus ciuitate donatus ac moriẽs ciuili pompa publicis exequijs cohonestatus. Erat etiam Romæ nobilis admodum Coruinorum familia. Ex qua rex Vngariæ Matthias se descendisse gloriabatur. Cui inuolans in galeam Valerij tribuni coruus gallumque hostem pariter expugnans nomen dedit. Ex quo hęc ales gallis ipsis inauspicatissima habita est. Quid autem id de quo nũc agimus prodigium vestris gallis portendat exquirere nunc mea indignatio prohibet, indignitasque illorum non admittit. Indignatus siquidem eos prodigiorum autor siue natura is sit, siue maior illa deus. Passam hactenus cladem turpem, exercitus fugam, ducum miserabilem cędem, regisque dedecoram captiuitatem, nullo cometa, nullo portento, nullo ostento, nullo omine, nullo prodigio præmonstrare pmonereque dignatus est. Sed ite nunc oppugnaturi Neapolim & cum Achab vestro ascendite in Ramod Galaad. Nam corui ominantur vobis victoriam, vix redibit mingens ad parietem. Hæc tibi repẽtino hoc calamo scribere dedit animus tanquam intelligenti satis, quam principibus tuis longiore sermone numeratioribusque scripturarum testimonijs allegorijsque ac typis recensenda forẽt, ni forte obsit illis quod hæc astrologia non sonat illorum auriculis sicut æthnica ariolorum tintinnabula. Dei enim comminationes tanquam Pharaoni & Aegyptijs sur-

dis illis fabulæ sunt. Nunc autem vt & ego tuis nouis noua rependã, accepi hoc mane apud Basileam insignem Germaniæ ciuitatem lucente sole claro & quieto medio die ignem e cœlo decidisse in ciuitatis illius armamentarium. Idque cum omni apparatu machinarum, tormentorum pulueruma ac reliqua munitione cõflagrasse. Etiam homines aliquot in hoc incendio vna perijsse. Hæc si vera sunt quid indicẽt cõiectare poterimus exẽplis, Vno ex Liuio narrante. Quem admodum Macedonico bello regis armamentarium conflagrauerit, de quo postea Romani egerunt triumphum. Alio autem proximis annis viso in arce Mediolanensi vbi per omnia simile accidit, paulo anteaquam pulsis Gallis in Hispanorum manus veniret. Indubiam itaque status principatusq mutationem portendere videtur. Verum quia Hebræorum doctores p ignem exponunt regnum Macedonum, cui hodie Turca præest. Basilea autem vnica inter Germaniæ ciuitates regium nomẽ obtinet, caueant sibi Germani a Turca, siquidem hoc prodigiũ alicuius regni sui comminatur excidium: Atq fortasse nihil hoc ad Basilienses. Sed audisti arbitror quæ illic circa fidei nostræ mysteria versetur cõtentio. Igne igit illic opus ẽ cęlesti ceu qualem dominus aliquando misit in os Hieremiæ, vt sit credentibus lumen, incredulis vero supplicium, bonis omnibus ignis pacis accendens charitatẽ & consumens arma instrumentaq contentionũ Malis autem incendium & vastatio. Vale felicissime ex Lugduno, xi Octobris. Anno M. D. XXVI.

Henrici Cornelij Agrippæ Epistola ad quendam amicum aulicum

QVod ad me hactenus non scripsisti, nec vllum tot tantisq; meis literis dedisti respõsum, vir amicissime, & ad mirabar taciturnitatem tuã & irascebar negligentiæ. Verum cum nuper occurrisset in lectionem euangelium illud de diuite epulone sepulto in inferno, & nuncios ad fratres postulante, mox & admirari & irasci desij, cogitans & te in inferno esse. Vñ iuxta euangelicam lectionem nefas est nuntium remittere. An nõ in inferno es, mi amice, qui es in aula vbi dæmonum habitatio est, qui illic suis artibus humana licet effigie regnant, atq; vbi scelerũ schola est & animarum iactura ingens, ac quicquid vspiam est perfidiæ ac doli, quicquid crudelitatis & inclementiæ, quicquid effrenatæ superbiæ & rapacis auaritiæ, quicqd obscenæ libidinis ac fœdissimę impudicitiæ, qcqd nefandę impietatis & morum pessimorũ, totũ illic aceruatim cumulatissime inest, vbi stupra, raptus, incestus, adulteria, principũ & nobilium ludi sunt, vbi fastus et tumor ira liuor fœdaq; cupido cum socijs suis imperant. Vbi criminum omnium procellę virtutumq; omnium inenarrabile naufragium Quo palã videre possumus nõ alit̃ q̃ olim Pharaoni atq; ægypto iratum illis deum & mittentem in illos iram, indignationis & tribulationis immissiones per angelos malos, tradens eos in desideria cordis eorum, in immunditiam, in passiones ignominiæ, in reprobum sensum, vt faciant ea q̃ non conueniunt, repletos omĩ iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos homicidijs, cõtentione, dolo, malignitate, su

furrones, detractores, deo odibiles, cõtumeliosos superbos & elatos, inuentores malorũ, & q̃ reliq̃ Paulus cõmemorat ad Rom. Quicq̃d cogitant vanũ est, quicq̃d loquunt̃ fraus est, quicquid laudant turpe est, quicq̃d probant malũ est. Siquidẽ iamiam v̾tutum & bonorũ hostes esse decreuerũt, quorum promptus ad om̃e flagitiũ animus, quorum q̊ pollutior vita est eo clarior, q̊ plus scelerum eo plus gloriæ & p̃mij. Pessimus quisq; illic prouehitur, optimus quisq; opprimit̃, simplices irridẽt, audax inertia erigitur, sapiẽ nullus locus est. Et rõnis imperiũ fortunæ traditũ, quæ oẽs temere p̃cipitesq; Ixiõis instar voluunt̃. Malitia scientiæ nomen habet, & pro cõsilio amentia est, omnia bona ex ordine. Spes, fides, charitas, pietas, iusticia, libertas prorsus extincta & iampridem sepulta sunt. Veritas pro summo & multis crucibus expiãdo crimine est. Siq̃dem tales sunt vestri aulici, q̃bus nemo veritatem dicere possit absq; graui conuitio, sed tanquam antiqui gigantes (vt ait Ecclesiasticus) extollunt se in peccatis suis. Quos rursus in Prouer. vocat scriptura cõuiuas inferorũ & habitationẽ eorũ profundũ inferni. An nõ illic infernus est, vbi tot potẽtes a seculo gigãtes, vbi robustus cõtra deũ venator & superba babylone cœlũ petens turrificus Nembroth, & pharetrata filij amore æstuans terribilisq; Semiramis vbi templorũ p̃do deorumq; cõtemptor, & pastus cæde suorũ vesanus Cambises, & prophetarũ dñi persecutrix atrox Iesabel, vbi Ilij euersor, spreto Cassandræ fatidicæ sororis consilio, adulter Alexander, & infelix in rabiem v̾sa mater Hecuba, vbi impius fratrum occisor spurius Abimelech, & infesta regio sanguine scelerata Athalia, vbi pinguis &

ventricosus viduarum & orphanorum artifex amalechites Agag, ac molli sermone viri proditrix fraudulēta Dalida, vbi impetuosus Nero, & imperiosa senatrix Semiamira cum suo Heliogabalo, vbi flagitio celebres Pausanias & Erostratus ac postergato pudore, famæ suæ prodiga posteritatisque contemptrix impudica Messalina, vbi tenebricosus Pluto circumfusus sceleratissimorum nebulonum frequentia, acieque pessimorum satellitum, & stipata furijs atra Proserpina, vbi fœdifragus Antiochus, & prostitutæ fidei stuprata Cleopatra, vbi omnia consumens vorax tricerberus, & infensa superis tabida pallentique forma personata Hecate, vbi sæuus Radamanthus & crudelis Clitemnestra, vbi tremendus Minos vrnam versans, hominumque fata permiscens, & inexorabiles Parcæ intempestiuum stamen abrumpētes, vbi dei odiū rufus & hispidus Esau, & naturæ improperium terrifico tauro supposita Pasiphae, vbi tenebrosa domus, carceresque horrendi, quibus

Mixtumque genus, prolesque biformis
Minotaurus inest Veneris mōumenta nefandæ

Vbi immanis Tition, vbi centimanus Giges, vbi perfidus Busyris, vbi tristis tremēsque Cacus, vbi insatiabilis Licaō, vbi exitialis Procrustes.

Multi præterea quos fama obscura recondit.

Denique vbi furēs Medea, vbi præstigiatrix Circe, vbi perniciosæ Gorgones, vbi insanientes furiæ, vbi fœdę harpyię, vbi improbę syrenes, scyllæque biformes, vbi horrēdi struthiones, vbi rapaces Gryphi auidique dracones, vbi Cete, vbi Behemoth, vbi Leuiathan, & quicquid fatalium monstrorum vspiam apud veteres legimus scri

ptores, & quicquid infelicis portenti vſpiam ſtu pet coacta natura, habitat atque viſitur, vbi repunt auiculæ, volant aſini, vulpes in equis ambulant & trunci incedunt pedibus, lupi in ſubſellijs, oues in vinculis, corui in tectis, ſues in lectis, columbæ in ſtercoribus.

Centauri in foribus, atque in præſepibus vrſi
Vbi omne virtutum genus ſuos patitur carnifices atque tyrannos.

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum
Ferrea vox, omnes ſcelerum comprendere formas.
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.

Sed quo me rapit furor? quo me oblitum periculi proripuit audens veritas? quo me malorum impulit odiũ? Quid dixi? Quid ad te ſcripſi, forte tibi iſta audire nefas eſt, & mihi illa tacere onus eſt. Nec habeo quo illud fidentius q̃ in tuas aures deponam. Sed an hæc audias ignoro. Certe multa ad te locutus ſum hactenus, quæ fruſtra audiſti. Sed iam tandem audi & para te ad exitum. Prope eſt Ariadne quæ ſalutare filum texit & perplexum iter irremeabilis labyrinthi tacita ope oſtendet, aderũt & Dedali artes & Vlyſſæa conſilia. His ſtipatus auxilijs,

Maturato fugam, & a littore rumpito funem
Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum
Fuge Aethneos fratres, concilium horrendũ, fuge truces populos, nefarias aulicorum cohortes, feſtina omni ſtudio generoſoque huius inferni con temptu remeare ad ſuperos. Redde te nobis affabilem, noſtriſque tam multis ſcriptis, ſaltem vel paululum reſponde. Nec me licet cęca fortuna vexatum contemnendum putes. Sunt mihi alij

qui me vindicent diui, q̄s inferorum vestrorũ portę per se contremiscunt, sunt qui me adiutent amici, quos inferi vestri ignorant. Sunt aliæ vires q̄s ne suspicari quidem poterunt. Vale felicissime, sed nomen ac locum, inscriptionem ac manum & annulum ne quære. Scis vbi sum, & vocem loquentis & scribentis stilum nosti. A penultima Nouembris. Anno M. D. XXVI

Ad Iohannem Capellanum physicum Regium.

NVper ex homine in Salamandrã migrabar Capellane amicissime et regi tuo Pyromachiam scribere institui, sed superuenerunt mihi heri dñi Senascalli literæ. Is scribit non licere Plutonem nostrum aggredi, nisi placata prius Proserpina, tum & aliis q̄busdam diuis. Cogitaui itaq; si tot deos dæmonesq; placare, atq; ex tam tenui supellectile mea Charõti stipem, Cerbero offam, Proserpinæ ramũ offerre oporteat, ipsum me consumpto om̃i oleo Plutoni pro flamma vix fumum allaturũ. Præterea admonitus ab amicis & probis viris, stultum & impium esse ignem inferno addere, agnoscens impietatem meam detestari cœpi.

Tartareos sine fide deos, & lumine cęcum
Infernum, atq; ignem infandum & gelidam Salamãdram. Nihil ergo de mea Pyromachia polliceare, mutaui enim consilium & non est vltra qui fuit animus. Vale ex Lugduno secunda Decembris Anno M. D. XXVI.

Ad eundem

IAM sæpe ad te scripsi Capellane amicissime & tu egregie conticescis, nec rñdes quicquã. Verum hæc nõ tua culpa, sed mea infelicitas

si modo inferi sine culpa sunt, & infelices sunt superi. Scio enim sacris edoctus eloquijs quia ex inferno nefas est nuncium remittere, & tu eo forte etiam vltra letheum gurgitem transuectus es, q̃ minus nostri meminisse queas. Ideo hoc tuum silentium non tua culpa est. Mihi vero nec Hercules vllus, nec Orpheus aliquis pro nuncio est, qui ad te viuus descendat in infernum & reuertatur incolumis. Atq; hæc mea infelicitas est. Quod si nunc literæ meæ tibi molestæ sunt, & tu respondendi afficiaris tædio, agamus deinceps, vt q̃d agas tu, & quid agam ego, nec tu nec ego sciamus. Verumq; reddemus prouerbium illud quo dicitur. Vera amicitia non habitat aulas. Cæterum nobis nec Proserpina nec Plutone vlterius opus est. Ideoq; cupio te perficere quod scripsi tibi a. xvij. Iulij. Salutat te vxor mea. Vale felicissime e Lugduno. xij. Augusti An. M. D. xxvij

Ad amicum quendam aulicum alia Epistola.

SOlebant veteres ædito prouerbio insignem stultitiã notare: Noctuas Athenas inferre. Sed non minoris stultitiæ est, impietatis aũt maximæ, dæmones inferno addere. Scis quẽ dico infernũ, illam inquam scelerum scholam, quã indignatus alibi suis coloribus egregie depinxi aulam. Sed nunq̃ antea tã iusta scribendi simul & indignandi occasio data est atq; nunc, si per occupatiões liceret rem pro dignitate tractare. Continere tamen nequeo calamũ, q̃n argumentum eius tibi exponam. Audi nunc igit̃ rem stultam simul & impiã. Accersitus est e Germania non modicis sumptibus. vir q̃dam dæmoniorũ hoc est magus in q̃ potestas dæmonũ inhabitat,

vt sicut Iannes & Mambros restiterunt Moisi, sic iste resistat Cæsari. Persuasum enim est illis a patre mendaciorum illum futurorum omnium præscium, arcanorum quorumcunque consiliorum conscium, ac deliberatarum cogitationum interpretem. Tanta præterea præditum potestate, vt possit regios pueros reducere per aera, quemadmodum legitur Abbacuch cũ suo pulmento traductus ad lacum leonum, possetque sicut Helisæus obsessus in Dothaim ostendere montes plenos æquorum & curuum igneorum, exercitumque plurimum. Insuper & reuelare ac transferre thesauros terræ, Quasque volet coget nuptias, amoresque aut dirimet, deploratos quosque curabit morbos, stygio pharmaco, puta radicatã ethicam, cõfirmatam hydropẽ, inossatam elephantiam, & quem

Soluere nodosam nequit medicina podagram.

Multaque præterea quæ fama obscura recondit.

Vides vbi fides eorum locata est, vbi spes reposita, qui elemẽta, cœlũ, fata, naturam, prouidẽtiam, deum: omnia vnius magi imperio subijcere conantur, & regni quærunt salutem, a publicæ salutis hostibus, dæmonibus, dicentes in corde suo cum Ochozia. Non est deus in Israel, eamus ad consulendum Belsebuth deũ Acharon. Et sicut Saul locut⁹ ad Pythonẽ, Philistij impugnãt aduersum me, & dominus recessit a me, & exaudire noluit, vocaui ergo te. Adeone & pœnes istos desperatũ est de deo, vt requirenda censuerunt auxilia dæmonum? Nõne hoc est iuxta verbum Iudæ & Petri, dominum nostrũ Iesum Christum saluatorem, & qui nos redemit deum abnegare, & super inducere sibi celerem perdi-

tionem? Nonne thesaurizant sibi iram indignationis domini mittentem in eos immissiones per angelos malos? Nonne traditi sunt in reprobum sensum qui veritatem arcani consilij petūt a patre mendaciorum diabolo, & victoriam postulant aliunde quam a domino exercituum, atque tamen huic tam nefario idololatriæ & sacrilegiorum artifici audaciam præstat, quæ istis tam impense fauet orthodoxa illa mater, & christianissimi filij accommodat̃ autoritas, & e sacris pecunijs largiuntur munera, conniuentibus etiā, atque tam nephariam operam cōducentibus columnis ecclesiæ, episcopis & cardinalib. & impietatis ministro impij applaudūt proceres, quē admodum operibus lupi congratulantur corui. Quod maius peccatum commiserunt Pharao, Balach, Saul, Achab cum sua Iezabel Ochozias, Nabuchodonosor, Balthasar, Sēnacherib & cæteri cultores Baal. Vocauit Pharao cōtra Mosen magos suos, & illi victi in tertia plaga, confessi sunt digitum dei, rex autem obstinatus per decem plagas perijt in mari rubro. Vocauit Balach Moabites Balaam ariolum vt malediceret Israel, & deus ipse maledictionem conuertit in benedictionem. Balach vero maledictus est. Quid Saulo Samuelis sui aut Pythonis profuere responsa? Nonne confossus est in monte Gelboe, Achab & Iesabel nefarijs nuptijs coniuncti confidebant in prophetas Baal, & iuxta verbū dei egressus est spiritus mendax in ore omniū prophetarum, Achab ascensuro in Ramod, Galaad prospera promittentium, ceciditque Achab et Iesabel præcipitata est, et canes comederūt eos. Corripitur Asa rex Iuda a propheta domini, qa

in ægritudine sua non quæsiuit dominum, sed in artem medicorum confisus est. Nonne maius peccatum habituri sunt, qui relinquentes deum saluatorem, & salubres naturę vires salutem quærunt a sathana? Fecit ita quondam Ochozias proptereaq; audiuit a propheta domini. Supra lectulum quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Percurratur cæterorum infidelium regum series, etiam gentilium historiæ, Zoroastes, Dietherus, Crœsus, Pompeius, Pirrhus, Crassus, Nero, Iulianus, quid lucrati sunt in magis & diuinatoribus suis, qui mentiti sunt illis felicia. Nonne omnes ad nihilum redacti sunt & male perierunt in peccatis suis? Sic solent impiæ illæ nugæ semper perniciem suis adferre cultoribus, quibus profecto qui maxime confidũt, maxime omnium redduntur infelicissimi. Non inficior sunt artes, sunt ingenia, quibus citra dei offensam, citra fidei & religiõis iniuriam tueri possunt regna, explorari consilia, vinci hostes, eripi captiui, adaugeri diuitiæ, cõciliari hominum beneuolentia, depelli ægritudines, conseruari sanitas, prolongari vita, restitui iuuẽtutis robur. Sunt insuper sacræ religionis intercessiones, publicæ supplicationes, priuatę bonorum preces, quibus non solum iram dei flectere, sed & simul illũ nobis beneficum impetrare possumus. Quod si p̃terea ars quædam est præscientiæ & mirandorum operum, certe hæc istis nugatoribus, & dæmoniorum mancipijs incognita est. Quippe explorare de futuris aut imminentibus alijsue occultis, & quæ hominibus diuinitus portendun-

tur. Veridicas sententias, atq; operari opera virtutum, communem naturæ consuetudinem excedentia, non nisi profundæ & perfectæ doctrinæ, integerrimæq; vitæ ac fidei est, non hominum leuissimorum ac indoctorum. Hominibus autem innocentibus & doctis in lege domini, pro voto fidei seruit omnis creatura & exaudiuntur ad quæcunq; petierint. Sic Heliam coruus pauit, & ad preces eius terra fructus retinet, cœlum negat pluuiam & in impios euomit ignes suos. Sic Helisæo seruiunt vrsi, militant angeli, flumina siccis trãseuntur pedibus. Danieli posita ferocitate neglectaq; fame adblandiuntur leones. Et succensus in fornace ignis non vrit pueros. Eiusmodi sunt non magorum non dæmoniorum, sed fidelium diuinorumq; hominum opera. Non enim dæmones sed spiritus dei ministrant illis. Sunt fateor aliqui, etiam in hunc diem (& forte plures) viri sapientia graues, scientia insignes, virtutibus & potestatibus pollentes, vita & moribus integri, prudentia inuicti, etiam ætate & robore dispositi, vt reipub. consilio & opera plurimum possint prodesse. Sed hos aulici vestri cõtemnunt, vt ab instituto eorum longe diuersos, quibus pro sapientia malitia est, fraus & dolus pro consilio. Astus & calliditas pro scientia, deceptio & perfidia pro prudentia est. Religionis locum possidet superstitio, & in afflictionibus blasphematur deus. Et quæ (vt ait apostolus) in infirmitate perficitur, fides contemnitur. Sed recurritur ad inuocamẽta dæmonum. Bonus quisq; apud eos irridetur, audax hypocrisis prouehitur, veritas pro crimine est, laus & præmia stultitiæ

& sceleribus reposita sunt. O stulti & impij qui his artibus stabilire vultis regnum, quibus olim potentissima imperia ceciderũt, funditusq; euersa sunt. De qbus vere dictum est p Hieremiam. Cecidit corona nostra væ quia peccauimus: Quod vtinam non tam vere q̃ excogitata ingeniosa sorte in vos quadraret. Siquidem ille versiculus collectis inuicem numeralibus literis M.C V.I. annum exprimit M.D.XXIIII quo iuxta vestrum calculum rex vester apud Papiam captus est. Nonne hæc vidistis & admirati estis, q̃ ante facta q̃ fuissent impossibilia iudicastis. Et adhuc superbitis & obdurati estis in infelicitatibus vestris. Contemnitis prophetas, & dei comminationes vobis pro fabulis sunt. En prope est & adhuc videbitis & sentietis magnalia dei in orbe terrarum, & collapsi in fata contremiscetis quia veniet super vos repente miseria quam nescitis, quo tunc fugietis? State cum incantatoribus vestris & cum multitudine maleficorum vestrorum, si forte quid prosint vobis, aut possitis fieri fortiores. Nonne accersitus germanicus magus saluabit vos, & mendaces faciet prophetas ac præualebit contra iram domini, & liberabit vos a malo. Non sic impij non sic. Nisi dominus ædificauerit & custodierit ciuitates & regnum, inuanum laborant & vigilant omnes custodes eius. Solius dei est non dæmonum nõ magorum suspendere aut mutare prophetarum sententiã, si vos toto corde conuersi ad eius misericordiam, vestram mutaueritis malitiam atq; perfidiam. Sic nanq; Nabuchodonosor Danielis consilio peccata eleemosynis redimens, & iniquitates in misericordijs pauperum imminentem dei

iram ad tempus effugit, donec in aula Babylonis voce elationis suæ rursus illam in se reuocauit. Achab impijssimus cū sua Iesabel, cui mortem per Heliam dominus nunciauit, quia conuersus est ad deum, factus est iterum sermo domini ad Heliam, quia reueritus est Achab faciem meam, non inducam malum in diebus eius. Niniuitæ quia ex edicto regis & principum egerūt pœnitentiam ad prædicationem Ionæ, ab imminenti protinus excidio liberati sunt. Intimauit Esaias Ezechiæ sentētiam vt disponeret domui suæ, cito moriturus. Ille orauit & fleuit & sanatus est adauctis ei annis vitæ quindecim. Sic enī ad eum per eundem prophetam locutus est dominus. Vidi lachrymas tuas, & exaudiui orationem tuam, ecce ego adijciam super dies tuos quindecim annos. Insuper & de manu regis Assyriorum eruam te, & ciuitatem istam, & protegam eam. Tantum potuit conuersio & oratio pij regis, vt qui pro se solo orauit, tamen non pro se solo impetrauit, sed etiam pro ciuitate & populo. Solus dominus est q saluum facit regem & qui sapientiam dat filio regis. Ad hunc magistrū confugere oportet, qui quærunt salutem, non ad magos & ariolos. Induimini iusticiam & timete dominum vos qui quæritis felicia. Si regni firmitas quæritur scriptum est. Iusti hæreditabunt terram. In memoria æterna erit iustus, & in æternum non commouebitur. Si securitas quæritur. Qui timent dominum ab auditione mala non timebunt, sed & omnes despicient inimicos. Si honor & opes quærūtur, gloria & diuitiæ in domo eius, si laus & fauor, generatio rectorum benedicetur, si potentia, potens in terra erit ipse & se-

abs me omnis fabricij nescio vincula serasq; expostulat. Certe non possum non accusare negligentiam tuam, quod huiusmodi artificium ad me non conscripseris, qui scis me harum rerum esse curiosissimum. Attamen quibus muris, carceribus, atque catenis hanc castificatam virgineamq; meretriculam vincire possitis ad vos perlibenter transmitto scheda his inclusa. Tu vero si me amas proximo nuncio, quo id poteris Tyrianam illam metamorphosim mitte. In hoc siquidem rem mihi prestabitis perquam gratissimam. Sed & narras mihi lepidam fabulam, quemadmodum patrono duceq; funigerulo illo siue mauis dicam fumigerulo per mõtes, per valles, per syluas, per dumeta, gladijs & fustibus & lanceis onerati potius quam armati, nec absq; magno metu ad omnem arundinis vmbram leuissimamq; auram trepidantes, longo laboriosoq; itinere fugitiuum illum puerum persequereris, donec hora iam tarda receptui canẽtes. Tandemq; nescio quam vallem suffurati onusti præda, *in* Tyrij domum hortulũq; reduces, tota nocte huic fortunæ congratulantes compotantesq;, & vt ais de me nõ modice fabulantes egregie pergræcaremini. Verum quis huius comediæ finis fuerit scire cupio. Nunquid fugitiuum illum vel vinctũ carceri mancipaueritis, vel adactus ille vestris artibus conuersusq; fidem dederit, seruaritq; an ne fidefragus, ruptoq; carcere fugax vos operamq; vestram deluserit. Vale ex felici Colonia, xv, Iunij, Anno M. D XX.

Ad eundem alia Epistola

SAlue Brennoni colēdissime. Permulta sunt de quibus te coram colloqui optarem, quorum vix ad te scribo paucissima, Neq; vero debeo quæ inter nos secretissima esse voluero, non bene tutis committere literis. Accepi Tyrij illud artificium quo Cypriani illam meretriculam castum Dianæ splēdorem, tam probe ementiri facit, vt præter falcigerum illum senem, omnes reliquos deos facile fallat atq; illudat, Verum tu de statu & fortuna nostra sollicitus, quid est quod moueare, an nescis me hominem esse vtriusq; fortunæ contemptorem, qui nullis fortunæ stimulis dimoueat ab instituto, adeo semper mei similis & apud me manens, tantum abest quod dubites, loci fortunæq; mutationem, mores meos potuisse mutare, Vale & Tyrium nostrum valere iube. Ex felici Colonia die, XX Iunij, Anno humanæ salutis M, D, XX,

Ad illustrissimum Principem Carolum Borbonij ducem Cæsarei exercitus per Italiam Imperatorem strennuissimum Henrici Cornelij Agrippæ Epistola.

REm mihi ab excellentia tua iniunctam, princeps illustrissime, licet multum temporis postulabat, tamen magnitudine studij ac diligentiæ breuissimo tempore peregi. Quod si non in reliquis desiderio tuo meæq; voluntati satisfacere potui, scis non mea culpa sed temporum præcipitio tuorumq; negligentia actū esse. Veruntamen res adhuc in eo statu sunt, vt nondum opera omnis tempusq; deperierint. Itaque

ignoſces & non tam quid egerim quam quid fa cere voluerim expendas. Cura autem ad me q̃primum reſcribere quid vltra me facturum velis, & vbi perfecero reſidua quo negocia illa dirigenda ſunt. Atq; ego interim cum omni conatu laborabo & aut immoriar, aut perficiam q̃d tua excellentia tam auide deſiderat. Atq; ego tuo deſiderio ſatisfacere tam vehementer cupio & volo, maxime contra tales hoſtes. De oblata mihi ab excellentia tua præfectura infinitas gratias ago. Siqdem mihi iam pax eſt in caſtris, bellum atq; præda in libris eſt. Venire ad te nequeo cauſas tibi narrabit hic meus affinis, per quem tibi cum poſtulata expeditione ſimul etiam conſilium meum tranſmitto, quid videlicet facturus ſis extremo tempore. Vale ex Lugduno Anno M. D. XXVII,

Ad eundem Principem alia Epiſtola.

ACcepi rurſus nuncium tuum cum tuis credentiarum literis princeps illuſtriſſime. Intellexi mentem tuam & gauiſus ſum, & tibi gratias habeo, laudoque quod quid hoſtes facturi ſint præuideris, quodque conſilijs eorum præueniens occurriſti. Verum memineris tibi non tam viribus & armis cum hoſtibus, quam etiam ingenio & prudentia cum fortuna eſſe decertandum,. Atq; in his quantum tibi præſtare valeam hic præſentium lator indicabit, atq; alia multa, cui in illis tanquam mihi ipſi præſenti plenariam fidem habeto, ſicut & tua excellentia tuorum me illi mandatorum fidem

habere iussisti. Non te cõturbet hostium illorum potentia, quæ non in proprijs viribus, sed in aliena fragilitate & mutua int͂ se diffidentia fundata est. Iamq; fata illis propinquam stragem suamq; perniciem denunciant. Mox illa superba mœnia vix oppugnata corruere videbis. Eia ergo nunc strennuissime princeps quem tantæ victoriæ ducem fata cõstituunt, rumpe moras, perge intrepide q̄ cœpisti. I prospere, adgredere fortiter, pugna cõstanter, habes electissimorum militum armatas acies, adest cœlorũ fauor, aderit & iusti belli vindex deus, nihil formidaueris. Ingens siquidem te manet gloriæ triumphus. Vale ex Lugduno Anno M. D. XXVII.

FINIS.

Hilarij Bertulphi Ledij in Generosam dominam Ianam Loysiam Tytiam Gebennensem Henrici Cornelij Agrippæ Coniugem.

Quum Veneris Iuno cinglū sibi posceret, in quo
Insit amabilitas omnis, & omnis amor
Id quod amatori vice posset ferre marito
Arctius amplecti, quo petit vna suum
At Venus, hoc alia sub quercu collige sodes
Illius ha nunc est copia nulla mihi
Quin petis hac vna præstanteis dote Gebennas
Quas Rhodanus latas abluit inter aquas.
Henrici est inibi præsignis Iana Loysæ
Agrippæ coniunx, quæ modo ceston habet.

Reuendi P. Magistri Aurelij ab Aqua pendente Augustiniani Epigramma ad eandem

Curarum Agrippæ requies tu Iana Loysæ
Delitium sola es solatiumq; tui,
Cui Venus et Charites pulcherria dona dedere,
Quæ tibi Pierides contribuere simul.
Quam merito doctū tibi cælica numina vatem
Fatidicumq; simul contribuere virum.
Doctrinæ hic specimē, Veneris tu gr̄a magna,
Vndiq; conueniunt gr̄a, flamma, fides.
Eia age, ardentem ardens complectere virum.
Perge & amplexu delitiare precor
Oscula iunge simul fidissima pignora amoris,
Quo tibi perpetuus concelebretur honos

Eiusdem Aurelij in eandem defunctam Epigramma.

Laudarunt alij formam, quam Iana Loysæ
Egregiam superi contribuere tibi,
Ille pudicitiam fert pleno carmine, Pallas
Inquit viue mihi docta Loysa diu.
Et quis non mores & grandia verba modumq;
Et genus & Chariten concelebrare velit.
Impia Parca nimis, nimis heu violenta, quid ausa es,
Diuinum hominibus surripuisse iubar
Vos superi retinete animum, retinete Loysam:
Iana qdem digna es nectare & ambrosia.

Ad eruditissimum virum, Henricum Cornelium Agrippam decasticon

Vt tua Corneli Pallas, tua maxima virtus.
Afflat Apollineo pectus amore meum,
Non aqua, non ignis nostro sic vtilis æuo
Vt sunt Pierij fœdera sancta gregis.
Luminibus sero Sors obtulit inuida nostris
Tot bona. Tot nobis interiere dies
Corrigitur dulci iactura grauissima fructu
Est vetus a longa mos properare mora
Tarda sibi validas acquirat gratia vires
Vincamus stabili tempora prisca fide.

Marius Celsus Cosentinus.

Cur syluas traxisse ferunt, cur flumina fingunt
Orphea threicio detinuisse sono
Tartareosq; deos fidibus mouisse canoris,
Eumenidesq; feras, tergeminumq; canem.
Saxa Cytheronis Cadmea in mœnia dicunt
Quare Amphionia sponte coisse lyra
Agrippæ facunda docet te pagina lector
Quæ posset matres flectere strimonias.
Præterea oceani fluctus tibi monstrat ha en
Exiguo clausos paruulus iste labor.

Finis Coloniæ

Agrippa L. III. de Philosophia occulta, qbz falso alii IV tum in operibus suis ejus ceremoniis et characteribus magicis constantem addidere, prout ipse dicit in hoc libello, et hoc iam confitetur et [illegible] testatur discipulus ejus Wierus. Opera ejus edita sunt Lugduni Bat: 1600 in 8. in quibus tamen multa omissa esse judicat Thomas Crenius in P. II. Animadversionum, et substituit aliam raram et accuratissimam editionem An. 1526 in 8. sine loci mentione factam. Zeherus P. III. p. 1221. commune fabulam tradit, quod Agrippa secum circumduxerit Satanam specie canis, ad quem moriens dixerit:

abi perdita bestiā, q̃ me totū pdidisti:
Schottus in Physica curiosa L. 1. p. 190.
idem iam putat Agrippa

296